

Farmand ctr. Hasselbalch - "nazijægerens" injuriersøgsmål mod Den Danske Forenings formand

UDSKRIFT

af

DOMBOGEN FOR VESTRE LANDSRET

D O M

afsagt den 2. august 1999 af Vestre Landsrets 1. afdeling (landsdommerne C. Haubek, Würtzen og Lone B. Christensen (kst.))
i ankesag B-2453-96

Svend Frede Rasmussen
(advokat Hans Mogensen, Aalborg)

mod

Ole Hasselbalch.

Den indankede dom er afsagt den 6. november 1996 af Retten i Århus, 5. afdeling.

For landsretten har appellanten, Svend Frede Rasmussen, nedlagt følgende påstande:

Påstand I.

Følgende udtalelser, som indstævnte har fremsat, mortificeres:

1.

Udtalelser fremsat i Berlingske Tidende den 14. oktober 1994:

A.

"Frede Farmand indlevede sig under sine tyve år hos nazisterne i deres verden med en sådan intensitet, at det endog har fået den gamle nazifører, Povl Heinrich Riis-Knudsen, til at udtale, at der skal et elektronmikroskop til at finde forskellen mellem Farmands holdninger og Riis Knudsens egne. Vurderingen bliver forståelig....."

B .

"..... Farmand blandt andet har produceret én af de groveste nazi-propaganda-videoer, der er lavet i nyere tid....."

C.

"Ifølge Farmands udsagn fandt hans "afsløring" sted med nazi-førerens egen indforståelse."

D .

"Ligeledes mærker man sig, at Farmand i rollen som "nazijæger" åbenbart er så sikker på ikke at blive faldet i ryggen af sine gamle venner, at han endog har turdet starte en injuriersag mod murer Kaj Villadsen fra Struer, fordi denne lige ud har kaldt ham en gammel nazist."

2 .

Udtalelse fremsat i en skrivelse af 27. oktober 1994 til advokat Hans Mogensen:

E.

"jeg begriber ikke, hvorledes Deres klient..... har turdet inklade sig på en retssag, hvis heldige gennemførelse forudsætter, at han ikke under sagen bliver stillet over for ubehageligheder fra ny-nazisterne..... Hvad i alverden skulle så afholde dem fra at ødelægge hans omdømme ved at levere kompromitterende materiale om ham til en sådan sag?"

Påstand II.

Indstævnte dømmes til at betale en torterstatning på 15.000 kr. med procesrente fra den 30. januar 1995.

Påstand III.

Indstævnte dømmes til at betale et beløb fastsat af landsretten til dækning af appellants omkostninger til kundgørelse af dommens resultat.

Indstævnte, Ole Hasselbalch, har heroverfor påstået frifindelse.

Appellanten har endvidere vedrørende indstævntes krav om en tortgodtgørelse på 3.000 kr. med renter nedlagt påstand om frifindelse.

Indstævnte har heroverfor nedlagt påstand om stadfæstelse.

Indstævnte har for landsretten yderligere over for appellants advokat, advokat I Hans Mogensen, nedlagt følgende påstande:

1. Advokat Hans Mogensen dømmes til at betale indstævnte omkostninger efter retsplejelovens ' 321.
2. Advokat Hans Mogensen dømmes til in solidum med appellanten at betale de sagsomkostninger, som det pålægges appellanten at betale til indstævnte.

Advokat Hans Mogensen har heroverfor påstået frifindelse.

I Berlingske Tidende var der den 7. oktober 1994 følgende artikel skrevet af journalist Christian Brøndum:

"Nationalismens mange ansigter.

Besættelsens stærkt nationale modstandsfolk deler farligt tankegods med moderne nazister, mener nazikenderen Frede Farmand Rasmussen.

Den rabiate nationalisme, der kræver Danmark rensat for udlændinge, eller i hvert fald indrejsen af fremmede stoppet, har mange ansigter.

Nationalisterne er organiseret i en række foreninger og grupper, der begynder i Fremskridtspartiet og Den Danske Forening, som udtrykkeligt tager afstand fra nazisme. Og fortsætter over partier som Nationalpartiet Danmark og Struers "Holger Danske" til de åbenlyst nazistiske partier med hagekorset som varemærket. Det danske

nazistparti med dens formand Jonni Hansen i førerbunkeren i Greve hedder Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse og er stiftet i 1970. Den tidligere formand var Povl Heinrich Riis-Knudsen, der nu ifølge nazi-kenderen Frede Farmand Rasmussen, Kulturhistorisk Fondsarkiv Århus, er konsulent for foreningen.

I alt omkring 12.000 danskere har gennem især de sidste seks-syv år været aktive i de højre-radikale grupper. Alene i Den Danske Forening har medlemsgennemstrømningen været omkring 8.000 frem til 1992, som skal lægges sammen med de nuværende aktive medlemmer og nogle få tusinde tidligere og nuværende medlemmer af nationalist- og nazistpartierne.

Hvem er de så? Ifølge Frede Farmand Rasmussen har grupperne tilslutning både fra "gadesoldater" - de råbende unge mænd, der ikke har mange brikker at flytte med - og fra veluddannede akademikere.

"Den moderne nazist kan også være en veluddannet ung, som både er fyldt af had og samtidig søger frelsen i den religion, nazismen tilbyder" sagde han forleden, da han holdt foredrag for en fyldt idrætshal på Tornbjerg Gymnasium ved Odense. Men højrefløjen har også tilslutning fra gamle modstandsfolk, der i dag ser "Danmarks fjender" i form af mørklødede fremmede, der "som ugræs fyger over hegnet". "Gu er nogle af de mennesker syge og latterlige. Men det er det fælles nationalistiske tankegods, der er det alvorlige - ikke så meget personerne," mener Frede Farmand. Han fæstner sig ved, at nazismen i dag påberåber sig at forsvare Danmark mod "Landsforrædere", ganske som modstandsbevægelsen gjorde det i sin tid.

Formanden for Folkebevægelsen mod nazismen, John Bustrup, Randers, turnerer ligesom Frede Farmand på mange skoler. Han mener, de unge på begge de ekstreme politiske fløje først og fremmest har behov for at hævde sig: "Er der også mere fattigdom blandt de unge, end vi kender til", spørger han, hvis folkebevægelse har sat en underskriftindsamling i gang mod nazismen.

På Christiansborg har justitsminister Bjørn Westh (S) som forgængeren Erling Olsen bebudet en strammere kurs over fra racisme og udbredelse af racistisk propaganda. Men samtidig er advarslerne mod at stramme danskernes grundlovssikrede menings- og ytringsfrihed også strømmet ind. Senest fra den nyvalgte formand for retsudvalget, Bjørn Elmquist (R).

Frede Farmand er enig i advarslerne. Det er ikke ytringsfriheden, der skal indskrænkes, men beskyttelsen af minoriteter, der skal forstærkes. Lovgrundlaget findes allerede i straffelovens racismeparagraf."

I Berlingske Tidende den 14. oktober 1994 var under overskriften "Frede Farmand utroværdig kilde" optaget at følgende læserbrev skrevet af indstævnte i sin egenskab af formand for Den Danske Forening:

"Den 7. oktober karakteriserer Berlingerens ellers seriøse Chr. Brøndum Den Danske Forening som "højreradikal" og placerer den i et broget selskab af "højrefløjs" foretagender - hvoraf flere er nedlagt.

Hans refleksmæssige karakteristik af foreningen skyldes vel, at den mener, erfaringerne fra f.eks. Jugoslavien og Libanon ikke lader formode, at vore efterkommere vil blive lykkeligere ved at skulle leve under tilsvarende "multietniske" tilstande.

At en del af foreningens medlemmer kommer fra venstrepartier (næstformanden f.eks. fra SF), og at foreningen generelt set bæres af social indignation over misbruget af dansk humanitær tradition på et tidspunkt, hvor 50.000 mennesker hver dag dør af sult, er åbenbart uden betydning.

Artiklen spiller på den måde nydeligt sammen med nynazisterne i deres bestræbelser

på at markedsføre den forestilling,, at al modstand mod indvandringen - ja, blot opfattelsen af, at Danmark er værd at værne ~ rummer et element af "nazistisk tanke-gods".

Som kilde anvender Brøndum da også bl.a. den efter 20 år blandt nazisterne opstandne Frede Farmand, som til lejligheden leverer frit opfundne tal om Den Danske Forenings "medlemsgennemstrømning". Til information for Berlingerens læsere kan oplyses, at foreningen har uhyre få udmeldelser.

Farmand benytter endvidere behændigt chancen til på ny at placere foreningen i sit forskruede naziunivers. Sidst, Farmand optrådte hermed, var da han 25.8. i TV 2 påstod, at den sønderjyske "hjemmeværnsattentatgruppe", som medierne dengang tærskede langhalm på, rummede hele to personer med tilknytning til foreningen. Som det vil erindres, var historien om denne gruppe imidlertid fup - kilden var en psykiatrisk patient suppleret med opdigt i Danmarks Radio. Ved samme lejlighed hævdede Farmand for øvrigt, at foreningens medlemmer har pligt til at melde sig ind i Hjemmeværnet, der derved havde fået et tilskud på 200 mand. Foreningen tæller 3.500. Hvad er det for en kilde at anvende?

Frede Farmand indlevede sig under sine 20 år hos nazisterne i deres verden med en sådan intensitet, at det endog har fået den gamle nazifører, Poul Heinrich Riis-Knudsen, til at udtale, at der skal et elektronmikroskop til at finde forskellen mellem Farmands holdninger og Riis-Knudsens egne.

Vurderingen bliver forståelig, når man f.eks. véd, at Farmand bl.a. har produceret en af de groveste nazipropagandavideoer, der er lavet i nyere tid (mod et vederlag på 40.000 tyske mark).

Ved vurderingen af Farmands kildeværdi er det også værd at vide, at han i sit slingrende kølvand har efterladt en særpræget (båndet) udtalelse om den "afsløring" af naziføreren, Farmand sammen med andre slagtilbud solgte sidste år til TV 2's sensationsudsendelse "De skjulte bånd" for 65.000 kr. Ifølge Farmands udsagn på båndet fandt hans "afsløring" således sted med naziføreren egen indforståelse.

Ligeledes mærker man sig, at Farmand i rollen som "nazijæger" åbenbart er så sikker på ikke at blive faldt i ryggen af sine gamle venner, at han endog har turdet starte en injuriersag mod murer Kaj Villadsen fra Struer, fordi denne ligeud har kaldt ham en gammel nazist.

Er det blevet den hæderkronede Berlingers politik at betjene læserne med letbenede historier bygget på informationer med så tvivlsom oprindelse?"

I en skrivelse af 27. oktober 1994 fra indstævnte til appellantens advokat Hans Mogensen hedder det bl.a.:

"I besvarelse af Deres skrivelse af 25. ds. skal oplyses følgende:

1) Povl H. Riis-Knudsen har faktisk udtalt sig som anført i Deres skrivelse, og der vil kunne føres bevis for udtalelsen. Jeg forstår i øvrigt ikke, at det skulle være krænkende for deres klient, at han i sin rolle som ,muldvarp,, har været i stand til at optræde endog så tilforladelig for de "udspionerede" at det har givet dem anledning til en sådan vurdering af ham. For mit eget vedkommende hæftede jeg mig imidlertid ved udtalelsen, fordi den på en kortfattet måde viser, at Deres klient måske kan have levet sig så meget ind i nazisternes tankegang og metoder, at er blevet svært for ham at frigøre sig fra dem.

.....

3) Jeg begriber ikke, hvorledes deres klient, som jo vedholdende hævder, at nazisterne kan finde på hvad som helst, har turdet indlade sig på en retssag, hvis heldige gennemførelse forudsætter, at han ikke under sagen bliver stillet over for ubehageligheder fra nynazisterne. Hvis Deres klient har ret, hvad angår nazisternes skrupelløshed og misfornøjelse med Deres klients "antinazistiske" kampagne samt med hans rolle som "muldvarp", hvad i alverden skulle så afholde dem fra at ødelægge hans omdømme ved at levere kompromitterende materiale om ham til en sådan sag? Denne betragtning er efter min opfattelse i højeste grad af interesse for offentligheden ved vurderingen af Deres klients adfærd.

Deres klients kampagne har gradvis udviklet sig til at involvere ikke blot flere af de almindelige politiske partier og endog gamle modstandsfolk, der hævdes at være kommet ind på at "dele farligt tankegods" med nazisterne. Deres klient har også udtalt sig således om Den Danske Forening - kulminerende da han for nylig udtalte, at foreningens og undertegnede "holdninger og livsværdier forener korset og hagekorset". Han har på alle mulige måder søgt at koble foreningen til nazisterne - f.eks. ved nylig i Politiken at fortælle, at den har medlemmer, der tilslutter sig nazismens racebiologiske elementer. Dette uagtet retten, som De ved, flere gange har fastslået, at der ikke er grundlag for en sammenkobling af foreningen med nynazisterne, og til trods for at EkstraBladet, gennem hvilket Deres klient startede kampagnen, for retten har måttet vedgå, at foreningen gør, hvad den kan, for at sikre overholdelsen af foreningsvedtægtens regel om, at nazister ikke må optages.

...."

Appellanten har supplerende forklaret, at han benytter navnene Frede Farmand og Frede Farmand Rasmussen. Thies Christophersens videofilm findes i to versioner, dels en version som appellanten selv har sammenklippet, dels en anden version, som han senere og efter Christophersens forslag klippede sammen til distribution i Tyskland i anledning af Thies Christophersens ønske om at blive valgt ved et lokalvalg i Slesvig-Holsten. Sidstnævnte udgave er præget af det nynazistiske historiesyn. Appellanten havde aftalt sin deltagelse i projektet med PET i 1980'erne for derigennem at afsløre, hvorvidt nynazisterne var kriminelle. Thies Christophersen oplagrede således på sin bopæl i Kollund bl.a. forskelligt materiale, som han søgte at fordele i Tyskland, hvor det var ulovligt. I kraft af appellantens samarbejde med PET blev den amerikanske nazist Gerhard Laub udleveret til Tyskland, og bl.a. dette er grunden til, at appellanten først efter 1996 har kunnet redegøre for sit samarbejde med PET. Appellanten mener ikke, at videofilmen har kompromitteret ham. Appellanten blev efterhånden gennem sit arbejde for nynazisterne opmærksom på optræk til forskellige ulovligheder, hvilket han dels efter aftale meddelte PET, dels lod tilflyde offentligheden ved at tage initiativ til fjernsynsudsendelsen "De skjulte bånd". Det er endvidere appellantens indtryk gennem forskellige tips, han fik, at også Den Danske Forening tog forberedende skridt til illegale aktiviteter, således i hjemmeværnsagen, som skarpskytten Vagn Lindhardtson havde med at gøre, og episoden med bombeopskriften. Meningen var, at dette i politiske kredse skulle fremkalde det indtryk, at der var fare for væbnet uro, hvis ikke den officielle flygtninge- og indvandrerpolitik blev ændret. Indbruddet hos Fair Play skete med Poul Heinrich Riis-Knudsen indforståelse. Når Riis-Knudsen i en telefonsamtale røbede dette, var det en hævnaktion mod Jonni Hansen, der var blevet formand for DNSB efter, at Riis-Knudsen var blevet afsat. Da Riis-Knudsen i TV 2 blev konfronteret med sin udtalelse i telefonen, udvandrede han. Det er forkert refereret, når det i Oplandsavisen Brønderslev er anført, at

appellanten havde haft adgang til den Danske Forening. Der skulle have stået DNSB. Ved mødet i DNSB i 1987 i Greve optog appellanten med nazisternes vidende forhandlingerne, og Riis-Knudsen fremsatte herunder stærkt racistiske udtalelser. I 1989 ville Riis-Knudsen gerne have offentliggjort dele af det optagne i radioen, men appellanten, der efter aftale med Riis-Knudsen kontaktede journalister herom, gav dem hele båndet, herunder med de racistiske udtalelser om bl.a. "kloakbeduiner". Det gav anledning til en voldsom reaktion fra Riis-Knudsen, og appellanten måtte derfor over for Riis-Knudsen foregive, at journalisterne selv skjult havde optaget appellantens bånd, medens han var i færd med at finde frem til de dele deraf, som skulle afspilles for dem. Riis-Knudsen ville derefter have erstattet de værste udtalelser med noget andet. Det blev dog ikke til noget, og appellanten videregav senere oplysninger om Riis-Knudsens adfærd til journalisterne. I lyset af dette blev der på nazisten Jørgen Niensens foranledning og efter nogen forhandling indgået en særlig restriktiv aftale mellem DNSB på den ene side og appellanten og Kulturhistorisk Fondsarkiv på den anden side vedrørende fremstilling af en Danmarks-film, hvor DNSB's medlemmer skulle interviewes. Appellanten forlangte, at Riis-Knudsen medunderskrev. Et af de fremlagte eksemplarer af kontrakten, som appellanten kan identificere, må indstævnte have fået af Riis-Knudsen. Uanset at det ikke er anført i dens indhold, angår kontrakten kun den planlagte produktion af Danmarks-filmen og ikke tillige anden aktivitet fra appellants side for forhold til DNSB, således som indstævnte mod bedre vidende hævder. Danmarks-filmen blev på grund af uoverensstemmelser i DNSB ikke fremstillet. Når der i protokollen vedrørende den ekstraordinære generalforsamling den 2. december 1990 er anført forkortelsen FF, betyder det forretningsføreren, og det er ikke en henvisning til appellanten. Appellanten har ikke udleveret lister over medlemmer af Folkebevægelsen mod Nazismen til Riis-Knudsen. Appellanten er derimod bekendt med, at Riis-Knudsen i 1989 havde fået sådanne lister fra anden side. Med hensyn til artiklen i Berlingske Tidende den 7. oktober 1994 har appellanten oplyst, at han i sine foredrag bl.a. illustrerer det højreekstremistiske netværk ved at vise, hvilke personer der - uanset medlemskab - optræder i tilknytning til forskellige foreninger, herunder Den Danske Forening. Kontoudtoget fra Nordland Forlags debtorsystem af 6. december 1994, der hidrører fra et edb-register, som appellanten havde rådighed over, vedrører en periode i 1989. Heri er Søren Espersen betegnet som medlem af DNSB. Den pågældende var journalistisk konsulent for DNSB. Appellanten fastholder bestemt, at han aldrig har været på rejser eller til møder i Tyskland som anført af Espersen i dennes brev af 11. april 1995. H. Krog Pedersens brev af 24. januar 1996 var foranlediget af appellants bog, Løgneren fra Auschwitz, som udkom den 15. december 1995. Brevet tager sigte på at nazificere appellanten, og det indeholder adskillige unøjagtigheder. Appellanten har således ikke anvendt H. Krog Pedersen som ejendomsmægler eller benyttet ham som rådgiver. Appellanten fik i 1995 lov at optage en videofilm af H. Krog Pedersen om dennes oplevelser på østfronten til brug for sit arkiv. Det var i 1990-1991, at modsætningsforholdet til indstævnte begyndte. Appellanten har levet af at være freelance journalist, bl.a. med researcharbejde. Kulturhistorisk Fondsarkiv opsamler radio- og tv-udsendelser og foretager selv opfølgende optagelser. Fonden leverer mod betaling materiale på grundlag heraf. Appellanten har af Den Danske Forenings sekretariat ved Else Riber og Flemming Hammerich fået udleveret delvise fortegnelser over foreningens medlemmer samt dens postudsendelsesliste. Appellanten råder ikke over medlemslisten for Folkebevægelsen mod Nazisme. Han er den eneste faste medarbejder hos Kulturhistorisk Fondsarkiv, og han leder fondens arkiv. Fonden er erhvervsdrivende, og han er selv formand for dens bestyrelse, som har 3 medlemmer. Appellanten har ikke solgt oplysninger om venstrefløjens, uanset at dette er anført i en af PET udfærdiget beretning. Arkivets oplysninger er ikke kommet nazisterne til gode, men appellanten er opmærksom på, at Riis-Knudsen har den modsatte opfattelse. Appellanten har sagsøgt en række personer i anledning af, at de har beskyldt ham for at have udleveret medlemslister for Folkebevægelsen mod Nazismen til Riis-Knudsen, dog ikke mod

Riis-Knudsen selv, fordi han ikke har tilstrækkelig konkret dokumentation dertil. Appellanten har ikke været edb-konsulent for Nordland Forlag, og dette har han meddelt fru Sonne i Registertilsynet, men tilsynets skrivelse med afgørelsen blev ved en fejltagelse ikke rettet i overensstemmelse hermed. De fremlagte breve fra Thies Christophersen til andre end appellanten er autentiske, men appellanten har ikke fået dem fra ham. Riis-Knudsen var konsulent for DNSB, men han blev i øvrigt benævnt ved forskellige titler. Forkortelsen FF brugte nazisterne undertiden om appellanten, men det gjaldt ikke generalforsamlingsreferatet for den 2. december 1990, hvori FF formentlig hentyder til forretningsføreren Henrik Olling. Den film, som appellanten gennemgik ved mødet i Varde, svarer til den fremlagte film. Appellanten forstår tysk, men han talte engelsk med Thies Christophersen, og manuskriptet til videofilmen var oversat til dansk. Appellanten tjente ikke noget på filmen, men fonden fik efter aftale med forlaget 40.000 DEM udbetalt af Thies Christophersen for fremstilling af 1.000 kopier. Appellanten leverer stadig opdaterede oplysninger om nynazisterne til journalister.

Indstævnte har supplerende forklaret, at Den Danske Forening blev stiftet af seriøse personer, men den mødte ingen forståelse hos Folketingets partier. Foreningen mærkede efterhånden højre- og venstrefløjens konspiratoriske og efter omstændighederne voldelige fremgangsmåder, men fandt sig ikke tilstrækkeligt beskyttet herimod af politiet, og for at begrænse risikoen søgte foreningen derfor at få de miljøer kortlagt, hvorfra man generede foreningen. Det var bl.a. nynazister og andre højreradikale, som søgte at infiltrere foreningen. Gennem Vinther Jensen tog foreningen herefter kontakt med appellanten, som man vidste, var meddeler for PET. Appellantens indsats var til at begynde med til nogen nytte, bl.a. med oplysninger om Folkebevægelsen mod Nazismen. Det lykkedes imidlertid ikke appellanten at levere et tilfredsstillende overblik over den nazistiske infiltration. Foreningen bestilte en video hos appellanten, men appellanten holdt sig ikke til de retningslinier, som foreningen havde udstukket. De oplysninger, som appellanten fremkom med, var i det hele præget af uklarhed og hans fortolkninger ofte af overdrevet konspiratorisk karakter. Det er indstævntes opfattelse, at han ved appellantens mellemkomst i udlandet er blevet opfattet som nazist, hvilket har været stærkt generende, f. eks. i forbindelse med hans videnskabelige arbejde. Journalist Søren Espersen er efter indstævntes opfattelse ikke nazist. Indstævnte har aldrig sagt, at appellanten er nazist. Foreningen har vundet de sager, den har anlagt i anledning af sigtelser for at være nazistisk eller racistisk. Plakaterne i Danskeren for den 3. juni 1994 og artiklen i tilknytning hertil ville indstævnte, der ikke er redaktør, ikke selv have sat i bladet. Det er vanskeligt at ekskludere nazister fra foreningen, idet erfaringen viser, at dette kan give anledning til injuriersøgsmål fra de pågældende. Den varmemester, som appellanten hjalp med at oprette en forening mod en påtænkt stor moské, var ikke formand for Den Danske Forenings københavnske afdeling. Der var tale om juridisk bistand i forbindelse med foreningens oprettelse. Dokumentet vedrørende sprængstoffer er udskrift af en almindeligt tilgængelig bog, og appellanten har i sin tid modtaget det fra en anden person. Vagn Lindhardt var en person med psykiske problemer, og hjemmeværnssagen udsprang af hans fantasier. I Danskeren står foreningens ledelse for den ledende artikel. Det var en publiceret artikel, som appellanten formentlig havde forelagt ham, der gav indstævnte anledning til at ekskludere Tage Abilgart.

Niels Westberg har forklaret, at han siden 1984 har været journalist ved Ekstra Bladets Århus-redaktion. Appellanten har i perioder leveret vidnet kildemateriale. Materialet har undertiden skullet suppleres med yderligere research eller bekræftes, men det har ikke været forkert. Thies Christophersens film havde appellanten vist vidnet et års tid, før det kom frem, at den fandtes. Vidnet og hans kolleger var orienteret om appellantens arbejde med filmen og betragtede det som en måde at infiltrere det såkaldte nynazistiske revisionistiske miljø på. I 1988 havde Ekstra Bladet på grundlag af appellantens optagelser bragt en reportage fra nazisternes solhvervsmøde

i Greve, og Riis-Knudsen var fortørnet herover. Journalisten Kramer, der havde fået ansættelse ved Aktuelt, var skuffet over dermed at være gået glip af nogle historier, og derfor skrev han artiklen om appellants tilknytning til nynazisterne. Vidnet talte med Vagn Lindhart angående hans rolle i attentatplanerne, og Lindhart bekræftede, at han var eller havde været medlem af Den Danske Forening. Han tilhørte dog en højrefløj i forhold til indstævnte, der ikke kunne kende til attentatplanerne. Der er i hvert fald 3 medarbejdere på Ekstra Bladets Århus-redaktion, der betjener sig af appellanten, og der modtages stadig ajourførte oplysninger om nynazistiske kredse. Vidnet har hørt optagelser af appellants samtaler med Riis-Knudsen, og herunder bemærket dennes vrede, når appellanten havde videregivet fortrolige oplysninger.

Jaques Samuel Blum har forklaret, at han er lektor ved RUC i socialpsykologi og tillige formand for Mosaik Trossamfund. Han har forsket i racisme i en stor del af sit videnskabelige virke. Vidnet ved ikke, om appellanten er nazist. Appellanten har anlagt injuriersøgsmål mod vidnet, og den dom, der er afsagt i 1. instans, har vidnet påanket til landsretten. Appellants påstand i den nævnte sag omfatter bl.a., at vidnet skal have anført, at appellanten var led i et nazistisk netværk. På vegne af Arbejderbevægelsens Internationale Forum har vidnet afkøbt appellants oplysninger, som dog har vist sig at være af tvivlsom værdi. Ved sine 3-4 besøg ved Kulturhistorisk Fondsarkiv traf vidnet Nidal Khazou som medarbejder. Appellanten oplyste ved et af disse besøg, at han havde Den Danske Forenings medlemsliste, som var overført til edb. Det er vanskeligt at få oplysninger om appellanten hos nynazisterne. Vidnet har været i kontakt med Simon Wiesentahls Center i Wien og der fået oplyst, at appellanten er optaget i centrets kartotek med karakteristikken "usikker". Når der er relativt lidt negativt om appellanten i pressen, skyldes det - efter, hvad Anne Liebach, Week End-Avisen, har meddelt vidnet -, at blade, der giver sig til at undersøge appellants aktivitet, let udsætter sig for sagsanlæg. Det er normalt, at nynazister anser skandaler og retssager for fremmede for deres sag, og at de benytter retssystemet til at udmarve deres modstandere. Vidnet har med jævne mellemrum et professionelt samarbejde med indstævnte, som ikke er nazist. Efter hans opfattelse kan man ikke sige, at Den Danske Forening, som vidnet er uenig med, forener korset med hagekorset.

Poul Ejner Nørager har forklaret, at appellanten har anlagt en injuriersag imod ham. Vidnet har været journalist og redaktør samt formand for Landsforeningen mod Nazisme og har siden 1983 skrevet 14 bøger, heraf 2 om nazismen. Han har i den anledning været sagsøgt af Riis-Knudsen og dennes svigerfar. På Riis-Knudsens vegne fremsatte appellanten i denne forbindelse forskellige forligsforslag. Det er rigtigt, at det vigtigste for nazisterne er omtale, uanset om den er dårlig, og de forsøger også i offentligheden at fremkalde det indtryk, at personer, som f.eks. er modstandere af den nuværende udlændingepolitik, tillige er nazister. Der er ikke noget nyt i appellants film i forhold til vidnets bøger. Vidnet kender Den Danske Forening, som han tidligere har anlagt en retssag mod. Retssagen blev imidlertid forliget. Vidnet har holdt foredrag ved Den Danske Forenings møder. Både foreningen og vidnet blev ved disse lejligheder beskyldt for at være nazister, og de blev endvidere fysisk generet af tilstedeværende venstreradikale modstandere. Den Danske Forening er ikke nazistisk, og vidnet har ikke oplevet, at nazister har været til stede ved møderne. Der var heller ikke skin-heads med som dørvogtere. Det var appellanten, der gav vidnet postboksnummeret på en person i Esbjerg, som angiveligt skulle være nazist, hvilket imidlertid viste sig ikke at være tilfældet.

Appellanten har yderligere forklaret, at han kun samarbejdede med Jaques Blum i ret kort tid. Blum skulle for Arbejderbevægelsens Internationale Forum (AIF) vurdere appellants kildemateriale, men da det viste sig, at Blum ikke forstod sig på emnet, ophørte samarbejdet. Appellanten modtog 35.000 kr. fra AIF for sin bistand. Appellanten har hjulpet Poul Ejner Nørager med at opnå forlig med nazisterne, som Nørager på en række punkter havde givet

forkerte oplysninger om i en af sine bøger.

Ad appellantens selvstændige påstande over for indstævnte:

Appellanten har til støtte for påstand I - III i første række gjort gældende, at indstævnte ved fremsættelsen af hver af de 5 udtalelser, der er anført i påstand I under A - E, eller af disse udtalelser taget under eet har overtrådt straffelovens 267, stk. 1. Indstævnte har ved fremsættelse af disse 5 udtalelser krænket appellantens ære, idet udtalelserne vedrører forhold, som er egnede til at nedsætte appellanten i medborgeres agtelse, derved at de alle indeholder en sigtelse for at være "nazist" eller for at være "nazificeret", forstået som en beskyldning om at gå nazisternes ærinde eller at have sympati for nazisternes holdninger.

Appellanten har til støtte for påstand I - III i anden række gjort gældende, at udtalelserne anført i påstand I under A - E, selvom disse udtalelser ikke indeholder ærekrænkende sigtelser omfattet af ' 267, stk. 1, dog er retsstridige i forhold til appellanten, da de indeholder en "løsere nazificering" af appellanten.

Appellanten har særligt vedrørende påstand I i første række gjort gældende, at de ærekrænkende sigtelser omfattet af ' 267, stk. 1, er ubeføjede, og at de derfor efter ' 273, stk. 1, skal mortificeres. Appellanten har i anden række gjort gældende, at de 5 udtalelser, selvom de ikke indeholder ærekrænkende sigtelser mod appellanten omfattet af ' 267, stk. 1, som anført dog er retsstridige i forhold til appellanten, og at den "løsere nazificering" af appellanten er af en sådan beskaffenhed, at han - også uden særlig lovhjemmel - må have krav på at få udtalelserne mortificeret.

Appellanten har særligt vedrørende påstand II gjort gældende, at han som følge af indstævntes strafbare udtalelser, henholdsvis indstævntes retsstridige udtalelser, har krav på godtgørelse for den tort, der er påført ham ved de strafbare eller retsstridige udtalelser, efter erstatningsansvarslovens ' 26.

Appellanten har særligt vedrørende påstand III i første række gjort gældende, at det som følge af indstævnte strafbare udtalelser i medfør af ' 273, stk. 2, skal pålægges ham at betale et beløb til dækning af appellantens udgifter til kundgørelse af dommens resultat. Appellanten har i anden række gjort gældende, at de 5 udtalelser, selvom de ikke indeholder ærekrænkende sigtelser mod appellanten omfattet af ' 267, stk. 1, som anført dog er retsstridige i forhold til appellanten, og at det som følge heraf kan pålægges indstævnte at betale et beløb til dækning af appellantens udgifter ved kundgørelse af dommens resultat.

Indstævnte har ikke bestridt, at en udtalelse om en person gående ud på, at den pågældende person er nazist, kan være en ærekrænkende sigtelse omfattet af straffelovens ' 267, stk. 1. Indstævnte har imidlertid til støtte for sin påstand om frifindelse i første række gjort gældende, at han hverken ved nogen af de 5 udtalelser anført i påstand I under A - E eller ved disse udtalelser taget under eet på retsstridig måde har tilkendegivet, at appellanten er nazist, og at hans udtalelser derfor ikke er omfattet af ' 267, stk. 1.

Indstævnte har for det tilfælde, ar det antages, at en eller flere af hans udtalelser anført i påstand I under A - E indeholder en strafbar sigtelse mod eller en retsstridig udtalelse om appellanten, i anden række gjort gældende, at han ved fremsættelsen af den pågældende udtalelse eller de pågældende udtalelser har handlet til berettiget varetægelse af åbenbar almen interesse samt eget og andres tarv, jf. straffelovens ' 269, stk. 1, og at udtalelsen eller udtalelserne derfor ikke kan

mortificeres efter ' 273, stk. 1.

Indstævnte har endvidere gjort gældende, at hans udtalelser heller ikke iøvrigt er retsstridige i forhold til appellanten.

Indstævnte har særligt vedrørende påstand II gjort gældende, at der som følge af den virksomhed, som appellanten udøver, og den offentlige fremtræden, som appellanten har, ikke i givet fald er grundlag for at tilkende ham godtgørelse for tort efter erstatningsansvarslovens ' 26.

Indstævnte har særligt vedrørende påstand III gjort gældende, at der som følge af appellantens evne til at få omtale i medierne ikke i givet fald er grundlag for pålægge indstævnte at betale appellanten noget beløb til offentliggørelse af dommens resultat i medfør af straffelovens ' 273, stk. 2.

Ad indstævntes Påstande over for advokat Hans Mogensen:

Indstævnte har til støtte for påstand 1 over for advokat Hans Mogensen gjort gældende, at advokat Hans Mogensen under sagens behandling såvel ved byretten som ved landsretten ved at forhale og vidtløftiggøre sagen har handlet pligtstridigt, at han derfor i medfør af retsplejelovens ' 321, 1. pkt., skal pålægges at betale de omkostninger, som han ved sine pligtstridige forhold har påført indstævnte.

Indstævnte har til støtte for påstand 2 over for advokat Hans Mogensen henvist til det, som han har anført vedrørende påstand 1, og har yderligere henvist til retsplejelovens ' 327, sammenholdt med ' 324 og ' 325.

Advokat Hans Mogensen har til støtte for sin påstand om frifindelse vedrørende påstand 1 gjort gældende, at han ikke som advokat for appellanten under sagen har handlet pligtstridigt, og at der således ikke er grundlag for i medfør af ' 321, 1. pkt., at pålægge ham at betale omkostninger til indstævnte.

Advokat Hans Mogensen har til støtte for sin påstand om frifindelse vedrørende påstand 2 anført, at han i betragtning af sagens særlige karakter ikke har forhalet processen unødigt.

Ad indstævntes selvstændige påstand over for appellanten:

Appellanten har ikke for landsretten bestridt, at den pågældende udtalelse er en ærekrænkende sigtelse, som indebærer en overtrædelse af straffelovens ' 267, stk. 1, og appellanten har derfor ikke nedlagt påstand om frifindelse vedrørende bestemmelsen i byrettens dom om mortifikation af udtalelsen efter ' 273, stk. 1. Appellanten har til støtte for sin påstand om frifindelse vedrørende bestemmelsen i byrettens dom om betaling af godtgørelse for tort gjort gældende, at der som følge af udtalelsens beskaffenhed og de samlede omstændigheder ikke er grundlag for at tilkende indstævnte en godtgørelse for tort.

Indstævnte har til støtte for sin påstand om stadfæstelse gjort gældende, at der som følge af den ærekrænkende sigtelse er grundlag for at tilkende ham en godtgørelse for tort, og at byretten her fastsat en overordentlig beskeden godtgørelse.

Landsretten udtaler:

Ved sin afgørelse vedrørende appellants påstand I har landsretten lagt vægt på, at det af appellants egen forklaring fremgår, at hans aktiviteter i forhold til DNSB i væsentligt omfang har haft karakter af samarbejde med denne forening og dertil knyttede personer. Appellanten har herved som en del af sin arbejdsmetode fremkaldt et tvetydigt indtryk med hensyn til sine egne holdninger over for den nævnte personkreds og dens politiske opfattelser.

Ad påstand I, 1, A:

Landsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at Povl Heinrich Riis-Knudsen er fremkommet med den udtalelse, som indstævnte har citeret i sit læserbrev i Berlingske Tidende den 14. oktober 1994, under en telefonsamtale med Holger Petersen, og at Povl Heinrich Riis-Knudsen fremkom med denne udtalelse i forbindelse med, at han var blevet klar over baggrunden for, at appellanten under sin mangeårige kontakt til DNSB havde udvist en vis loyalitet over for denne forening. Efter indholdet af indstævntes læserbrev, der med henvisning til appellants samarbejde med DNSB alene fremtræder som en gengivelse af Povl Heinrich-Knudsens udtalelse til Holger Petersen, har indstævnte ikke med denne udtalelse fremsat en sigtelse mod appellanten for et forhold, som er egnet til at nedsætte ham i medborgeres agtelse, og udtalelsen er heller ikke i øvrigt retsstridig i forhold til appellanten.

Ad påstand I, 1, B:

Efter bevisførelsen, herunder appellants egen forklaring, lægger landsretten til grund, at appellanten i betydeligt omfang har medvirket til produktionen af en video for Thies Christophersen. Indstævntes udtalelse indeholder en henvisning til denne kendsgerning, og uanset, at indstævnte til denne konstatering har føjet sin subjektive vurdering af den pågældende video, og uanset indholdet af indstævntes subjektive vurdering har indstævnte ikke med denne udtalelse fremsat en sigtelse mod appellanten for et forhold, som er egnet til at nedsætte ham i medborgeres agtelse, og udtalelsen er heller ikke i øvrigt retsstridig i forhold til appellanten.

Ad påstand I, 1, C:

Indstævntes udtalelse er af de grunde, som byretten har anført, ikke en sigtelse, der er egnet til at nedsætte appellanten i medborgeres agtelse, og udtalelsen er heller ikke i øvrigt retsstridig i forhold til appellanten.

Ad påstand I, 1, D og påstand I, 2, E:

Ingen af disse udtalelser vedrørende en injuriersag, som appellanten havde anlagt, har et indhold, som gør, at de kan opfattes som en sigtelse mod appellanten for et forhold, som er egnet til at nedsætte ham i medborgeres agtelse, og udtalelserne er heller ikke i øvrigt retsstridige i forhold til appellanten.

Ad påstand I, II og III:

Under hensyn til det anførte, og da udtalelserne heller ikke samlet fremstår på en sådan måde, at de er egnede til at nedsætte appellanten i medborgeres agtelse eller i øvrigt er retsstridige, tager landsretten indstævntes påstand om stadfæstelse til følge.

Ad indstævntes selvstændige påstand:

Efter indholdet af den udtalelse fremsat af appellanten, som ved byrettens dom er kendt ubeføjet,

er der grundlag for at tilkende indstævnte godtgørelse efter erstatningsansvarslovens ' 26, og der er ikke grundlag for at fastsætte godtgørelsen til et beløb lavere end 3.000 kr.

Ad appellants påstande over for advokat Hans Mogensen:

Landsretten har ikke fundet grundlag for efter retsplejelovens ' 321, 1. pkt., at pålægge advokat Hans Mogensen at betale omkostninger. Landsretten tager derfor ikke indstævntes påstand 1 til følge.

Den påstand, som indstævnte for landsretten har nedlagt over for advokat Hans Mogensen, er nedlagt over for ham som advokat for appellanten, men ikke over for ham som selvstændig part. Allerede fordi der herefter ikke er hjemmel til at pålægge advokat Hans Mogensen som advokat for appellanten at hæfte solidarisk for de omkostninger, som retten pålægger appellanten at betale, tager landsretten ikke indstævntes påstand 2 til følge.

T h i k e n d e s f o r r e t:

Byrettens dom stadfæstes.

Appellanten, Svend Frede Rasmussen, skal til indstævnte, Ole Hasselbalch, betale sagens omkostninger for landsretten med 20.000 kr.

Det idømte skal betales inden 14 dage.

C. Haubek Würtzen Lone B. Christensen
(kst.)

cfr. -----

Uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg, den 2. august

Tommy Brogaard
sektionsleder

Ole Hasselbalchs procedure i ankesag V.L. 1. afd. nr. B-2453-96 (Frede Farmand Rasmussen ctr. Ole Hasselbalch)

Indhold

Indstævntes påstande

Resumé af hele sagen

1. Den materielle injuriersag

1.1. Om hovedpåstandene

1.1.1. Sagens almene grundlag

Appellantens placering i den politiske debat.

Appellantens relation til indstævnte.

1.1.2. Den aktuelle sag

De enkelte klagepunkter:

Appellantens påstand I A: Referatet af P.H. Riis-Knudsens udtalelse om elektronmikroskopet.

Appellantens påstand I B: Videofilmen.

Appellantens påstand I C: Appellantens "afsløring" af den fhv. nazistiske landsleder på TV 2.

Appellantens påstande I D og II: Retssagen mod Kaj Villadsen.

Appellantens påstande III og IV: Erstatning vedr. påstandene I-II og kundgørelse af domsslutningen vedr. påstandene I-II.

Appellantens særlige anbringende: Det samlede indtryk af appellantten, som de påklagede udtalelser formidler.

Sammenfatning - samlet om påstandene I-IV, herunder om
erstatningsspørgsmålet

1.2. Om modpåstanden

2. Procesførelsen og menneskerettighedsaspektet samt spørgsmålet om sagsomkostninger m.v.

2.1. Det praktiske sagsforløb

2.2. Opsummering

2.3. Retsplejelovens sanktionsregler

Appellantens ansvar

Advokatens ansvar

INDSTÆVNTES PÅSTANDE

er følgende, jf. indstævntes breve af 16/4 1997 og 3/4 1998 og landsrettens sammenfatning 30/3 1999, og idet indstævnte i øvrigt henholder sig til de påstande, appellanten har gjort gældende for byretten:

- I. Stadfæstelse af byrettens dom.

- II. Advokat Hans Mogensen dømmes til at betale indstævnte omkostninger efter retsplejelovens ' 321.

- IV. Advokat Hans Mogensen dømmes efter retsplejelovens ∇ 321 til in solidum med appellanten at betale de sagsomkostninger, som det pålægges appellanten at betale indstævnte.

RESUMÉ AF HELE SAGEN:

I. Denne sag skyldes, at appellanten mener, indstævnte ved sine påklagede udtalelser uberettiget har "*nazificeret*" ham.

Den drejer sig imidlertid om noget ganske andet. Den drejer sig nemlig om indstævntes ret til med henvisninger til faktum og til logiske ræsonnementer at forsvare sig over for appellanten, der hverken efter sin almindelige aktivitetsprofil eller sine idelige, ubeføjede angreb på indstævnte kan gøre krav på nogen skånsomhed.

Appellanten har således efter en snes år i nazisternes selskab pludselig præsenteret sig som "*nazijæger*". Med denne ballast fører han sig frem i medierne, hvor han tidligt og silde på manipulativ måde indplacerer også ganske uskyldige mennesker i nazistiske sammenhænge. Dette så vel som appellantens adfærd i øvrigt er forekommet nogle af dem, det er gået ud over, herunder indstævnte, så mærkværdigt, og beskyldningerne mod dem så urimelige, at de har forsvaret sig ved at fremhæve de iøjnefaldende besynderligheder ved appellantens adfærd for offentligheden.

Indstævnte mener kort sagt, *at* han ikke har sagt mere om appellanten, end hvad der er faktisk korrekt, *at* det endog har været nødvendigt for indstævnte at udtale sig som sket til berettiget varetagelse af egne interesser, og *at* når appellanten selv har stukket hovedet op som tilfældet er, så er det ikke injurielovgivningens formål at værne ham mod følgerne af, at han ikke har kunnet forklare sig overbevisende i den af ham selv fremprovokerede debat.

Disse forhold behandles neden for under I.

II. Sagsøger har tilført processens praktiske gennemførelse en så ekstrem komplikationsgrad, at det for alle andre end en professionel jurist ville være umuligt at dække den ind. Sagen antager dermed mere karakter af et forsøg på at begrænse indstævntes ytringsfrihed end på at værne appellantens ære. Heroverfor har byretten ikke reageret med retsplejelovens midler.

Det er indstævntes opfattelse, at appellanten og hans advokat herved misbruger domstolene, samt at byrettens manglende reaktion mod dette misbrug implicerer en krænkelse af indstævntes af Menneskerettighedskonventionen værnede ytringsfrihed i politiske sager.

Dette særlige aspekt behandles neden for under II.

1. Den materielle injuriesag

1.1. Om hovedpåstandene

1.1.1. Sagens almene grundlag

Inden jeg beskæftiger mig med de af appellanten påklagede konkrete udtalelser, er det nødvendigt at opridse *dels*, hvorledes appellanten er placeret i den politiske debat, og *dels* hans toneleje i forhold til indstævnte. Dette er der tre grunde til:

For det første har afgørelsen af, om en udtalelse kan mortificeres, ikke form af en matematisk udmåling af sandt og falsk. Hvorvidt en udtalelse er *uberettiget krænkende*, således at mortifikation kan komme på tale, afhænger således *både* af den samlede samtalsituation mellem parterne og af den påstået injurieredes almindelige fremtræden, som nemlig e.o. vil indebære, at han må tåle mere end andre.

For det andet er det jo således, at *injurier reglerne ikke hindrer offentliggørelse af relevante oplysninger i den almindelige politiske debat* - ikke mindst på politisk kontroversielle områder. Desto større behovet er for en sådan debat, desto større frihed er der også til at bringe informationer og ræsonnementer frem. Og i desto højre grad den påstået krænkede selv har gjort sig til aktør i den politiske debat, desto mere må han af den årsag tåle. Der henvises herved bl.a. til ' 10 i Den europæiske Menneskerettighedskonvention (jf. loven om transformation af denne til dansk ret). Se hertil Lars Adam Rehof og Tyge Trier, *Menneskeret*, s. 254 ff samt Peer Lorenzen m.fl. *Den europæiske Menneskeretskonvention* s. 260 ff, særligt s. 268, hvor fremhæves, at ytringer om spørgsmål af almen samfundsmæssig interesse nyder særlig beskyttelse, samt at grænsen for acceptable ytringer er videre over for dem, er optræder på den politiske scene. Der henvises herved også til udtalelsen i Menneskerettighedsdomstolens dom 204 (Oberschlick): "*Freedom of political debate is at the very core of the concept of a democratic society which prevails throughout the Convention.*" (den politiske debatfrihed er nøglen i selve demokratiet, som gennemsyrrer konventionen)

For det tredje har de nævnte forhold betydning for indstævntes erstatningskrav i anledning af den af appellanten erkendt uberettigede nazibeskyldning mod indstævnte. Sådan erstatning skal jo nemlig udmåles bl.a. ud fra graden af *skadevolders skyld og skadelidtes egen medskyld* - jf. også appellants anbringende herom i replikken for byretten s. 9 (ekstraktens s. 70 fn).

Endelig kan hertil naturligvis føjes, at indstævnte med sin påstand V for landsretten - som denne klassificerede som et anbringende - har gjort spørgsmålet om, hvad han har foretaget sig i relation til nazisterne, til direkte bevistema.

Af disse grunde *vil jeg* indledningsvis sammenfatte, hvad vi véd om appellants placering i forhold til nazisterne og i offentligheden. Dernæst vil jeg redegøre for appellants toneleje og fremgangsmåder over for indstævnte som person og over for Den Danske Forening, som indstævnte repræsenterer, således at Landsretten kan se, hvilken samtalsituation indstævnte befandt sig i, da han skrev sine påklagede indlæg. Endelig vil jeg beskæftige med berettigelsen af hver af de af appellanten påklagede udtalelser. Herunder vil det blive vist, hvorledes appellants i indstævntes modpåstand påklagede udtalelse ikke udgør en enkeltstående eller overilet ytring fra appellants side, men derimod er et led i appellants langvarige forfølgelse af indstævnte og den forening, han repræsenterer, med urene metoder herunder forsættelig og uberettiget placering af indstævnte i et af appellanten konstrueret nazistisk univers, som han skaffer sig indtægter på at markedsføre. Afslutningsvis vil jeg vise, at dette savner undskyldningsgrund.

Appellants placering i den politiske debat.

Appellanten har profileret sig på en sådan måde i den politiske debat, at han må tåle *særdeles* meget i henseende til ufordelagtig omtale.

Følgende er kendt for landsretten ud fra sagens bevisligheder:

1) Appellanten arbejder inden for rammen af et såkaldte *Kulturhistorisk Fondsarkiv*, hvilket tilfører ham et institutionelt præg. Han er imidlertid både ejer og leder af samt eneste regulære medarbejder på arkivet, som han ifølge sin forklaring for landsretten også har den reelle råderet over. I en periode i de senere år har han dog, jf. forklaringerne for landsretten, haft bistand af den fhv. nazistiske landsleder P.H. Riis-Knudsen tidligere elskerinde, palæstinenser Nidal Khazouh.

2) I en redegørelse af marts 1998 om dele af PETs virksomhed angives, at *appellanten lever af at sælge oplysninger, herunder til journalister*. Ifølge samme rapport har han *siden 1985 til PET leveret oplysninger om såvel den yderste højrefløj som den yderste venstre fløj*. Som det kom frem under partsafhøringen af appellanten, *omtaler PET dog appellanten med betydelig skepsis*.

3) Appellanten har i mange år virket i de nynazistiske miljøer. Selv erkender han, at det drejer sig om 17 år, men ifølge P.H. Riis-Knudsen er det 20 år (jf. bilag 11 s. 8, ekstrakten s. 356 midt, hvor Riis-Knudsen siger dette til radioforhandler Holger Petersen og tilføjer, at han *"er færdedes hos Frede igennem 20 år. Jeg véd hvad bøger han læser, og hvad musik, han lytter til o.s.v. o.s.v."*). Vidnet Povl Vinther Jensen har konstateret, at appellanten igennem 20 år har *"været sammen med Riis-Knudsen i næsten enhver sammenhæng"* (referatet af forklaringerne for byretten s. 14 midt, ekstraktens s. 43).

Appellanten har under partsforklaringen for byretten søgt at neddrøse intensiteten i sin forbindelse til Riis-Knudsen i perioden. Men dette modsiges af vidnet Povl Vinter Jensens forklaring for byretten om, at vidnet konstaterede (telefoniske) kommunikationer mellem appellanten og Riis-Knudsen, der virkede *"dybt fortrolige"*, når vidnet sporadisk besøgte appellanten (referatet af forklaringerne for byretten s. 14, ekstrakten s. 43 over midten). Af bilagene AY, AZ og AÆ (ekstrakten s. 153, 156 og 158) fremgår da også, at intimiteten var endog så stor, at appellanten både tog initiativ til og varetog forligsforhandlinger for P.H. Riis-Knudsen i en retssag mellem denne og forfatteren Povl Nørager, hvorunder denne ifølge sin vidneforklaring oplevede ham som varetager af Riis-Knudsens interesser.

Appellanten har også under partsforklaringen for byretten søgt at indkapsle sine relationer til at gå på Riis-Knudsen *alene*. Men dette modsiges af f.eks. det, journalist Søren Espersen har kunnet fortælle på baggrund af sine journalistiske kontakter til nynazisterne, herunder enkeltmedlemmer af nazibevægelsen. Søren Espersen oplevede det således på den måde, at appellanten i disse kredse opfattedes som et *"betroet, og endog særdeles værdsat del af bevægelsen"*, med *"nære og fortroligt venskabelige forhold"* til *"alle i bevægelsen"*, og som har deltaget i *"dejlige ferieture til nazi-møder rundt om i Europa, hvor Rasmussen overalt blev modtaget som en værdsat og respekteret del af bevægelsen"* (jf. brev fra Søren Espersen, fremlagt som bilag U, s. 2, ekstrakten s. 299). Og af et utrykt læserbrev af 24/1 96, bilag AØ, ekstrakten s. 317, fra revisionisten H. Krog Pedersen, Riis-Knudsen svigerfader, fremgår, at appellanten havde et *"nært samarbejde"* med nazisterne, *"ofte"* aflagde besøg i Riis-Knudsen hjem, *"bistod"* Krog Pedersen med en injuriersag og i øvrigt lod sig hjælpe af Krog Pedersen omkring nogle ejendomstransaktioner (uden at betale honorar), samt at appellanten lavede en videofilm om Krog Pedersens oplevelser på tysk side på østfronten.

4) Søren Espersen oplevede appellanten som *nazisternes formidler af information om nazisterne til offentligheden*. Det samme gjorde journalist Peter Kramer - jf. hans artikel i Aktuelt 1/3 1988

(bilag B, ekstrakten s. 138), hvis konklusion Kramer fastholdt trods appellants protest (jf. Kramers svar i Aktuelt 11/3 1988, bilag 64, ekstrakten s. 141). Formidlingen skete ifølge Kramer bl.a. i form af - forstår man fiktive - afsløringer af dem f.eks. med karakter af videooptagelser af nazistiske møder.

Under nærværende sag er det kommet for en dag, at grundlaget for appellants "audiovisuelle dokumentationsvirksomhed" vedr. nynazisterne fra 1988 var en som "*fortrolig*" betegnet, skriftlig kontrakt mellem appellanten og nazisterne (bilag X, ekstrakten s. 145) vedrørende "*produktion af audio-visuelt dokumentationsmateriale om og ved DNSB*" (' 1). Ifølge denne formulering var appellanten med andre ord i relation til denne produktion DNSB. Kontrakten giver i øvrigt kun appellanten mulighed for at rapportere deres aktiviteter i det omfang, de måtte finde acceptabelt. Han ifalder således ifølge kontrakten et større erstatningsansvar, såfremt hans "antinazistiske" offentliggørelser måtte gå ud over, hvad nazisterne ville tillade - ligesom de jo efter almindelige regler ville kunne opnå fagedforbud mod sådanne offentliggørelser. Hertil kommer naturligvis, at nazisterne ville kunne gøre straffelovens regler om privatlivskrænkelser gældende.

Motiverne til kontrakten. Appellanten er fremkommet med mange forklaringer og bilag om sine motiver til denne kontrakt. I anledning af det af appellanten i så henseende anførte må imidlertid bemærkes, at appellants forklaringer om motiverne (bl.a. i sit processkrift 2/1 1996, ekstrakten s. 82, og i det som bilag 26, ekstrakten s. 379 ff, fremlagte uddrag af sin bog) ikke udgør noget bevis for, hvad appellants motiver faktisk var. Såfremt appellanten havde haft de af ham nu påberåbte legitime grunde for at indgå kontrakten, er det tværtimod svært at se, hvorfor han ikke tidligere oplyste om kontakten - i det mindste da indstævnte til brug for nærværende sag direkte adspurgte ham herom 7/8 1995 (bilag Æ, ekstrakten s. 307).

Fortolkningen af kontrakten. Hvad endvidere angår appellants påståede for ham selv mindre kompromitterende forståelse af kontrakten, savnes bevis for autenticiteten af de (i øvrigt uforståelige) kontraktsforarbejder, appellanten har fremlagt som bilag 29 og 30 (ekstrakten s. 142 og 143) til støtte for sin fortolkning. Det står endvidere fast, at kontrakten (bilag X, ekstrakten s. 145) "*vedrører produktion af audiovisuelt dokumentationsmateriale om og ved DNSB*" samt at al frembragt dokumentation, "*uanset i hvilken form informationerne foreligger, er underkastet DNSB copyright*". Det er svært at se, at denne formulering efterlader nogen tolkningstvív. Men selv om der havde været tvív om forståelsen, måtte kontakten efter almindelige kontraktsfortolkningsregler tolkes imod koncipisten - hvilket ifølge appellants erkendelse i processkriftet af 2/1 1996, ekstraktens s. 83 er appellanten selv. Hertil kommer det, der kan udledes af kontraktsforhandlingerne, som appellanten selv har refereret i et som bilag 26 (ekstrakten s. 379) fremlagt bogudrag. Ifølge dette referat tilkendegav nazisternes repræsentant afslutningsvis, at "*nu har vi krammet på dig*", hvilken opfattelse appellanten "*lod ham beholde*" (bilag 26, ekstrakten s. 382). Efter almindelige kontraktsfortolkningsprincipper ligger en kontrakts virkning som bekendt mur- og nagelfast, når den part, til hvem en tilkendegivelse om kontrakts rette tolkning rettes som led i kontraktsforhandlingerne, ikke protesterer heroverfor og klargør sin egen opfattelse. Denne tolkning har nazisterne klart fastholdt i det som bilag 41, ekstrakten s. 203, fremlagte protokollat af 7/2 1993, samt i erklæringen af 7/2 1993, bilag 44 ekstrakten s. 204, uden at appellanten på en forståelig måde har tilkendegivet nogen holdbar, alternativ fortolkning.

Kontraktens bindende virkning. Appellanten har i ankestævningen s. 8 fn (ekstrakten s. 8) jf. partsforklaringen for byretten (ekstrakten s. 33 fo) anført, at kontrakten overhovedet ingen bindende virkning har, fordi det nazistparti, han indgik kontrakten med, blev opløst i 1990 på grund af en pådraget gæld. En partiforening forsvinder imidlertid ikke bare ud af verden, fordi dens ledelse opløser den i konsekvens af, at den har pådraget sig et økonomisk ansvar - i så fald hæfter ledelsen efter almindelige selskabsretlige regler selv for det skyldige. Endvidere har appellanten jo altså selv anset sin kontraktsmodpart som fortsat eksisterende. Af protokollatet mellem parterne dateret 7/2 1993 (bilag 41, ekstrakten s. 203) fremgår således, at "*FF og KF fastholder, at der ikke foreligger brud på aftalen af 6.10. 1988*", ligesom kontraktsparterne i protokollatet bliver enige om en grundig gennemgang af aftalens forståelse. Dette suppleres med erklæringen af samme dato (bilag 44, ekstrakten s. 204), hvor det hedder, at "*aftalen af 6. oktober 1988 ses derfor ikke at være misligholdt af de ovennævnte bilag*". I skrivelse af 4/9 1995 fra appellants advokat (bilag AF, s. 2, ekstrakten s. 312), anføres da også, at appellanten som følge af kontakts fortrolighedsklausul hidtil har været afskåret fra at fremlægge kontraktsmaterialet. Hvordan kan han være det, hvis ikke kontrakten var bindende?

Kontraktens ophør gennem misligholdelse. Appellanten hævder endvidere i ankestævningen s. 8 (ekstrakten s. 8) og i forklaringerne for byretten (jf. referatet heraf s. 4 fo, ekstrakten s. 33), at kontrakten er ude af verden, bl.a. fordi nazisterne misligholdt fortrolighedsklausulen ved at omtale kontrakten på ledermøder, samt fordi de mentes ikke at levere appellanten tilstrækkelige oplysninger. Men hvordan kan den være det? En juridisk person må selvsagt som underskrivende part kunne kommunikere en indgået kontrakt til de personer, der bestemmer

over organisationen, uden at dette kan karakteriseres som en misligholdelse af tavshedspligten - hvilken misligholdelse i øvrigt heller ikke ville have frigjort appellanten for sin tavshedspligt. Endvidere gælder, at en kontraktlig tavshedsforpligtelse vedr. allerede erhvervet stof ikke forsvinder, blot fordi den oplyste part ikke mener, at han får alle de oplysninger, kontrakten giver ham krav på. I øvrigt har appellanten som sagt ifølge sin egen forklaring ikke gjort misligholdelse gældende, men tværtimod "*lod (han) som ingenting*" over for nazibevægelsen, "*idet kontrakten var adgangskort for ham til at kunne deltage i møder med videre*" (referatet af forklaringerne for byretten s. 35 fo, ekstrakten s. 33). Konsekvensen af denne handlemåde er efter almindelige kontraktretlige regler, at kontrakten stiltiende er blevet opretholdt i forhold til nazibevægelsen som sådan. I øvrigt har appellanten jo som nævnt i protokollatet af 7/2 1993 (bilag 41, ekstrakten s. 203) selv forudsat, at kontrakten fortsat eksisterer.

PETs medvirken. Endelig har appellanten under domsforhandlingen, jf. også hans 1. procedureindlæg for landsretten, s. 6, benyttet den omstændighed, at han har haft kontakt med PET, til at foregøgle landsretten en efterretningsmæssig nødvendighed for kontrakterne, som PET endog i en eller anden grad skulle have hjulpet ham med at formulere. Dette modsiges åbenlyst af kontrakternes ubehjælpsomme form og er i øvrigt uden relevans for sagen.

At appellanten kunnet "afsløre" nazisterne *lige indtil nu*, er oplyst gennem vidneudsagn fra journalist Peter Bresemann, EkstraBladet. Denne berettede således under sandhedsansvar i byretten, at appellanten gennem hans tid på bladet fra først i firserne og op til dato har leveret *aktuelt* materiale om nynazisterne (referatet af forklaringerne for byretten s. 17, ekstrakten s. 46 - det fremgår ikke af referatet, at indstævnte efter flere uddybende spørgsmål fik bekræftet, at det drejer sig om aktuelt og ikke blot gammelt materiale). Ligeledes er det belyst af journalist Niels Westberg under vidneforklaringen i landsretten. Hvordan appellanten kan levere opdateret materiale om nazisterne uden disses medviden og medvirken, kunne eller ville han ikke give nogen forklaring på i landsretten, hvorfor man har ret til at drage de slutning, at disse informationer fortsat kommer nazisterne tilpas og hidrører fra dem selv.

Det kan i øvrigt konstateres, at *appellanten tjener gode penge på sine nævnte informationsaktiviteter*, uagtet han konstant forklarer, at det, han har modtaget, er medgået til "udgiftsdækning", "diæter" o.l.

Som eksempler ud over det beløb, han tjente på produktionen for Thies Christophersen, kan nævnes, at den overladen af materiale til Nordisk film, der omtales i replikken for byretten s. 2 (ekstrakten s. 63), ifølge appellants egne oplysninger på TV skete mod en betaling på 65.000 kr. (hvilket appellanten har bekræftet under partsforklaringen for byretten, der dog angav, at det var en form for udgiftsdækning, se referatet s. 13 fn, ekstrakten s. 40). Tillige har Jacques Blum oplyst at have betalt betalte appellanten 30.000 kr. for et materiale af have tvivlsom værdi.

5) Appellanten har over for Registertilsynet præsenteret sig som "*edb-konsulent*" for *P.H. Riis-Knudsens forlag Nordland*. Appellanten har ganske vist under partsforklaringen for både byretten og landsretten (jf. referatet s. 8 lige over midten, ekstrakten s. 37) benægtet, at han skulle have indtaget denne position. Men det fremgår ikke desto mindre af Registertilsynets sag 1994-1114-017, jf. bilag I, s. 4 fn og s. 14 fo (ekstrakten s. 224 og 229), hvorefter tilsynet er blevet oplyst om, at han "*har fungeret som edb-konsulent for*" forlagets indehaver/ejeren af Nordlands kunderegister. Da oplysningen er afgørende for, at han overhovedet kunne have dette register lovligt, hvis man da ikke anser appellanten for en del af selve nazibevægelsen, kan det dårligt tænkes, at tilsynet har taget fejl af, hvad han har sagt.

6) I det protokollat, hvorved den daværende nazistiske organisation lukkede i 1990 (bilag 49, ekstrakten s. 150), anføres, at "*girokonto lukkes af FF*" med et R-K oven over FF-et. Betegnelsen FF er normalt forkortelsen for Frede Farmand (jf. f.eks. bilag 41, ekstrakten s. 203). Det bemærkes herved, at appellanten under sin partsforklaring oplyste, at nazisternes betegnelse for Riis-Knudsen var "*landsleder*", "*Der Führer*", "*konsulent*" og "*chefen*", hvilket dårligt kan føre til forkortelsen FF.

7) Indstævnte har konstateret - jf. også partsforklaringen (herunder for byretten, referatet af forklaringerne for byretten s. 11 midt, ekstrakten s. 40) - at *den gamle østfrontkæmper, revisionisten H. Krog Pedersens navn optræder på papirer omkring saneringer af appellants økonomi i perioden*. Disse ting omtales også af Krog Pedersen selv i læserbrevet af 24/1 1996, bilag AØ, ekstrakten s. 317. Appellanten anvendte således Krog Pedersen som ejendomsmægler og økonomisk rådgiver til trods for, at Krog Pedersen bor så langt borte som ved den tyske grænse. Ifølge sin partsforklaring for byretten (jf. referatet s. 4 midt, ekstrakten s. 33) har appellanten også bistået Krog Petersen med at føre dennes "*åndelige testamente*" i video - åbenbart i form af den videofilm, Krog Pedersen omtaler i sit læserbrev af 24/1 1996 (bilag AØ, ekstrakten s. 317).

8) Der var et så *nært forhold mellem nu afdøde Thies Christophersen og appellanten*, at denne ligefrem har rådighed over Christophersens korrespondance (som han under partsforklaringen for landsretten ikke ville oplyse andre kilder til). Se Thies Christophersens breve til f.eks. P.H. Riis-Knudsen og Heino Boyer, bilagene 13-21, ekstrakten s. 178, 180, 183, 184, 185, 188, 193, 194, 195, 197.

9) Appellanten har *muligvis også skaffet oplysninger til nazisterne* (jf. JyllandsPosten 16/9 1993, bilag C, ekstrakten s. 207). Indstævnte havde vidneindvarslet den, som kan oplyse mest herom, nemlig forfatteren Povl Nørager. Gennem en efterfølgende injuriersag fra appellanten mod Nørager om netop dette anliggende er Nørager imidlertid blevet afskåret fra at forklare nærmere desangående i nærværende sag.

10) Ifølge vidneforklaring fra formanden for Mosaik Trossamfund, kultursociolog Jacques Blum, har appellanten ved Københavns byret rejst injuriersag imod Blum bl.a. for at have beskyldt appellanten for at være "*del af et nazistisk netværk*". Dette klagepunkt *opgav* appellanten inden domsforhandlingen. Blum kunne også oplyse, at *Wiesenthalcenteret ikke har registreret appellanten som "nazijæger", men derimod som usikker*. Dette er efter indstævntes opfattelse det længste, centeret kan tillade sig at gå uden en registrerets egen accept.

At P.H. Riis-Knudsen har udstedt en slags "garantibevis" (dateret 19/11 1990, jf. bilag 45, ekstrakten s. 164), hvorefter nazisterne og han ikke har politisk samarbejde med appellanten, undrer ikke og ændrer intet på at det forannævnte. Ej heller kan man undre sig over, at en af appellants samarbejdspartnere i pressen, journalist Niels Westberg, der ifølge sin forklaring nærmest kan siges at leve i en slags symbiose med appellanten, vurderer sandhedsværdien i dennes oplysninger højt, uagtet Westbergs chefredaktør Sven O. Gade - som det fremgik under afhøringen af Westberg - i EkstraBladet 8/11 1998 tværtimod har vurderet appellanten som en "*tvivlsom figur*".

Det var i øvrigt instruktivt for indstævnte at opleve Westbergs vurdering af tings sandhedsværdi. Forholdet er nemlig det, at det *netop* er Westberg, der har forfattet den artikel om, at indstævnte har dom for, at han må kaldes løgner, som EkstraBladet i bilag G, ekstrakten s. 219, 4 spalte, måtte dementere under indrømmelse af, at der ikke eksisterer nogen sådan dom.

Udgangspunktet for bedømmelsen af nærværende sag er altså, at *appellanten af egen fri vilje placerede sig i en uhyre kontroversiel position*. En position, hvor han må tåle meget i henseende til modsigelse med hensyn til sine såkaldte "afsløringer" og betvivlen af hans motiver.

Appellanten prøver imidlertid at give sagen et andet udgangspunkt. Han søger således at fremstille sig som en "antinazistisk" "muldvarp" hos nazisterne. Og for at reparere på de konklusioner, almindelige mennesker drager af hans uforklarligt langvarige ophold hos og samvirke med nazisterne, er han fremkommet med mange og vidtløftige forklaringer samt

båndoptagelser (bilag 71), der demonstrerer appellanten evige klammerier med sine omgivelser, herunder med nynazisterne og visse journalister. Tillige har han præsenteret landsretten for gedulgte antydninger om, at det hele er sket på opdrag for PET.

Indstævnte erindrer i denne forbindelse om, at PET - som bekræftet af appellanten under partsforklaringen - tværtimod i den i marts 1998 offentliggjorte redegørelse om dele af PET1s virksomhed, har vurderet ham særdeles kritisk. Således konkluderer rapporten ét sted: "*Man kan ikke frigøre sig fra den opfattelse, at han (altså appellanten) har en indre trang til at gøre sig 'interessant'*". Og et andet sted siges: "*... alene herved kan Frede Farmands påstand og teorier forkastes og også i dette tilfælde anses som tankespind*".

Om alle disse forklaringer er at sige, at appellanten ville kunne påstå det samme, selv om han havde opholdt sig hos nazisterne som én af dem. Hvorvidt appellanten påstande med hensyn til sin "muldvarp"rolle er rigtig eller forkert, véd vi intet som helst om. Enhver kan tro sit, eftersom appellanten motiver ikke lader sig eftervise. Vi véd kun, hvad han faktisk har *gjort*. Og når appellanten nu prøver at bruge injuriereglerne til at få sine forklaringer om "muldvarpe"rollen respekteret, så må der peges på, at der er en del, der viser i anden retning end hans forklaringer:

For det første skulle hans fordækte virksomhed være holdt gående igennem hele 20 år, uden at de udspionerede opdagede dobbeltspillet, hvilket er rent ud umuligt at tro, og uden at det er til at begribe, at dette langvarige muldvarpearbejde overhovedet var nødvendigt for at få de oplysninger om nazisterne, appellanten har præsenteret.

For det andet respekterede appellanten helt op til skriftvekslingen for byretten i nærværende sag nazisternes hemmeligholdelsesinteresse i relation til sine fortrolige kontrakter med dem - jf. advokat Mogensens skrivelse af 4/9 1995 (bilag AF, s. 2, ekstrakten s. 312). - Og omvendt lader det til, at nazisterne på deres side også respekterede appellanten hemmeligholdelsesinteresse. Eksempelvis har P.H. Riis-Knudsen, som ifølge appellanten skulle være interesseret i at skade appellanten, da han fik en indlysende lejlighed hertil i form af henvendelsen fra radioforhandler Holger Petersen, som ihærdigt opfordrede ham til at fremlægge evt. kompromitterende materiale om appellanten, i strid med sandheden oplyst, at appellanten *ikke* havde efterladt sin "*signatur*" på det, han lavede i den nynazistiske kreds (bilag 11, s. 15 fn, ekstrakten s. 363), uagtet de underskrifter, der faktisk lå på appellanten kontrakter med nynazisterne (bilagene X og Z, ekstraktens s. 145 og 182).

For det tredje har appellanten *ikke under sin nuværende "antinazistiske" aktivitet bragt afgørende nyt frem om nazisterne*, trods den righoldige viden, de 20 år må have givet ham til forskel fra udenforstående iagttagere. Der henvises herved f.eks. til vidneforklaringen og brevet af 10/4 1995 (bilag V, ekstrakten s. 297) fra forfatteren og journalisten Povl Nørager, medstifter af Folkebevægelsen mod Nazisme, som har skrevet to bøger om nynazisterne. I brevet vurderer Nørager, at appellanten "*dramatiske medieafsløringer om nazister er ikke andet og mere*", end Nørager allerede forinden har beskrevet i nævnte to bøger. - Povl Nørager oplyste endog under vidneforklaringen for landsretten, at han i forbindelse med forarbejdet til en af sine bøger nærmest var lokket i en fælde af appellanten. Ligeledes kan henvises til rundskrivelsen af 28/8 1996 fra Folkebevægelsen mod Nazisme (bilag AQ, tillægsekstrakten s. 29), der karakteriserer resultatet af appellanten 20-årige efterforskninger som "*pauvert*". Tilsvarende kan henvises til vidnet Jacques Blums oplysning om, at appellanten heller ikke for Blum bragte noget frem af værdi. Men vi har det også en vurdering fra P.H. Riis-Knudsen egen mund: Riis-Knudsen siger således i samtalen med Holger Petersen (bilag 11, s. 10, ekstrakten s. 358 fo), at "*hvis Frede bare har været ude på at komme ind for at søge materiale, må jeg i øvrigt sige, at hvis det er, hvad han er kommet op med i 17 år, så har det sgu været et magert resultat*". I en TV-udsendelse i 1996 vistes det, hvorledes en af de længste operationer "under dække", en FBI-agent har udført i mafia-og narkomiljøer, er på 6 år. Hvordan kan så resultatet af vor hjemlige underjordiske agents efterforskninger være så ringe?

For det fjerde har nazisterne tilsyneladende ikke haft voldsomt meget imod appellanten

"afsløringer" af dem (jf. f.eks. de i bilag B, ekstrakten s. 138, af Peter Kramer beskrevne Farmand-afsløringer af nazisterne helt tilbage i 80-erne, som ikke førte til noget brud mellem nazisterne og appellanten). Det ser faktisk ikke ud til, at nazisterne på noget tidspunkt har stoppet strømmen af "afsløringsmateriale" til appellanten. Ej heller har de udnyttet de muligheder, appellants "afsløringer" gav dem i henhold til deres kontrakt med ham (bilag X, ekstrakten s. 145). Vel har der - på et i øvrigt ret sent tidspunkt - i anledning af appellants dokumentationsvirksomhed været "ballade i firmaet". Men mere er det ikke kommet til forud for appellants pludselige fremtræden som højt reklameret "antinazist". Endnu i dag er det - som af vidnet Jacques Blum forklaret - umuligt at få nazisterne til at oplyse noget om Frede Farmand. Hvorfor skulle de være uvillige hertil, hvis de havde så meget imod ham, som han selv siger?

At appellants journalistiske kontakter beretter, at nazisterne var utilfredse med "afsløringerne", er heroverfor af beskeden interesse, så vidt som at nazisterne jo ikke kunne have forventet at få deres materiale offentliggjort, såfremt de stillede sig anderledes an. Man noterer sig herved også det aldeles mærkværdige i, at appellanten endog i dag efter sin fremtræden som "nazijæger" er leveringsdygtig i "afsløringer" vedr. aktuelt stof fra nazisterne (jf. således journalist Peter Bresemanns forklaring for byretten, referatet s. 17, midt, ekstrakten s. 46, og ligeledes journalist Niels Westbergs forklaring for landsretten).

For det femte kan vi i forlængelse heraf konstatere den sandsynlige virkning af appellants såkaldte antinazistiske aktivitet, som nemlig er gunstig for nazisterne: Gennem appellants overdimensionerede "advarsler" mod nazismen kommer nynazisternes budskab ud til et stort publikum. I kraft af appellants systematiske sammenblanding af nazisterne med sådanne indvandrings skeptiske foreninger og -personer, som aldeles ikke deler den nazistiske opfattelse af, at demokratiet skal erstattes af en udvalgt "fører", endsige at der skal skelnes mellem mennesker efter biologisk oprindelse, og i kraft af hans tilbagevendende argumenter om, at national ansvarlighed er en slags nazistisk "tankegods", bidrager appellanten til at få offentligheden til at tro, at vilje til at værne danske værdier og modstand mod den upopulære indvandringspolitik er nazisme. Endelig er det ikke behageligt at være offer for bruneringsbestræbelser - sådan som de autonomes overgreb mod Pia Kjærsgård i slutningen af marts 1998 viste. Hvis de ikke-nazistiske, indvandringskritiske organisationer og -personer af den grund bakker ud fra scenen, vil nazisterne for offentligheden komme til at stå tilbage som de eneste, der (effektivt) modarbejder indvandringen.

Efter hvad vi véd fra nazisterne selv, vurderer de da også appellants "afslørings"aktivitet som gavnlige for dem. Den nuværende leder for nazisterne, Jonni Hansen, har således udtalt, at "al omtale er bedre end ingen omtale", hvorefter han uddyber de for hans parti positive konsekvenser af appellants "antinazistiske" kampagne (jf. Struer Dagblad 15/10 1994, bilag D, ekstrakten s. 257 - synspunktet er gentaget i flere aviser).

Endelig har appellanten selv i en privat samtale, som han optog på bånd (jf. bilag M, ekstrakten s. 478 og suppleret med bilag N, hvis autenticitet er bekræftet af appellanten under vidneansvar i retten), inden sin fremståen som offentligt erklæret og højtråbende "antinazist" i en diskussion om "Folkebevægelsen mod Nazisme" givet udtryk for det synspunkt, at en sådan forening mod nazisme gavner nazisternes sag ved at give dem mere "blæst".

Vi kan altså slutte, at appellants "oplysnings"aktivitet i al fald er til nynazisternes fordel på den måde, at den tjener til at placere dem som en "faktor" i offentligheden, hvilket nynazisterne er sig klart bevidst.

Der henvises i øvrigt, hvad alt dette angår, til vidneforklaringerne fra Jacques Blum og Povl Nørager om den nynazistiske akkvisitionsstrategi, til den vurdering, som kommer til udtryk i brevet af 10/2 1996 fra Folkebevægelsen mod Nazisme, til vidnet for byretten Holger Petersen (bilag 75, ekstrakten s. 320) og til indstævntes artikel i Danskeren nr. 4/1995 om nazisternes fremgangsmåder (bilag Y, ekstrakten s. 480).

Uanset hvordan appellanten anskuer og anskuede sig selv, og uanset hvilken præsentation visse

journalister, der har interesse i at bevare ham som kilde, har fundet anledning til at give ham, hersker der således ingen tvivl om vurderingen af hans indsats er hos dem, der har beskæftiget sig mere seriøst med disse ting: *Appellantens profil er ikke blot tvetydig, den er dybt problematisk.*

Denne konklusion, når regnestykket gøres op, er indlysende for almindelige mennesker, der ikke på samme måde som sensationsjournalisterne har behov for ham som "nazijæger". *For at undgå nærgående spørgsmål* i den anledning har appellanten med henvisning til nogle medieegnede eksempler henvist til, at han er truet af nazisterne. Han påkalder sig i så henseende et advarselsark fra dem (bilag 7, ekstrakten s. 348) og har henvist til, at nazisterne skal have indrykket en dødsannonce for ham i dagspressen. Men materiale af denne art er jo ikke noget sikkert bevis for en trussel, eftersom det ikke behøver at være, hvad det giver sig ud for. Det er således et gammelt "trick" i revolutionære kredse at dække over egne "agenter" hos "fjenden", ved at foregive "forfølgelse" af dem. Den Danske Forening fik, som det er oplyst af indstævnte under partsforklaringen for byretten, tilsendt originaladvvarselsarket uopfordret og bemærkede, at det var første og eneste gang, foreningen har modtaget sådant fra nazisterne. Foreningen undrede sig ved modtagelsen over, at nazisterne skulle mene, foreningen ikke var opmærksom på appellants fortjenester, og registrerede derfor nærmest den særprægede forsendelse som en meddelelse om, at nazisterne var interesseret i at indgive det indtryk, at de forfulgte appellanten. Foreningen undrede sig i øvrigt også over det idealiserede foto (der bedre fremstår på originalarket end på bilaget i nærværende sag), som det må have været vanskeligt for nazisterne at få fat i uden om appellanten. Ligeledes undrede foreningen sig over, at advarselsarket taler om, at appellanten "*skriver bøger om højreekstremismen*". Appellanten har ganske vist senere skrevet en sådan bog. Men på tidspunktet for "advvarselsarkets" udfærdigelse eksisterede denne kun som ambition i appellants egen bevidsthed og var ikke omtalt i pressen. Kendskabet til bogskriveriet kan derfor kun være fremkommet til nazisterne gennem appellanten selv.

Vi kan derfor i relation til appellants generelle profil i relation til nærværende sag resumere som følger: Der er ud fra denne profil intet som helst, der berettiger ham til en skånsom omtale. Tværtimod har appellanten selv placeret sig i en uhyre kontroversiel position i den almindelige politiske debat. Udgangspunkt nr. 1 for bedømmelsen af denne sag er og bliver derfor, at indstævnte har lov til *netop* som led i den politiske debat at påpege *samlige* forhold omkring appellanten.

Appellants relation til indstævnte.

Appellanten endvidere ageret på en sådan måde over for indstævnte, at han allerede i kraft heraf må tåle *særdeles* meget fra denne.

Indstævnte er som sagt formand for *Den Danske Forening*. Dennes vilkår og relation til appellanten er beskrevet af indstævnte under partsforklaringen (herunder i byretten, jf. referatet s. 8 ff, ekstrakten s. 37 ff). I hovedtræk véd landsretten herefter følgende:

Foreningen blev stiftet i 1987 af en kreds af ældre akademikere, der forudså de problemer, der med den (da) nye udlændingelov kunne opstå i konsekvens af befolkningsekspllosionen ude i verden og det heraf følgende tryk på Danmarks grænser. Stifterne frygtede således de sociale og økonomiske problemer, som ville opstå, fordi den nye lov negligerede dette befolkningstryk og åbnede for en omfattende indvandring, f.eks. i ly af flygtningereglerne. Om foreningens virksomhed og synspunkter henvises til den som bilag F, ekstrakten s. 469 fremlagte pjece: *Her er vi.*

Appellants henvisning i 1. procedureindlæg for byretten (s. 29 midt) til en dom vedr. noget over 10 år gammelt materiale (hvoraf dele i øvrigt slet ikke var foreningens, selv om dommen ved en misforståelse tillægger denne det) er uden interesse allerede af den grund, at dette materiale i årevis ikke har været brugt -

heller ikke på det tidspunkt, hvor appellanten havde kontakt med foreningen.

Til trods for, at stifternes ængstelse var velbegrunderet i allerede da foreliggende materiale fra f.eks. FN, affødte foreningens advarsler ingen interesse hos politikerne. Den første formand, dr. med. & h.c. Johannes Clemmesen, tidligere chef for cancerregisteret, udarbejdede derfor en oversigt over de foreliggende problemer og stillede på grundlag heraf en serie spørgsmål til de respektive ministre - som de imidlertid enten slet ikke besvarede eller snakkede uden om. Korrespondancen offentliggjordes i et særtryk af foreningens blad Danskeren - hvilket heller ikke affødte nogen relevant reaktion. I stedet benyttede politikerne foreningen som objekt at "tage afstand fra" til demonstration af eget renfærdige sindelag.

Heller ikke medierne var interesserede, men præsenterede i stedet helt skabelonagtigt foreningen som en ny "højreekstremistisk", "racistisk", "naziinfiltreret" gruppering, der var et belejligt emne for sensationsreportage. I sammenhæng hermed udsattes foreningen for en omfattende, i dele ligefrem voldelig chikane fra både højre- og venstrefløj.

På det emneområde, stifterne tog op, opererede således politiske marginalgrupper domineret af et persongalleri, der ikke respekterede normale normer for menneskeligt samkvem. De opfattede foreningen som en ny "legekammerat" og var begunstiget af, at pressen som sagt var mere interesseret i at leve med i deres aktiviteter og videreekke deres forehavender, end den var i en seriøs behandling af det emne, foreningen søgte at sætte på dagsordenen.

De nævnte grupperinger havde forkastet sædvanlig borgerlig moral og spekulerede groft i folks gode tro. De levede indbyrdes i en formelig tornado af vold, intriger, gensidig infiltration samt virkelige og konstruerede "afsløringer" til benefice for pressen. De arbejdede kort sagt konspiratorisk på en måde, almindelige mennesker står værgeløse over for første gang de udsættes for den slags, allerede af den grund, at de er ude af stand til at forestille sig, at sådant foregår. Over for Den Danske Forening anvendtes infiltration, forsøg på kup, kompromittering, herunder med falske eller konstruerede oplysninger, med påfølgende sortsværtning gennem kontakter i pressen, og regulære voldelige overfald.

Eksempler på de metoder, der blev brugt af appellansens samarbejdspartnere i pressen til at skabe en kobling mellem nynazismen og foreningen, fremgår af bilagene 85 (ekstrakten s. 324), 86 (ekstrakten s. 326 fo) og 89 (ekstrakten s. 176). Bilagene indeholder endog dokumenterbare eksempler på falsificering. Bilag 85 (ekstrakten s. 324) rummer således en hetzhistorie fra EkstraBladet udformet af journalist Kurt Simonsen, der refererer Den Danske Forenings næstformand urigtigt, hvilket vides, fordi næstformanden optog samtalen på bånd, idet han var klar over, at han ikke havde med en seriøs journalist at gøre. Se i øvrigt også den af foreningens fremtvingne redaktionelle beklagelse i bilag 86, (ekstrakten s. 326, smh. også s. 322). Pressenævnskendelsen i bilag 126 (ekstrakten 281) bygger i øvrigt på, at indstævnte - gennem optagelse af samtalen med pågældende journalist på bånd - kunne bevise over for nævnet, at han havde svaret journalisten stik modsat det, han var citeret for.

Som eksempler på ret fysiske anslag mod foreningen er under partsforklaringen i landsretten (jf. også referatet af forklaringen fra byretten, der dog på s. 9, ekstrakten s. 38, kun delvis gengiver forklaringen) nævnt stiftelsesmødet, der blev overfaldet med giftgas (af typen til skadedyrsbekæmpelse), rudeknusning, og hvad politirapporten karakteriserer som "*sprængbomber*". Ligeledes er nævnt, at da foreningen inviterede en engelsk skolerektor (R. Honeyford) til Danmark for at redegøre for sin oplevelse af et i England "multietniseret" skoleområde, blev han hentet i lufthavnen af fhv. landsarkivar, dr. phil. Sune Dalgård, hvis bil blev skygget og totalødelagt medens Dalgård (der i parentes bemærket er veteran fra Frihedskampen 1940-45) fulgte Honeyford op i dennes hotel. Derefter blev der taget billeder af ødelæggelsen, og disse brugtes som basis for løbesedler i Århus, der truede Hotel Royal til at afstå fra at lægge lokaler til en pressekonference med Honeyford. Trods henvendelser helt op til justitsministeren om at formå ordensmagten til at gribe ind over for klare straffelovsovertrædelser i denne forbindelse skete intet. Først så sent som i 1994 indledte en politimester retsforfølgning af nogle overfaldsmænd (der blev idømt frihedsstraf). Appellanten beskriver i Berlingeren 18/10 1994 (sagens bilag A, ekstrakten s. 258, se tillægsekstrakten s. 25) dette overfald som et angreb af autonome på "*racistiske skinheadgrupper*" der "*prøver at hindre De Autonome i at forstyrre Mogens Glistrups og Den Danske Forenings møder*". Virkeligheden er en anden - jf. den beskrivelse heraf, der er givet af øjenvidnet, bibliotekar Harry Vinter i Berlingeren 25/10 1994 (bilag AD, ekstrakten s. 278).

Det bemærkes i øvrigt, hvorledes æresmedlem i nazipartiet Albert Larsen på båndet, der er fremlagt som bilag 71, på et møde i januar 1992 udbreder sig om, hvorledes indstævnte skal "*knaldes*".

Da politiet forholdt sig passivt trods anmodninger helt op til justitsministeren om bistand til at få stoppet korporlighederne, besluttede foreningsledelsen at foranstalte en *privat undersøgelse* af, hvem der stod bag overfaldene, og hvordan disse bagmænd arbejdede, med det formål at eksponere dem offentligt og derved få uvæsenet stoppet. Herunder tog indstævnte i egenskab af formand for foreningen bl.a. kontakt til appellanten, som var kendt af foreningens daværende næstformand, Poul Vinther Jensen.

Som oplyst af indstævnte under partsforklaringen profilerede appellanten sig over for indstævnte som antinazist. Indstævnte oplevede ham imidlertid nærmest som flere forskellige personer. Såfremt appellanten virkelig færdedes, som han berettede om, i de ekstreme højremiljøer, måtte hans indlevelsesevne jo nemlig være så stor, den nærmede sig et identitetsskift i forhold til den måde, han optrådte på under samtalerne med indstævnte.

Appellantens forklaringer til indstævnte var også problematiske: Han sammenblandede hele tiden egne påstande med virkeligheden, han udviklede sig i uoverskuelige mystiseringer, hans kommunikation var meget langt indirekte, således at man ikke kunne finde ud af, hvad han egentlig havde sagt, og i den udstrækning, man kunne finde ud af det, var forklaringerne ikke tidsmæssigt stabile. Kontakten med appellanten belastedes - som beskrevet under partsforklaringen - endvidere af, at han levede i et konspiratorisk univers, som man måtte spille med i for overhovedet at forblive på talefod med ham, ligesom man måtte tilfredsstille hans behov for at få kompromitterende eller "spændende" materiale om den besøgende selv.

Gennem samtalerne med appellanten blev indstævnte f.eks. klar over nynazisternes anvendelse af filibustersager for domstolene som redskab til at lukke munden på ubekvemme personer. Det lykkedes også på forskellig vis indstævnte at få visse andre informationer fra appellanten, herunder vedrørende nogle personer i foreningen, som i forvejen var kommet i foreningsledelsens søgelys. De pågældende kunne på denne baggrund ekskluderes i henhold til lovenes bestemmelse om, at nazister og andre ekstremister ikke kan optages. Appellanten gav dog, viste det sig senere, *ikke* oplysninger, som gjorde det muligt at finde samtlige de nynazister, som havde indmeldt sig under falske forudsætninger.

Således fremkom der ikke oplysninger, der gjorde det muligt i tide at dokumentere fr. Anna Dahl Pedersens politiske placering, som appellanten senere har taget til indtægt for, at indstævntes forening er naziinformeret. Heller ikke om en nazist ved navn Olling, der senere med appellants hjælp er blevet afsløret i EkstraBladet som medlem af foreningen, oplyste han dengang noget over for indstævnte. Endelig noteres, at appellanten under partsforklaringen for byretten (til dels gengivet i referatet s. 3 midt, ekstrakten s. 32) har oplyst, hvorledes han har overværet - og båndoptaget - at nynazister planlagde at "*gå ind i foreningen*" for at overtage formandsposten. Heller ikke herom underrettede han indstævnte.

Indstævnte fik hos appellanten også adgang til at se appellants databaserede liste over påståede nazister. Denne kunne indstævnte imidlertid ikke bruge til noget, allerede af den grund at der jo kunne skrives hvad som helst ind i denne liste, der derfor ikke var et holdbart bevis for sindelaget hos de heri nævnte personer.

Appellanten fik omvendt selv lejlighed til at overvære møder i Den Danske Forening. Foreningens møder og materiale - med undtagelse af medlemslisterne - er således tilgængelige for udenforstående interesserede.

Indstævntes relation til appellanten sluttede, efter at denne forgæves havde forsøgt at pånøde foreningen en af ham fremstillet "akkvisitionsvideo" med en helt anden indretning end et i foreningen foreliggende manuskript (bilag 12, ekstrakten s. 367) til en sådan.

Forklaringen på afvisningen af filmen var som oplyst under partsforklaringen ikke den af appellanten i bilag 108 C, s. 2 anførte, ekstraktens s. 461 (om at foreningen ikke ville have skildringer af flerkulturelle aktiviteter), men derimod at filmen efter indstævntes opfattelse - som han fik styrelsens opbakning af - virkede forstyrret. Hertil kom, at den rummede anstødelige passager og betjente sig af påvirkningsteknikker, som Den Danske Forening netop har kritiseret medierne for at anvende, herunder sublimal påvirkning (d.v.s. påvirkning af underbevidstheden, uden at bevidstheden opfatter den indflydelse, man udsættes for). Den pågældende video kunne i øvrigt anstændigvis ikke udsendes allerede af den grund, at den rummede optagelser, som appellanten har taget under fhv. nedkastningschef Jens Toldstrups jordfæstelse og imod præstens og familiens udtrykkelige

forbud. Indstævnte instruerede derfor med en skarp karakteristik af appellantens indsats foreningssekretariatet til under ingen omstændigheder at udsende videoen fra Den Danske Forening.

Afvisningen af filmen ophidsede appellanten voldsomt, og han har herefter søgt at belaste foreningen og især indstævnte, som han åbenbart anser ansvarlig for forkastelsen af sit produkt. Denne aktivitet fra appellantens side har i årene siden haft alle afskygninger - lige fra rene latterligheder, såsom når appellanten i sommeren 1996 på TV Fynboen (audiovisuelt bilag AM) oplyste, at nærværende sag ikke er anlagt af ham, men af indstævnte, og til de uhyre grovheder, som er belyst glimtvis i de eksempler, der er dokumenteret under domsforhandlingen samt gennem indstævntes partsforklaring.

Ordvekslingen på TV-Fynboen falder som følger (jf. bilag AM): Meddebattøren: *"Nu ligger du jo også i retssag med Jacques Blum, og du ligger i retssag med..."* Farmand: *"Nej, det er faktisk ham, der ligger i sag med mig"*. Meddebattøren: *"Jamen du ligger også i retssag med Hasselbalch, og du ligger i..."* Farmand: *"Han har anlagt sag mod mig..."*. (Intervieweren griber på dette tidspunkt ind med noget andet for at skaffe Farmand ud af klemmen).

De beskyldninger, indstævnte er blevet udsat for fra appellanten - uden at have provokeret dem ved selv at anslå et tilsvarende toneleje - rummer i henhold til det, der er fremkommet under domsforhandlingen, følgende:

Indstævnte kan ifølge appellanten ikke *"pågribes"* i *"én påviselig sandhed"*, har et familienavn, der har *"tilknytning til nazismen"* (B.T. 26/2 1994, bilag T, ekstrakten s. 222), og er *"national socialist"* (udtalelse til Jacques Blum, vidneforklaringen for landsretten). Indstævntes *"holdninger og livsværdier forener korset og hagekorset"* (Berlingske Tidende 18/10 1994, bilag A, ekstrakten s. 258, se tillægsekstrakten). Ifølge appellantens bog *"Løgneren fra Auschwitz"* (udkommet i december 1995, s. 236, bilag 28, ekstrakten s. 406) er indstævnte endvidere led i en *"brun ring"* hvori i øvrigt indgik bl.a. top-nazisterne Thies Christophersen og Riis-Knudsen, med hvem indstævnte - ifølge bogen - som led i bestræbelserne på at *"nazificere"* appellanten havde en *"naturlig tiltrækning og samhørighed"*. I samme værk (bilag 26, ekstrakten s. 379) omtales indstævnte som naziførerens *"samarbejdspartner"*, der (i kraft af de undersøgelser appellantens injuriestævning udløste!) søgte at sikre sig arbejdsro til gøremål fælles med denne. Ifølge appellantens oplysninger i en udsendelse i TV 2 Østjylland i foråret 1996 (audiovisuelt bilag AM) modtager indstævnte endvidere medvidende støtte fra *"racistiske"* grupperinger: Interviewer: *"Ifølge Farmand samarbejder personer i Den Danske Forening med personer fra den ekstreme højrefløj, fordi der efterhånden ikke er andre, der vil kendes ved Den Danske Forening."* Farmand: *"Der er så sket noget nyt her i det samarbejde, at Ole Hasselbalch accepterer at få støtte til sin forening af grupper, som er helt klart racister - og de erkender, de er racister, og de er stolte af at være racister. Og de mennesker skal så støtte og supportere Ole, undskyld Den Danske Forenings møder..."*. Efter at indstævnte havde søgt at forsvare sig over for nogle påstande fra appellanten i Fyens Stiftstidende 24/11 1996 om, at de ved byretsdommen i nærværende sag som faktum accepterede informationer var blevet *"plantet"* af P.H. Riis-Knudsen og dennes *"nazi-håndlangere i Den Danske Forening"* for at *"nazificere"* appellanten, har appellanten også svaret indstævnte med at lægge yderligere tryk på (det lige citerede forspil er ikke belyst under domsforhandlingen): Appellanten beskyldte nemlig nu indstævnte for at være en *"trofast nazi-håndlanger"*, der ikke *"evnede"* at gengive byretsdommen *"sandfærdigt"* (Fyens Stiftstidende 15/12 1996, bilag AS, ekstrakten s. 335). Hertil kommer, at appellanten har klippet i indstævntes udtalelser, som appellanten har optaget i smug, og fingerfærdigt brugt udklippet som "dokumentation" for urigtige påstande om, at indstævnte tilslutter sig Riis-Knudsens ideer (dette er sket i den ikke dokumenterede del af appellantens læserindlæg i Fyens Stiftstidende, af 15/12 1996, bilag AS, ekstrakten s. 335, der for øvrigt svarer til indlæg andetsteds, såvel som i de båndklip, der er indlagt i nærværende sag; se den skriftlige præsentation af bilag 72, s. 7, ekstrakten s. 440 jf. replikken for landsretten s. 13, ekstrakten s. 109). Ud fra klippet postulerer appellanten således i strid med sandheden, at indstævnte *"erkender Riis-Knudsens racisme som det eneste middel mod muslimsk indvandring"*, uagtet indstævntes udsagn i virkeligheden rummer det stik modsatte, nemlig *bekymring* over, at Riis-Knudsens model på et tidspunkt måske kommer til at stå for jævne mennesker som eneste bud på en løsning. Endvidere har appellanten som oplyst under partsforklaringen beskyldt indstævnte for at sende appellanten voldelige nazisympatisører på halsen i anledning af appellantens udsendelse af sin oven for omtalte bog (udtalelsen er refereret i bladet *"Den Røde Tråd"*, december 1995, bilag 80, ekstrakten s. 315, 5. spalte fn., der ikke er dokumenteret under domsforhandlingen). Som ligeledes oplyst under forklaringen har appellanten også beskyldt indstævnte for at forsøge *"ulovligt at berige sig på"* appellantens samlinger og at *"tilegne sig"* disse (Politiken, marts 1996, vedlagt som bilag AV, ekstrakten s. 321, men heller ikke dokumenteret under domsforhandlingen).

Appellantens kampagne mod indstævnte accelererede i efteråret 1993, efter at TV 2 havde besluttet at markedsføre appellanten som *"muldvarp"* hos nazisterne i Fak2oren-udsendelsen "De skjulte Bånd".

I denne udsendelse præsenteredes appellanten som havende kendskab til f.eks. en række kriminelle forhold, begået af nazisterne. Ved politiets efterfølgende undersøgelse viste der sig intet brugbart i hans materiale (jf. avisnotitserne herom i bilag H, ekstrakten s. 206). Men udsendelsen gav ham ikke desto mindre et gennembrud som "*nazijæger*" og "*forsker i højrebevægelser*", hvorved han fik mulighed for en omfattende foredragsvirksomhed. Under disse arrangementer har han afspillet uddrag af nazistiske taler og fremvist videomateriale om og af nazisterne. Herudover har han på forskellig vis søgt at påvise "*åndeligt fællesskab*" og "*fælles tankegods*" mellem disse på den ene side og på den anden side hæderlige og i den aktuelle situation blot bekymrede mennesker, herunder Den Danske Forening og indstævnte (eksempelvis kan nævnes appellantens udtalelser i Berlingeren 7/10 1994, bilag K, ekstrakten s. 246, som førte til det svar fra indstævnte, der foranledigede appellanten til at anlægge nærværende sag). Dette uagtet det "tankegods", appellanten henviste til, var almene værdier, som ikke er karakteristiske for nazismen. Ligeledes brugte appellanten på sine foredragsmøder nazisternes infiltration af hæderlige organisationer, herunder Den Danske Forening, samt egne påstande om, hvem der er nazist, som påskud til at reklamere for "personsammenfald" mellem nazisterne og disse foretagender af helt anden observans.

For Den Danske Forenings vedkommende var appellantens bestræbelser sådan set strandet på det *retlige* plan allerede i 1993, da retten i en injuriersag, foreningen førte for at få stoppet denne del af smudskampagnen, forkastede det af appellanten fremførte som bevis for, at Den Danske Forenings skulle være racistisk og naziinficeret. EkstraBladet, der bl.a. havde beskyldt foreningen for at have forbindelse til nazisterne, måtte i konsekvens heraf i december samme år beklage en hel serie uholdbare beskyldninger (jf. bilag G, ekstrakten s. 219). Dette hindrede imidlertid *ikke* appellanten i at *fortsætte* med at sætte foreningen i forbindelse med nazisterne og belyve den på anden måde.

Som eksempel er til nærværende sag oplyst, hvorledes appellanten i TV 2 24/8 1994 (bilag M, ekstrakten s. 477, suppleret med bilag N) forklarede, at Den Danske Forenings medlemmer (der i parentes bemærket udgjorde ca. 3.500, og som han selv har anslået til endnu flere) har *pligt* til at melde sig ind i Hjemmeværnet - hvorefter han oplyste, at der befinder sig 200 sådanne dér. Han "afslørede" dernæst i interviewet, at et par foreningsmedlemmer foruden at være tilknyttet Hjemmeværnet deltog i en af medierne meget omtalt hætteklædt attentatgruppe, der planlagde at myrde Ole Espersen og Bernhard Baunsgaard med en raketkanon. Gruppen viste sig senere - ikke overraskende - at være udsprunget af en psykisk syg persons fantasier bestyret med opdigt i Danmarks Radio (jf. omtalen i bilag I, ekstrakten s. 244 af afskedigelsen af journalisten bag). Appellanten kan derfor umuligt have haft kendskab til sådanne personer, og affæren fik da heller ikke noget retsligt efterspil - hvilket dog ikke har hindret "attentatgruppen" i at leve videre i appellantens og hans journalistiske bekendtskabers fantasi på et dunkelt grundlag.

Til trods for de mangfoldige uholdbarheder i appellantens præsentationer synes hans optræden at have været meget effektiv på *tilhørerne*. Disses *indtryk* af, hvad han har sagt om indstævnte og Den Danske Forening, - appellanten er ganske dygtig til at formidle et indtryk uafhængigt af de udtrykkeligt udtalte ord - lader sig således let eftervise.

Som ét eksempel er i sagen dokumenteret artiklen i Ålborg Stiftstidende 11/11 1994 (bilag P 1, ekstrakten s. 292), der rapporterer et af indstævntes møder, samt chefredaktørens oplysning i brev af 30/11 1994 (bilag Q, ekstrakten s. 294) til indstævnte om, at avisens omtale af foreningen som "*racistisk*" blot er et referat af, hvad appellanten faktisk sagde på dette møde. Til belysning af appellantens ureelle metoder til at indgive mødedeltagerne et urigtigt indtryk, kan appellantens referat på mødet af Den Danske Forenings argumenter, jf. Stiftstidendes referat af hans foredrag, sammenholdes Den Danske Forenings faktiske informationer om de af appellanten på mødet omtalte forhold, jf. Danskeren, oktober 1993, s. 5 ff om befolkningsprognoser (bilag R, ekstrakten s. 208, jf. tillægsekstrakten s. 7).

Som et andet eksempel på, hvilket *indtryk* appellanten med sin behændige sprogbrug m.m. bibringer tilhørerne, er i sagen fremlagt en artikel i Oplandsavisen Brønderslev 6/12 1994 (bilag S, ekstrakten s. 296). Som det vil ses her, har appellantens tilhørere på dette møde endog fået det indtryk, at nazibevægelsen og Den Danske Forening er i den grad sammenfaldende, at nazisternes gamle landsleder, P.H. Riis-Knudsen, er formand for foreningen(!)

Også appellanterns udtalelser og toneleje over for indstævnte som person var, som det fremgår ovenfor, uhyre groft - og lå ganske ud over den argumentationsform, indstævnte har betjent sig af over for appellanten, hvilket i øvrigt turde fremgå af, at appellanten ikke har kunnet fremlægge indlæg fra indstævnte, som kunne berettiggte appellanten til retorsion på dette grundlag. Disse tilsværtningsbestrebelse er, som det ligeledes vil fremgå, ikke ophørt efter de begivenheder, der førte til nærværende sag. Tværtimod er forfølgelsen af indstævnte udartet, så at indstævnte i dag nærmest oplever det som en slags besættelse hos appellanten.

Rent bortset fra den fysiske risiko, appellanterns smædekampagne påfører indstævnte i kraft af, at hans beskyldninger mod indstævnte bruges som sandhedsbevis af det autonome miljø, så har appellanterns kampagne været højst skadelig for indstævnte, der er en videnskabsmand med omfattende internationale kontakter. Appellanterns præsentationer siver således endog til udlandet - normalt bag om ryggen på indstævnte, der derfor ikke har mulighed for at imødegå dem.

Til eksemplifikation har indstævnte under partsforklaringen nævnt, hvorledes f.eks. et videnskabeligt projekt i EU-regi med hans medvirken blev sat i stå i en længere periode, indtil det gennem det danske arbejdsministerium blev afklaret over for de implicerede udenlandske institutioner, hvor lidt vægt der kunne lægges på de af appellanten udbredte rygter.

Besyderlighederne i appellanterns præsentationer er normalt ikke blevet påtalt af pressen. Tværtimod har denne i stort omfang ekkoet videre, hvad appellanten fandt for godt at sige. Ja, gang på gang har pressen endog dækket over appellanten. Appellantern har derfor under sine offentlige, "antnazistiske" fremførelser, herunder om indstævnte, kunnet regne med ikke at skulle stå afgørende til regnskab for diskrepans, mangler og uforklarligheder. I stedet har han kunnet bruge den falske autoritet, pressen har tillagt ham, som platform. Med denne basis har han været i stand til at skabe en imponatorvirkning, der tillige bygger på hans normalt omfattende henvisninger til detaljoplysninger, der giver indtryk af viden, på hurtig fremvisning af billedmateriale m.v., der ledsages af en ordstrøm til fortolkning af det fremviste, på bluff i form af udeladelser af afgørende oplysninger, samt på opbygning af vildledende associationer hos publikum og hyppige appeller til følelserne og det underforståede.

Til illustration af appellanterns sværtningsmetode kan ud over, hvad der fremgår af de allerede nævnte eksempler, henvises til den af appellanten anførte begrundelse i Berlingeren 18/10 1994 (bilag A, ekstrakten s. 258, se tillægsekstrakten s. 25) for den nazi-beskyldning mod indstævnte, der er pågældende læserindlægs konklusion. F.eks. bemærkes, hvorledes appellanten karakteriserer indstævntes oplæg til en oplysningsvideo for Den Danske Forening (fremlagt efter opfordring fra indstævnte som bilag 12, ekstrakten s. 367), som "nyttigt" for ham ved fremstillingen af propagandafilm for Thies Christophersen - uagtet indstævntes manus, som det vil kunne ses af bilag 12, ekstrakten s. 367, ikke har selv det fjerneste lighed med nævnte nazipropagandafilm. For at sløre dette har appellanten i bilag 108, jf. 108 C (ekstrakten s. 460 ff) sammenblandet 1) optagelser, appellanten har udført i henhold til omtalte stramme koncept fra De Danske Forening (fremlagt som bilag 12), og som aldrig blev til en færdig video, men som appellanten i bilaget har påført rulletekster, der får klippene til at fremstå som indledningen til en færdig video, med 2) en af appellanten selv ganske egenrådigt udarbejdede video, som han fremstillede i håb om at kunne pånøde Den Danske Forening produktet.

Endelig kan som eksempel på appellanterns metode henvises til et par af de af appellanten fremlagte bilag, hvis eneste formål i nærværende sag synes at være at sværte en person, der kan fortælle retten noget ufordelagtigt om appellanten: Bilag 36 (ekstraktens s. 295), der udadtil præsenteres som en nazistisk medlems- eller abonnementsregistrering af Søren Espersen, er intet bevis for noget nazistisk sindelag hos denne, allerede af den grund, at det ville være mærkeligt, om en journalist, der har fået nazisterne som arbejdsområde, ikke havde sørget for at komme på deres mailingliste. Den nummer- og bogstavidentifikation, der er anført ved navnet, svarer i øvrigt ikke til den medlemsregistreringsmodel, appellanten under partsforklaringen for byretten har oplyst, at nazisterne bruger. Registreringen er endvidere dateret ultimo 1994, hvor Søren Espersen i flere år havde boet på en helt anden adresse. Indstævnte har oven i købet under partsforklaringen kunnet oplyse, at Søren Espersen er jødisk gift.

Den for indstævnte skadelige virkning på et godtroende publikum, som appellanterns fremførelser

har haft, har indstævnte naturligvis søgt at modvirke. *Det har indstævnte gjort ved ganske enkelt at fremholde de konstaterbare facts om appellanten, hver eneste gang appellanten omtalte indstævnte eller Den Danske Forening på en urigtig eller misvisende måde.* Indstævntes selvforsvar har bestået i, at indstævnte påpegede kendsgerningerne med hensyn til appellanten og appellantens virksomhed.

Vi kan altså *i relation til appellantens aktivitet specielt over for indstævnte resumere som følger:* Der er ud fra denne profil *intet som helst, der berettiger ham til en skånsom omtale.* Tværtimod berettiger denne aktivitet appellanten til et bastant forsvar. Appellanten har *selv* placeret sig som den, der med manipulative midler og uhyrlige grovheder har søgt at opnå økonomisk vinding gennem udhængning af indstævnte og den forening, indstævnte repræsenterer. Udgangspunkt nr. 2 for nærværende sag er derfor, at der er en særdeles *vid* ramme for indstævntes ytringsfrihed *netop* i relation til appellanten.

1.1.2. Den aktuelle sag

Med disse to udgangspunkter - altså indstævntes vidtgående ytringsfrihed i relation til appellanten *dels* ud fra den placering, appellanten har anbragt sig i den almindelige politiske debat, og *dels* ud fra en retorsionsbetragtning - kan vi så gå over til det, der konkret er foregået i den sag, som har givet appellanten anledning til at ulejlige domstolene:

Twisten starter i Berlingeren 7/10 1994 (bilag K, ekstrakten s. 246). Her optræder appellanten bl.a. med betragtninger om, at besættelsestidens nationale modstandsfolk og, forstås det, tillige personer i Den Danske Forening, "*deler farligt tankegods*" med moderne nazister.

Indstævnte så ikke nogen grund til hos læserne at efterlade appellanten nogen status som autoritetsperson til underbygning dette synspunkt og af artiklens urimelige sammenkædning af nazisterne med Den danske Forening og Komitéen mod Indvandringspolitikken (der i parentes bemærket bl.a. havde den højt anerkendte jyske modstandsleder Jens Toldstrup som deltager, og som ikke eksisterede mere). Indstævnte svarede derfor i det som bilag 1, ekstrakten s. 248, fremlagte læserbrev under overskriften "*Frede Farmand utroværdig kilde*". Herunder korrigeredes appellantens urigtige oplysninger om foreningens medlemstal, som appellanten havde sat alt for højt, ligesom offentligheden fik nogle ikke almindeligt kendte oplysninger om appellanten, som satte hans værdi som sandhedsvidne i relief.

De enkelte klagepunkter:

Hvad de enkelte påklagede udtalelser angår, bemærkes følgende:

Appellantens påstand I A: Referatet af P.H. Riis-Knudsens udtalelse om elektronmikroskopet.

Appellanten klager over, at indstævnte i bilag 1 (ekstraktens s. 248) har gengivet en udtalelse af Povl H. Riis-Knudsen, ifølge hvilken denne har sagt om appellanten, at de to har samme holdninger. Det bemærkes i tilknytning til klagen, at appellantens i 1. procedureindlæg for byretten, s. 8, *i citationstegn anførte gengivelse af, hvad appellanten skulle have skrevet i det påklagede indlæg i Berlingeren* - hvortil altså også er henvist i landsretten - er urigtigt. Smh. herved originalteksten ifølge ekstrakten s. 248.

Indstævntes gengivelse af pågældende udtalelse er af *flere* grunde ikke retsstridig:

For det første har P.H. Riis-Knudsen faktisk udtalt sig som citeret i indstævntes påklagede udtalelse (se bilag M, ekstrakten s. 477 fo suppleret med bilag N). Det er som anført oven for også bevisfast, at Riis-Knudsen havde særdeles gode grunde til at opfatte appellanten på denne måde, og han kender følge egne oplysninger appellanten udmærket (bilag M, ekstrakten s. 477 fo suppleret med bilag N).

Indstævnte er berettiget til at citere udtalelsen, jf. det princip, som også er fastslået i dommen i U 1997/259 H, og hvorefter citater i pressen vedr. klart samfundsrelevante forhold er tilladelige, samt Menneskerettighedsdomstolens dom af 23/9 1994 (om at dommen i den såkaldte grønjakkesag, hvor nogle journalister dømtes for at have gengivet nogle udtalelser, indebar en krænkelse af ytringsfriheden).

Hvordan det fremlagte citat af P.H. Riis-Knudsen er fremkommet til sagen, og hvad der i øvrigt er sagt i samtalen, hvor udtalelsen faldt, er uden betydning. For P.H. Riis-Knudsen *har* faktisk sagt det, indstævnte har citeret ham for. Denne udtalelse virker da også efter den fulde samtales indhold oprigtig - omend nærmest som en fortalelse i forhold til Riis-Knudsens åbenlyse ønske om ikke at sige noget om appellanten. At P.H. Riis-Knudsen under samtalen vurderede vanskelighederne ved at holde denne fast på det, han måtte have foretaget sig under sine 20 år i nazisternes selskab, er også uden betydning. I det hele taget er det svært at se noget i relation til nærværende sag diskvalificerende for indstævntes bevis vedr. udtalelsens autenticitet i den omstændighed, at den er kommet frem på den måde, at en bekendt at Kaj Villadsen, nemlig vidnet Holger Petersen, søgte at bistå denne under dennes sag mod appellanten - jf. også den anerkendelse, Folkebevægelsen mod Nazisme i bilag 75, ekstrakten s. 320, har givet Holger Petersen for hans indsats. Dette gælder, uanset at bistanden efter sit indhold må siges at være et utjenligt middel, der jo for øvrigt ej heller tager højde for indholdet af den danske retsplejeordning. I det hele taget ses det ikke, at Holger Petersen under samtalen har forsøgt andet end at få P.H. Riis-Knudsen til at fremlægge sin viden om, hvad Frede Farmand rent faktisk har foretaget sig hos nazisterne.

Hvad Holger Petersen i øvrigt gør eller ikke gør, og hvem han beslutter sig til at tale med, er tilsvarende uden interesse for sagen, så vidt som at det ligger uden for indstævntes muligheder at bestemme noget desangående - ligesom det i øvrigt var uden interesse for indstævnte i sin tid at gennemlytte båndoptagelsen med den fulde samtale, hvilket er helt unødvendigt til dokumentation af rigtigheden i det bånduddrag, der i første omgang blev tilsendt indstævnte, nemlig det af indstævnte fra først af i byretten fremlagte uddrag indeholdende den omstridte udtalelse fra Riis-Knudsen.

For det andet er Riis-Knudsens gengivne vurdering teknisk set ikke krænkende for appellanten. For det kan ikke være krænkende for ham, at han i sin påståede rolle som "muldvarp" har været i stand til at optræde endog så tilforladelig for de "udspionerede", at det har givet dem anledning til en sådan vurdering af ham. Hvis appellanten skulle få noget ud af en sådan "muldvarp"-virksomhed, måtte det jo nemlig forudsætte, at han udgav sig for en af deres egne. Han kan ud fra Riis-Knudsens udtalelse hævde, at forstillelsen er lykkedes. Der er intet opsigtsvækkende endsige injurierende i at referere, at P.H. Riis-Knudsen karakteriserer appellanten i henhold til det indtryk, denne selv har skabt hos ham.

Det, der imidlertid gør udtalelsen interessant og viderebringelsesværdig i indstævntes påklagede læserbrev, er, at den viser, at appellanten måske kan have levet sig *så* meget ind i nazisternes tankegange og metoder, at det er blevet svært for ham at frigøre sig fra dem, hvilket Berlingerens læsere bør tage i betragtning ved vurderingen af appellants udtalelser om Den Danske Forening m.fl. Og dernæst viser Riis-Knudsens udtalelse om appellanten, at læserne gør klogt i at tage appellants kildeværdi med det forbehold, der ligger i hans forstillelsessevne - jf. herved også læserbrevets overskrift: "*Frede Farmand - utroværdig kilde*". Hvordan er det menneskeligt muligt at opholde sig hos nazisterne i 20 år i en ifølge Riis-Knudsen uhyre overbevisende rolle som én af deres egne for så dernæst pludselig at være den renfærdige, lødige kilde, der præsenteres i Berlingereren? Hvornår er appellanten hvad?

Den *tredje* og sidste grund til, at den påklagede udtalelse ikke er retsstridig, er, at indstævnte jo *ikke* i den påklagede passage i læserindlægget har udtalt, at appellanten *er* nazist. Indstævnte har *kun* udtalt, at appellanten har *indlevet* sig i nazismen - hvilket man selv sagt godt kan uden at

være nazist.

Når appellanten som led i argumentationen for byretten hævder, at indstævntes udtryk "*indlevet sig i*" er det samme som "*bekendt sig til*", må det være fordi, appellanten ikke kender sprogets indhold. En skuespiller kan f.eks. udmærket "*indleve sig i*" en rolle uden at "*bekende sig til*" de synspunkter, den fremstillede har. Indstævnte har aldrig udtalt sig om, at appellanten skulle have *bekendt* sig til nazismen. Hvilket indtryk *nogen* læsere måtte få ud fra indstævntes beskrivelse af faktum - nemlig at appellanten indlevede sig i nazisterne univers med så stor intensitet, at det har fået deres leder til at udtale sig som af indstævnte anført - er ikke afgørende. Indstævnte har således kun på en *dækkende* måde beskrevet den konstaterbare virkning hos nazisterne af den måde, appellanten opførte sig på hos disse.

Eftersom indstævnte ikke har beskyldt appellanten for at være nazist, er den som bilag 4 (ekstrakten s. 249) fremlagte dom, hvor Kaj Villadsen dømmes for at have kaldt appellanten nazist, uden relevans. Dommen afgør i øvrigt heller ikke, om appellanten er nazist eller ej, for som det fremgår af dommen, afkortede den indstævnte Kaj Villadsen jo nemlig sin sag ved at tage *bekræftende til genmæle* over for mortifikationspåstanden vedr. den af ham fremsatte nazibeskyldning mod appellanten. Hvorvidt appellanten med rette kan kaldes for nazist, kom derfor slet ikke til efterprøvelse under sagen.

Da indstævnte ikke har beskyldt appellanten for at være nazist, er det i øvrigt svært at se, hvorfor appellanten lægger så megen vægt på, at han ikke formelt har været medlem hos nynazisterne. Desuden behøver et formelt medlemskab eller mangel på samme ikke være sammenfaldende med en persons faktiske holdning.

Det gøres altså i relation til denne del af appellantens klage gældende:

- AT den påklagede udtalelse efter sit indhold ikke beskylder appellanten for at have været nazist.
- AT der er ført sandhedsbevis for P.H. Riis-Knudsens udtalelse, og at videregivelse af den er omfattet af det ytringsprivilegium, der er beskyttet af Menneskerettighedskonventionens art. 10, bl.a. i kraft af den betydelig interesse, udtalelsen har i den politiske debat.
- AT gengivelsen af, hvilken opfattelse af appellanten, denne har forledt P.H. Riis-Knudsen til at anlægge, i øvrigt under de i sagen foreliggende særlige forhold ikke er injurierende for appellanten.
- AT indstævntes referat af P.H. Riis-Knudsens udtalelse i øvrigt allerede af tekniske grunde ikke kan mortificeres, *eftersom* det er bevist, at den er faktisk korrekt gengivet, og *eftersom* indstævntes udtalelse går på selve den omstændighed, at appellantens adfærd altså har fået P.H. Riis-Knudsen til at anlægge en sådan vurdering af ham, d.v.s. på appellantens forstillelsesevne og ikke på hans politiske opfattelse.
- AT appellanten, såfremt retten alligevel skulle finde grundlag for at indlægge en beskyldning fra nazistiske sympatier i indstævntes referat af nazisternes vurdering af appellanten, fordi læserne trods læserindlæggets overskrift måtte opfatte referatet på denne måde, *selv* må bære risikoen for denne opfattelse hos læserne, som nemlig skyldes det indtryk, appellanten *selv forsætligt har indgivet* nynazisterne.

Appellantens påstand I B: Videofilmen.

Appellanten har dernæst klaget over, at indstævnte i bilag 1 (ekstrakten s. 248) har skrevet, at appellanten har produceret en af de groveste nazipropagandavideoer i nyere tid.

Indstævnte har fremlagt - og dokumenteret - indledningen til en videofilm (bilag O) og har under partsforklaringen oplyst (jf. også ekstrakten s. 40 fn), at den efterfølgende del af filmen præsenterer sig som en offentliggørelse af Thies Christophersens levnedsskildring. Thies

Christophersen var den første tysker, der offentligt imødegik de påstået urigtige efterkrigsbeskrivelser af KZ-lejrene. Filmens tema er, at *"man kan ikke sige sin mening offentligt - der er politisk forfølgelse"*. *"Vi vil imødegå løgne - og det kan jo kun løgnerne føle sig krænket af"*, som det hedder på omslaget. Ingen, der har set indledningen til videoen, kan være i tvivl om, at denne video faktisk er grov nazipropaganda. Dette fremgår da også f.eks. af appellants forklaring for byretten, s. 4 (ekstrakten s. 33 over midten), hvor han bekræfter, at den fremlagte film udgør Thies Christophersen *"åndelige og politiske"* testamente, som han kalder det. Hvad dette indebærer, kan læses i den omtale af Thies Christophersen, som findes i Povl Nøragers bog *"Stemmer fra fortiden"* (bilag AA, ekstrakten s. 482).

Dernæst kan konstateres, at appellanten efter megen benægtelse under sagen forberedelse til sidst i byretten erkendte, at han faktisk havde fremstillet det fremlagte (se ekstrakten s. 34 lige over midten) - altså indledningen.

Endelig kan det ud fra det anførte konstateres, at appellants *medvirken* til denne fremstilling har været *nøjagtig* af den art, indstævnte har hævdet i sin påklagede udtalelse: Appellanten har *"produceret"* bilag O. Dette udtryk har appellanten jo nemlig selv anvendt i kontrakten om filmen (bilag Z, ekstrakten s. 182) til at karakterisere sin medvirken. Hvordan kan han så forlange, at indstævnte skal beskrive hans indsats anderledes?

Herefter ligger det mur- og nagelfast, at indstævntes påklagede udtalelse vedr. videoen er sand.

Den fremlagte video er så vidt indstævnte bekendt erhvervet af murer Kaj Villadsen i sammenhæng med dennes sag med indstævnte. Der findes også en af nynazisterne *"entnazifiziert"* udgave i samme omslag - jf. også appellants forklaring i replikken for landsretten, s. 6-7 (ekstrakten s. 102-103).

Appellanten har forsøgt at drukne omstændighederne omkring sin indsats på det videokunstneriske område i forvirring. Uanset tilsløringsbestrebelsene *ses det imidlertid i en retssals klare lys tydeligt, at appellanten har produceret den samlede video, herunder den del af bilag O-videoen, som følger efter indledningen, og altså har ansvaret for hele det meningsindhold, som er beskrevet ovenfor:*

Dette følger allerede af gældende bevisregler bevist: Efter først at have søgt at umuliggøre fremlæggelse af filmen ud fra økonomiske grunde ved at forlange den oversat fra tysk (jf. retsbogsudskriften fra det forberedende retsmøde 18/4 1995), fandt appellanten ganske vist ud af, at han slet ikke ville vedkende sig bilag O som sin film (replikken af 25/7 1995, s. 8, ekstrakten s. 69 fo). Han hævdede således at have lavet en helt *anden* film. Indstævnte har imidlertid udtrykkeligt *opfordret* appellanten til at fremlægge denne (påståede) anden film, jf. skrivelser af 7/8 og 24/8 1995 (bilagene Æ, ekstrakten s. 307, og Ø, ekstrakten s. 310). Men det gjorde appellanten ikke i byretten - hverken inden for den af byretten satte frist (bilag Å, ekstrakten s. 309) eller senere hen. Heller ikke for landsretten er appellants mystiske egen video fremkommet, men der er kun fremkommet den af appellanten fremstillede (igen) samt en *"afnazificeret"* udgave under medvirken af en vis hr. Hans Zündel (jf. bilag 108 C s. 3 ff, ekstrakten s. 460 ff).

Men samme resultat vil man i øvrigt nå frem til ud fra de nu foreliggende oplysninger uden hensyn til den bevisbyrdemæssige stilling, appellanten har bragt sig i. Der kan nemlig med sikkerhed konstateres følgende:

At appellanten ifølge sin egen forklaring (jf. referatet af forklaringerne for byretten s. 5 fo, ekstrakten s. 34) har "redigeret og klippet videoen sammen" - hvilket forstås som bilag O,

at dette arbejde ifølge appellants mening havde en sådan skabende højde, at han i kontraktens ' 5 sikrede sig copyright på filmen, (bilag Z, ¶ 5, ekstrakten s. 182 fn)

at det i overensstemmelse hermed er appellanten, der er rådig over masterbåndet (altså det originalbånd, hvorfra yderligere kopier kan tages) til den producerede video (jf. hans partsforklaring for byretten, referatet s. 6 fn, ekstrakten s. 35, hvor appellanten oplyser, at han nægtede at udlevere masterbåndet),

at Thies Christophersens påståede instruktionsbeføjelse måtte udøves på et andet sprog, end indstævnte kunne kommunikere på (jf. bilag 18 in fine, ekstrakten s. 192, hvor Thies Christophersen anfører, at "*min danske producent kunne slet ikke tysk*", samt forklaringen for byretten, jf. referatet s. 8 fo, ekstrakten s. 37 - som ikke ændres af, at appellanten på det på bilag AB citerede møde i Varde foregøglede sine derværende tilhørere, at han kunne samtale ubesværet med Thies Christophersen),

at instruktionsbeføjelsen i øvrigt blev udøvet så lidet intensivt, at Thies Christophersen - foruden mange andre krav om rettelser (opregnet i nævnte bilag 18) - forlangte nogen af de mange hagekors taget ud, som appellanten havde forsynet filmen med (replikken for byretten s. 7, ekstrakten s. 68, samt brevet i ekstrakten s. 188, sidste afsnit),

at appellanten selv (nemlig i bilag A, 4. spalte fn, ekstrakten s. 258, se tillægsektrakten s. 25) kalder den video, han vedkender sig at have lavet for Thies Christophersen, en "*propagandafilm*", og at Thies Christophersens koncept for denne film var et sådant, at appellanten i sin partsforklaring for byretten selv karakteriserer den som "*et indstuderet PR-nummer*" og "*nazistpropaganda*" (jf. referatet af forklaringerne for byretten, s. 4 under midten, ekstrakten s. 33)

at appellanten har omtalt denne nazipropagandavideo som noget, der skulle "*produceres*" - "*i større antal*" (replikken for byretten s. 7, ekstrakten s. 68; uden for, hvad der er dokumenteret særskilt for landsretten), samt at appellanten da også har fremstillet filmen i 1.000 eksemplarer (bilag Z, √ 2, ekstrakten s. 182) - for øvrigt ganske uden nødvendighed, idet han ifølge sin egen forklaring på anden vis end gennem fremstillingen af filmen fik de adresser på tiltænkte modtagere, som han har påstået var hans formål med filmen at få fat i (forklaringen for byretten, referatet s. 6 midt, ekstrakten s. 35),

at appellanten har fået 40.000 tyske mark for denne nazipropagandaproduktion (jf. bilag Z, √ 2, ekstrakten s. 182 og partsforklaringen for byretten, ifølge hvilken beløbet er for meget i forhold til omkostningen ved at lave den - oplysningen fremgår indirekte af referatet af forklaringerne for byretten, s. 5 fo, ekstrakten s. 34, hvori læses, at klippebordsomkostningerne kun var 7.000 kr.), hvilket beløb i øvrigt ifølge hans partsforklaring for landsretten til dels blev overgivet ham fra en større kontant sum, der befandt sig i Thies Christophersens sofaarm læn,

at appellanten har omtalt den film, han vedkender sig som sin, på et møde i DsU/VU, Varde 2/4 1995 (jf. ekstrakten indeholdende en del af hans foredrag, der rummede omtalen af filmen, fremlagt som audiovisuelt bilag AB), og at appellanten (ifølge båndoptagelsen) på mødet redegjorde for sin videoproduktion for Thies Christophersen i alle videoens led og med oplysning om, hvor de enkelte dele stammer fra (TV-optagelser m.v.), samt at appellanten beskrev på mødet af det produkt, han på den måde vedkender sig, svarer *nøje* til indholdet af den af indstævnte fremlagte video (bilag O). "*Det er filmen,*" understreger appellanten efter at have beskrevet sin film (svarende til bilag O) for tilhørerne, over for hvem han endog konkluderende meddelte, at "*de rimeligt gode eksemplarer til at begynde med, det er dem Ole Hasselbalch og konsorter*

har fået fra Riis-Knudsen."

Der er med andre ord en god forklaring på, hvorfor appellanten ikke har kunnet fremlægge nogen fra bilag O *afvigende* film. Den fremgår af appellantens *egen* forklaring på DsU/VU-mødet: Bilag O rummer appellantens autentiske video.

Indstævnte må herefter spørge: Når man har skrevet "produktions"kontakt på noget, man selv kalder "nazipropaganda", hvordan kan man så injuriersagsøge andre, der karakteriserer det på samme måde?

For at reparere på alt dette har appellanten fremlagt forskelligt og er kommet med en del forklaringer:

1) Således har appellanten fremlagt *breve fra Thies Christophersen*. Men af disse breve fremgår jo, at appellanten opfattedes som "*producent*" (bilag 18 in fine, ekstrakten s. 192), at nazisterne var kritiske over for hans produkt og havde en liste med forslag til rettelser (samme bilag 18 s. 188 f), samt at det var appellanten, der rådede over "master"båndet (bilag 20, ekstrakten s. 194).

2) Appellanten har endvidere som bilag 28, ekstrakten s. 383, fremlagt - men kun til dels dokumenteret for landsretten - et langt og i væsentlige dele på grund af sprog og opsætning ikke begribeligt *boguddrag* med en forklaring på videoarbejdet. Heller ikke heri ligger noget, der ændrer på det oven for anførte. Bilaget er således ikke egnet til belysning af et faktisk hændelsesforløb, og det udgør i det hele taget ikke noget bevis for, hvad der er foregået, men højst for appellantens subjektive oplevelse desangående. Forklaringen rummer citater af en mængde materiale, men disse citater behøver ikke være korrekte, lige så lidt som materialet, hvis vej til bogen er ukendt, behøver være autentisk. Bilaget bidrager således kun til at give et helhedsindtryk af metoder og stemninger i det umanerligt intrigante miljø, appellanten har færdes i. Og dette er uden interesse for sagen.

3) Appellanten har fremdeles i tilknytning til videoen fremlagt bilag 34 (ekstrakten s. 430 ff), der præsenterer sig som *en del af et manuskript til samme*. Dette bilag er på tysk, hvilket sprog appellanten ikke vil acceptere indgår i dokumentationen, jf. appellantens protest mod indstævntes fremlæggelse af hans video, og hvilket sprog appellanten i øvrigt i henhold til sine medkontrahenters udtalelse i bilag 17-18 som allerede nævnt ikke taler. Bilaget viser ydermere kun et uddrag, hvis helhed man ikke kan se, og som derfor heller ikke kan bedømmes. I øvrigt behøver bilaget overhovedet ikke være autentisk. At det skulle være det, modsiges af den omstændighed, at appellanten i forklaringen for byretten hævder, at han har bildt sine medkontrahenter ind, at han ikke forstår tysk (referatet af forklaringerne for byretten s. 4, ekstrakten s. 33 fn) - hvorfor skulle de så forsyne ham med et tysksproget manuskript? Og selv om det måtte være autentisk, viser det højst, at appellanten ganske rigtigt har ført Thies Christophersens åndelige og politiske testamente i lyd og billede. Hvis det til ankestævningen fremlagte - også tysksprogede og ikke verificerede - manuskript er det fuldstændige grundlag for fremstilling af filmen, skal appellanten blot bemærke, at dokumentet udgør et udmærket bevis for, hvor spinkel en rolle Thies Christophersen havde ved indretningen af filmen.

4) Hertil har appellanten så føjet *en del forklaringer og bilag, hvis formål tilsyneladende er at forklare, at han har haft renfærdige motiver til at producere videoen*. Dette er uden betydning for sagen, så vidt som at indstævnte ikke har udtalt sig om appellantens motiver men kun om det faktum, at appellanten *har* produceret videoen.

Det er således uden interesse, når appellanten i partsforklaringen for byretten (ekstrakten s. 35) hævder igennem denne produktion at have kunnet opnå adgang til nogle medlemslister hos nazisterne samt til at kunne registrere Thies Christophersens selvopfattelse ved at iagttage, hvordan han reagerede på film-optagelser af muselmænd og kz-fangers henrettelse. Hvilket anerkendelsesværdigt formål denne bizarre beskuelse skulle tjene, er i øvrigt en gåde for indstævnte. Thies Christophersen er dømt i Tyskland for sine gerninger, hvis karakter der ikke hersker nogen tvivl om, så lidt som der hersker tvivl om hans karaktertræk.

Ej heller er det af betydning for sagen, når appellanten forklarer videoproduktionen med, at den fandt sted til troværdiggørelse af ham over for nazisterne, og at han indrettede videoen sådan, at den var uanvendelig. Det virker i øvrigt helt ejendommeligt, at appellanten skulle føle behov for at troværdiggøre sig umiddelbart *før*, han ifølge sine angivelser brød forbindelsen til nazisterne. Thies Christophersen betalte endvidere appellanten 40.000 mark for produktet - en sum nazisterne vel næppe havde udredt, hvis de anså det for uanvendeligt. Det havde jo været praktisk - og vel også retligt - umuligt for appellanten at indtale pengene ad rettens vej. De af appellanten påståede defekter i filmen har da heller ikke hindret nazisterne i at distribuere den gennem deres forlag Nordland.

Appellantens processkrift af 2/1 1996, s. 3 (ekstrakten s. 84) oplyser endvidere, at journalist Niels Westberg fra EkstraBladet under selve videoproduktionen var informeret om denne, hvilket er bekræftet af denne selv som vidne. Men heller ikke heri ses noget relevant. Oplysningen viser således kun, at appellanten har sikret sig rygdækning og afsætning. Og hvad skulle nazisterne have haft imod, at appellanten på denne måde skabte lidt forhåndsinteresse om filmen?

5) *Endelig* har appellanten under partsforklaringen for byretten (jf. referatet s. 6 fo, ekstrakten s. 35) oplyst, at han kun skrev formel kontakt på videoproduktionen efter oplysning fra noget, han har forsøgt at give retten

indtryk af, er de tyske politimyndigheder. Også dette er ligegyldigt for sagen. Og hvorledes en sådan foranstaltning skulle muliggøre, at videoen ikke kom ud i omsætningen, har appellanten i øvrigt ikke kunnet forklare på en overbevisende måde. Nogen sådan forklaring kan naturligvis heller ikke gives, eftersom hvermand i dag kan kopiere en videofilm, når først den er fremstillet, og dernæst smugle den over grænsen til Tyskland.

Det gøres herefter i relation til klagen over indstævntes udtalelse om appellantens videoproduktion gældende:

- AT der er ført sandhedsbevis for, at appellanten har produceret en af de groveste nazipropagandavideoer i nyere tid.
- AT de grunde, appellanten har fremført for, at han påtog sig dette arbejde, intet ændrer ved denne sandhed.
- AT udtrykket "*produceres*" om appellantens bidrag til frembringelsen af filmen i øvrigt retfærdiggøres af, at dette er den betegnelse, appellanten selv i sin kontrakt har givet sit arbejde.

Appellantens påstand I C: Appellantens "afsløring" af den fhv. nazistiske landsleder på TV 2.

Appellanten har fremdeles klaget over, at indstævnte i bilag 1 (ekstraktens s. 248) skrev, at appellanten har oplyst, at han i TV-udsendelsen "*De skjulte bånd*" afslørede naziføreren med dennes egen indforståelse.

Indstævntes udtalelse refererer til en hændelse i den allerede nævnte TV-udsendelse om "*De skjulte Bånd*". I den pågældende sekvens af udsendelsen afspilles for seerne et af appellanten - påstået hemmeligt - optaget bånd af den tidligere leder for nynazisterne P.H. Riis-Knudsen, hvor denne siger, at en konkurrent til tronen, Jonni Hansen, var ansvarlig for et indbrud i den såkaldt antiracistiske organisation "*Fair Play*".

Den Danske Forenings daværende næstformand, Poul Vinther Jensen, kontaktede (som forklaret af ham selv under vidneansvar, jf. forklaringen for byretten s. 14, ekstraktens s. 43) appellanten efter udsendelsen, og appellanten udtalte ved den lejlighed, at naziføreren var indforstået med på den måde at blive "afsløret" i at "afsløre" den konkurrerende nazileder, Jonni Hansen, som ansvarlig for nævnte indbrud. Om dette kan også henvises til Poul Vinther Jensens brev, der er fremlagt som bilag L (ekstrakten s. 289). Rigtigheden af vidneudsagnet understreges af, at appellanten ifølge sit eget brev til vidnet af 27/1 1997, (fremlagt som bilag AU s. 4 fo, ekstrakten s. 338 f), under samtalen med Poul Vinter Jensen sagde til denne, at "*han (Riis-Knudsen) har da givet mig tilladelse til at bruge det*" (hvorved der, jf. det foregående i samtalen, sigtes til "afsløringen").

Ydermere har appellanten ved en fortalelse under et interview i udsendelsen Elevatoren i efteråret 1993, som det ikke lykkedes ham at snakke sig ud af igen, sagt, at P.H. Riis-Knudsen *ønskede* denne afsløring (bilag M, ekstrakten s. 477 under midten suppleret med bilag N).

Dette er, hvad indstævnte har refereret appellanten for i det påklagede udsagn. Indstævnte kan *selvsagt* ikke dømmes for at have udbredt en oplysning om appellanten, som denne selv har udbredt for alverden på TV. Det, appellanten sagde på TV, må naturligt forstås som af indstævnte refereret. At appellanten efterfølgende (i 1. procedureindlæg for byretten s. 21 f, jf. også hans 1. procedureindlæg for landsretten s. 4, og i partsforklaringen for byretten, s. 7, ekstrakten s. 36) forklarer, at Riis-Knudsen gerne ville have, "*at han skulle lække denne oplysning...*", blot ikke med Riis-Knudsen *selv* som kilde, ændrer intet ved kernen i udtalelsen. Der er højst tale om en nuanceforskel, som er ufattelig for alle andre end dem, der bruger deres fulde tid på at følge med

i appellantens særlige univers og intriger, og som i hvert fald ingen betydning har i relation til injuriereglerne i et samfund, der bygger på princippet om, at der hersker vidtgående ytringsfrihed i en politisk diskussion. Det kort og lange er jo, at appellanten har viderebragt "afsløringen" af Jonni Hansen med naziførerens indforståelse.

Indstævnte har i øvrigt ikke i sit indlæg til Berlingeren udtalt, at appellants "afsløringer" i TV 2 om nazisterne *generelt* set fandt sted med den gamle nazilederes (P.H. Riis Knudsens) indforståelse, sådan som appellanten siden har hævdet (bl.a. i skriftvekslingen for byretten). Appellanten har *kun* skrevet om den "afsløring", appellanten viderebragte af nazilederen *selv*. Og indstævnte kan ikke hæfte for, at appellanten mener at kunne fejllæse læserindlægget i så henseende, men kun for, hvad han *faktisk* har skrevet i dette.

Appellanten har så vidt forstås endvidere - herunder i skriftvekslingen - som begrundelse for, at indstævntes referat af ham er uberettiget, henvist til, at P.H. Riis-Knudsen havde andre motiver, end appellanten fortalte om i Eleva2oren. Men dette er *også* uden betydning for sagen. Indstævnte har jo nemlig alene skrevet, *hvad appellanten sagde* på TV om P.H. Riis-Knudsens ønsker. Hvad P.H. Riis-Knudsen *faktisk* ønskede, er af den grund også irrelevant, idet indstævnte jo ikke har udtalt sig herom. Hvorvidt appellants udsagn i Eleva2oren vedr. P.H. Riis-Knudsens ønsker i relation til "afsløringen" kun bygger på appellants egen formodning desangående og ikke på udtrykkelig aftale med Riis-Knudsen, er tilsvarende ligegyldigt. For øvrigt lader det sig næppe bevise, hvad Riis-Knudsens ønsker er, idet sådanne ønsker jo aldrig vil kunne gøres til genstand for noget sikkert sandhedsbevis. Indstævnte kan i det hele taget vanskeligt følge med i appellants komplicerede tankesæt omkring disse forhold.

At nazisterne roligt kunne lække "afsløringen" - altså påstanden om deres medvirken i indbruddet - fremgår i øvrigt af, at der ingen hold var i den. Se bilag H (ekstrakten s. 206), hvorefter politiets efterforskning af afsløringen gav negativt resultat. Meget taler altså for, at nazisterne har brugt appellanten og TV 2 som redskab for en aktion, der endnu en gang skulle få dem placeret på seernes nethinder.

Det gøres herefter i relation til klagen over indstævntes referat af appellants udtalelser om "afsløringen" af Riis-Knudsen gældende:

- AT der er ført sandhedsbevis for, at appellants har udtalt sig på en måde, som må forstås derhen, at han "afslørede" P.H. Riis-Knudsen efter dennes eget ønske.
- AT appellants forklaring om, hvorfor han desuagtet anvendte "afsløringen", intet ændrer ved dette faktum.
- AT det i relation til appellanten, når dennes uklare aktiviteter tages i betragtning, ikke er injurerende at udtale sig om ham som sket.

Appellants påstande I D og II: Retssagen mod Kaj Villadsen.

Appellanten beklager sig endvidere over, at indstævnte i sit påklagede læserindlæg i bilag 1 (ekstraktens s. 248) undrede sig over, at appellanten - dennes påstået anspændte forhold til nazisterne taget i betragtning - turde indlede en injuriersag mod murer Kaj Villadsen i anledning af, at denne havde beskyldt ham for at være en gammel nazist.

Denne undren fra indstævnte *rummer intet krænkende udsagn om appellanten*. Den giver jo kun udtryk for, at nazisterne meget tænkeligt kan se deres interesse i appellants larmende "anti-nazi" kampagne og derfor vil undlade at skabe problemer for appellanten i en sådan injuriersag. Og der er for øvrigt - som også påvist i Danskeren nr. 4 1995 (bilag Y, ekstrakten s. 480 f) - ganske mange, der uforvarende hjælper nazisterne på denne måde. Det overskrider naturligvis ikke ytringsfrihedens grænser i en politisk diskussion at gøre opmærksom på, hvad nazisterne formentlig er interesseret i, og det er slet ikke retsordenens opgave at hindre, at sådanne mulige

interesser trækkes frem i lyset.

Hvad *det materielle forhold* angår, er det en kendsgerning, at appellanten, til trods for at han offentligt hævder, at nazisterne kan finde på hvad som helst, turde inklade sig på en retssag mod Kaj Villadsen for at blive rensset for en beskyldning for at have været nazist, uagtet det heldige udfald af denne sag ville forudsætte, at han ikke under sagen blev stillet over for ubehageligheder f.eks. i form af konstrueret kompromitterende materiale (f.eks. et falsk medlemsbevis) fra nynazisterne eller materiale, som så kompromitterende ud, og som han havde været nødt til at afgive for at komme inden for hos dem. Det må være berettiget som led i den offentlige debat om appellants troværdighed at påpege, at hvis appellanten har ret, hvad angår nazisternes skrupelløshed og misfornøjelse med appellants "antinazistiske" kampagne samt med hans rolle som "muldvarp", så er det vanskeligt at se, hvad der skulle afholde dem fra at ødelægge hans omdømme på denne måde.

Indstævnte forudsætter i øvrigt i sit udsagn intet om, at evt. kompromitterende materiale absolut skulle være autentisk. Men når nu *der oven i købet rent faktisk foreligger så kompromitterende dokumenter* som appellants kontrakter med nazisterne, kan det under ingen omstændigheder have været injurierende at stille det spørgsmål, som indstævnte har stillet. Tværtimod er det dermed *dokumenteret*, at spørgsmålet var berettiget. Hvorfor slusede Riis-Knudsen ikke på eget initiativ de dybt kompromitterende dokumenter, som appellants kontrakter med nazisterne udgør (bilagene X, ekstraktens s. 145, og Z, ekstraktens s. 182) videre til Kaj Villadsen? Hvorfor fortalte Riis-Knudsen heller ikke Holger Petersen om dem, når en åbenlys lejlighed bød sig? Hvorfor dukkede dokumenterne først op, da retsplejeloven tårnede sig op for Riis-Knudsen i sammenhæng med nærværende sag?

Appellanten beklager sig i 1. procedureindlæg for byretten (s. 9 fo) også over, at indstævnte i sit læserindlæg med ironi satte appellants medieskabte *titel "nazijæger" i anførselstegn* i den påklagede del af avisindlægget. At indstævnte er berettiget til sådan ironi, følger imidlertid allerede af det oven for anførte om appellants baggrund. Det har også andre tilladt sig, jf. f.eks. Folkebevægelsen mod Nazismes den 28/8 1996 udsendte meddelelse, ifølge hvilke man bedømmer denne titulatur som misvisende i relation til appellanten. Efter i meddelelsen at have redegjort for appellants fortjenester slutter Folkebevægelsens skrivelse: *"Ærestitlen 'nazi-jæger' må derfor siges at være fejlplaceret og bør undgås i forbindelse med 'Farmand'"* (bilag AQ, tillægsekstrakten s. 29).

Hvad særligt angår appellants påstand II angående indstævntes svar på en henvendelse fra advokat Mogensen op til retssagen gælder ydermere, at der hersker en betydelig frihed til at argumentere sin sag som led i en retstvist - i dette tilfælde med henblik på at få modpartens advokat til at begribe det urimelige og udsigtsløse i et sagsanlæg overhovedet. Se også f.eks. Den kommenterede Straffelov, Speciel Del, 5. udgave v./ Vagn Greve m.fl., s. 343 f. Det ville være uholdbart, om der i en sådan sammenhæng kunne gives mortifikationsdom på grundlag af en udtalelse i et lukket brev til modpartens advokat, som *af advokaten* fortolkes imod sit kendelige og tilsigtede indhold, og som endog er klarificeret af afsenderen i et efterfølgende brev, sådan som det er sket i det foreliggende tilfælde. Hvis sådant kunne begrunde en injuriedom, ville det jo i det hele taget være sikrest at undlade at kommunikere med modpartens advokat uden for retten. Domstolene ville i konsekvens heraf blive belastet med stribevis af overflødige retssager.

Det gøres herefter i relation til appellants udtalelse i anledning af appellants sag mod Kaj Villadsen gældende:

- AT indstævntes udtrykte forundring over, at appellanten turde inklade sig på en injuriersag om, hvorvidt han med føje kunne kaldes en gammel nazist, intet krænkende udsagn rummer, idet det jo kun giver udtryk for den opfattelse, at nazisterne måske er tilfredse med appellants "anti-nazistiske" aktiviteter, hvorfor de ikke vil genere ham i sammenhæng med en sådan injuriersag.

- AT man uden at overskride ytringsfrihedens grænser kan gøre opmærksom på, hvad der muligvis tjener nazisternes interesse, idet det tværtimod er retsordenens opgave at sikre, at sådanne vurderinger kan fremlægges frit, jf. også straffelovens ' 269, stk. 1.
- AT udsagnet i øvrigt ikke rummer en karakteristik af appellanten, men udgør et ræsonnement, der efter sin natur ikke kan mortificeres.
- AT indstævntes påklagede udtalelse til sit forsvar (jf. appellants påstand II) ikke rummer nogen forudsætning om, at det heri omtalte kompromitterende materiale skulle være autentisk, hvilket man ud fra appellants egne påstande om nazisternes umoral og skrupelløshed tværtimod ikke turde forvente.
- AT indstævntes nævnte i påstand II påklagede udtalelse om den mulige kompromitterings mulige baggrund er fremkommet som led i indstævntes varetagelse af sine interesser over for appellanten som led i optakten til en retssag.
- AT da det rent faktisk har vist sig, at nazisterne rådede over autentisk, kompromitterende materiale - således appellants kontrakter med dem - var det allerede af den grund ikke injurierende at antyde, at de råder over kompromitterende materiale.

Appellants påstande III og IV: Erstatning vedr. påstandene I-II og kundgørelse af domsslutningen vedr. påstandene I-II.

Der henvises til sammenfatningen nedenfor.

Appellants særlige anbringende: Det samlede indtryk af appellanten, som de påklagede udtalelser formidler.

Appellanten her endvidere gjort gældende, at der antydningvis eller underforstået ligger en beskyldning om, at appellanten er nazist eller har gået nazisternes ærinde, i indstævntes under påstand I og II påklagede udtalelser (jf. påstand V i replikken for landsretten, der af denne er konverteret til et anbringende).

Det er indstævntes opfattelse, at ingen kan udtale sig om, hvad appellanten er eller ikke er, så længe tankelæsning er umulig - og at der for øvrigt ikke behøver være nogen tidsmæssig stabilitet i så henseende. Appellanten kunne teoretisk set være både det, han fremstiller sig som for landsretten, og det stik modsatte, uden at det ville kunne verificeres. Han kunne i princippet være en person, der, som nogen udtrykker det, er ude på at "score kassen". Eller han kunne have været fascineret af det nynazistiske miljø uden at tilslutte sig nazismen. Eller han kunne være idealistisk antinazist. Han kunne være et medvidende eller et umedvidende redskab i nazifraktionernes indbyrdes opgør og udadrettede akkvisition. Han kunne være EkstraBladets "agent" hos nazisterne, eller han kunne - medvidende eller umedvidende være nazisternes "agent" hos EkstraBladet m.fl. - sidstnævnte fordi nazisterne f.eks. forestiller sig, at de på et tidspunkt kan købe ham tilbage og har interesse i den forvirring, han spreder blandt deres modstandere. Endelig kunne årsagen til vanskelighederne ved at finde hoved og hale i hans adfærd og tankesæt være, at han er skør, således at der ikke *er* hoved og hale på det, han foretager sig. Alt er teoretisk set muligt, men *ingen* véd hvorledes det faktisk forholder sig. Og der er også ganske ligegyldigt for

nærværende sag. For indstævnte har ikke udtalt sig om det.

Hvad der derimod har betydning for sagen er, at appellantens dybt kontroversielle rolle påfører ham pligten til at tåle, at folk med kritisk sans fremhæver de dunkle punkter i hans aktivitetsprofil, ligesom han må tåle det indtryk, fremhævelse af disse punkter skaber af ham hos publikum. Hvad angår det samlede indtryk af appellanten, som de påklagede udtalelser formidler, og som appellanten hævder indebærer en nazibeskyldning eller "nazificering" af ham, gælder således, at såfremt noget sådant skulle være tilfældet, skyldes denne nazificering ene og alene ham selv. Når udtalelserne enkeltvis er berettigede, er de naturligvis også som samlet sum berettigede.

Rent bortset herfra er hele læserindlæggets sigte klart og fremgår allerede af overskriften på det læserindlæg påstandene I-II vedrører: Det er appellantens *kildeværdi*, der anfægtes, og som appellanten forsøger at illustrere med henvisninger til appellantens baggrund og besynderlige aktiviteter.

Appellanten havde for øvrigt slet ikke inden for rammerne af den plads, der tilstedes læserindlæg, i dette mulighed for at medtage alle de detaljer, som appellanten i procedureindlægget forlanger medtaget i et sådant indlæg - f.eks. forbehold vedrørende appellantens motiver, tanker m.v. m.v., som det oven er umuligt for andre at følge med i endsige begribe. For konsekvenserne af den pladsnød, som er en læserbrevsskribents vilkår, må *appellanten* selvsagt selv svare, da det jo er appellanten, der var årsag til, at det overhovedet var nødvendigt for indstævnte at skrive et læserindlæg om ham.

Det gøres derfor gældende:

- AT allerede i henhold til den almindelige profil, appellanten dokumenterbart har påført sig selv i relation til nynazisterne, rummer indstævntes udsagn om ham ingen uberettiget "nazificering" af ham.
- AT appellanten selv må bære risikoen for de konklusioner, nogen måtte drage af de af indstævnte fremførte sande oplysninger om appellanten samt ræsonnementer og spørgsmål, der rejser sig på grundlag af disse oplysninger.
- At man ikke kan opnå mortifikation af løsere indtryk, offentligheden har fået bibragt i kraft af udtalelser, der ikke rummer konkret tilsidesættelse af straffelovens \forall 267.

Sammenfatning - samlet om appellantens påstande I-IV, herunder om erstatningsspørgsmålet:

Sagen kan herefter i sin helhed sammenfattes som følger:

Appellanten skaffer sig indtægter ved som påstået "*nazijæger*" og "*forsker i højrebevægelser*" at markedsføre oplysninger, i henhold til hvilke en ekstrem højrefløj, der omfatter nazister og godtfolk i broget blanding, indebærer en betydelig fare. Men der er talrige huller og fejlagtigheder i de af ham anvendte faktaoplysninger, inkonsekvenser i argumentationen og selvmodsigelser i fremlæggelsen. Der er endvidere en række vanskeligt forklarlige forhold omkring appellantens baggrund, motiver og handlinger, ligesom det er et åbent spørgsmål, hvem hans "antinazistiske" virksomhed egentlig kommer til gode. Derimod er det ikke svært at se, hvem de kommer til skade: De kommer Den Danske Forening og indstævnte til skade.

Det er ikke retsvæsenets opgave at værne appellanten mod offentliggørelsen af kritik fra hans ofre, som påpeger svaghederne i det, han foretager sig, og dermed at sikre appellanten en platform for vildføring af offentligheden. Langt mindre er det retsordenens opgave at hindre en åben diskussion om en virksomhed, der som hans med føje kan hævdes at være i nazisternes interesse. Hvis retsordenen i et frit informationssamfund overhovedet har nogen mission i en sådan

sammenhæng, må den *tværtimod* bestå i at sikre, at samtlige kendsgerninger omkring en virksomhed som den af appellanten udfoldede og samtlige spørgsmål, som disse kendsgerninger måtte begrunde, kan lægges åbent frem til diskussion - og evt. modsigelse fra appellanten. Appellanten må med andre ord af hensyn til ytringsfriheden i politiske sager tåle en endda *meget* nærgående, offentligt fremført interesse og kritik af sine metoder, påpegning af facts, der taler imod det, han siger, betvivlen af hans baggrund og påpegning af de mulige skadevirkninger af det, han foretager sig. Den ud fra dette hensyn gældende ramme for, hvad *netop appellanten* må tåle, bliver endog ganske *særlig* vid i kraft af, at hans aktivitet er så *ekstraordinært* selvmodsigelsesfuld, som tilfældet er.

Indstævnte har i nødvendigt *selvforsvar* fremsat en skarp kritik af appellanten. Denne har haft form af henvisning til dokumenterbare facts og fremholdelse af de spørgsmål, appellants aktivitet naturligt må give anledning til. En kritik i denne form går ikke ud over, hvad der må være mulighed for. Og indstævnte kan ingenlunde være forpligtet til i en sådan forbindelse at lægge appellants påstande om motiverne til det langvarige samkvem med nazisterne endsige uklare påstande om forfølgelse fra dem og deslige til grund for kritikken.

Indstævntes udtalelser kan således ikke straffes efter straffelovens § 267 allerede fordi, der er straffri efter straffelovens § 269, stk. 1. De kan derfor heller ikke mortificeres. Når folk udtaler sig ufordelagtigt om andre under de omstændigheder, er omtales i denne bestemmelse, kan det ikke være lovens mening, at de skal kunne trakkasseres med mortifikationssøgsmål. Men frem for alt er en mortifikation på den af appellanten i sit procedureindlæg for landsretten hævdede grundlag udelukket af den grund, at udtalelserne ikke rummer nogen *ærekrænkelse*. *Æresbegrebet* er nemlig *relativt* - jf. herved f.eks. Stephan Hurwitz, Den danske kriminalret, speciel Del, 1965 s. 331 f, Knud Waaben, Strafferettens specielle Del, 1989 s. 212 samt Den kommenterede Straffelov, Speciel del, 5. udg. s. 323 f. Heri ligger efter fast praksis, at der må tages hensyn til den påstået krænkede egen adfærd og opførsel over for krænkeren: Som man råber i skoven, må man efter injuriereglerne finde sig i at få svar.

Det gøres herefter på generelt plan gældende:

- AT indstævnte har handlet til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse samt eget og andres tarv, og at de påklagede udtalelser ikke er strafbare, jf. straffelovens § 269, stk. 1, og derfor heller ikke lader sig mortificere.
- AT strfl. § 273 efter bestemmelsens udtrykkelige ordlyd i øvrigt højst hjemler mortifikation, såfremt der foreligger en *ærekrænkelse*.
- AT i lyset af den måde, på hvilken appellanten har placeret og profileret sig selv i offentligheden, er ingen af de påklagede udtalelser *ærekrænkende* eller uberettiget krænkende for ham, men de ligger tværtimod inden for, hvad der er tilladt i en politisk debat.
- AT der er en meget vidtgående ytringsfrihed med henblik på litterær og videnskabelig kritik, og at appellanten jo altså netop i offentligheden profilerer sig som "*forsker i højrebevægelser*".
- AT appellanten i øvrigt ikke kan tillægges erstatning for hverken tort eller sagsomkostninger i et tilfælde som det foreliggende, *hvor* han i så rigeligt mål selv har påkaldt sig de udtalelser, han har påklaget, *hvor* han over for indstævnte har anlagt den tone, der er påvist under domsforhandlingen, herunder i sagens bilag, samt *hvor* det selv i det for ham bedste fald er overordentlig uigennemsigtigt, hvad han egentlig står for.

- At der i hvert fald slet ikke er basis for at tilkende et beløb til offentliggørelse af en evt. dom, der går indstævnte imod, allerede fordi appellanten har et udstrakt talent for at få den slags omtalt i medierne.

1.2. Om modpåstanden

Med appellantens sagsanlæg er der påført indstævnte omkostninger og ulejlighed ved en unødvendig og ekstraordinært ressourcekrævende proces (jf. nedenfor under 2). Disse udgifter kan ikke dækkes ved den udmåling af omkostninger, der normalt finder sted til den vindende part. Indstævnte har på denne baggrund følt sig foranlediget til at kræve erstatning for en af de injurier, appellanten har udsat indstævnte for, og som uden besvær lod sig mortificere:

Appellantens beskyldning mod indstævnte og den forening, han er ansvarlig for, for holdningsmæssigt og i henseende til livsværdier at forene korset og hagekorset, er injurierende og urigtig - hvilket appellanten da også erkendte allerede i replikken for byretten ved at tage bekræftende til genmæle over for modpåstanden om mortifikation (ekstrakten s. 62), omend han påstår sig fritaget for erstatning.

I så henseende erindres indledningsvis om, at *foreningens* mulige forening af korset og hagekorset *ikke* er under efterprøvelse i nærværende sag, eftersom *foreningen* ikke har påklaget noget som helst over for appellanten. Det, der skal tages stilling til, er *udelukkende*, om appellantens udsagn om, at *indstævnte* forener korset og hagekorset, har en sådan sandsynlighed for sig, at udsagnet er undskyldeligt.

I så henseende kan konstateres følgende:

Appellanten har *ikke* på *noget punkt* påvist nogen meningsoverensstemmelse mellem indstævnte og nazisterne inden for de områder, hvor de for nazismen karakteristiske opfattelser af menneskelivet kommer til udtryk. Der henvises herved i øvrigt også til brevet af 10/4 1995 fra Povl Nørager (bilag V, ekstrakten s. 297), hvis oplysninger er bekræftet under vidneansvar. Povl Nørager har, som det fremgår heraf, ikke været i stand til at identificere nogen som helst accept af holdninger af nazistisk art inden for Den Danske Forening. Faktum er og bliver, at indstævnte aldrig har tilkendegivet holdninger eller livsværdier, der med nogen rimelighed kan karakteriseres som dækket af hagekorset. Indstævnte har tværtimod i kraft af sit videnskabelige virke en omfattende bekendtskabskreds blandt folk af anden "race" og har gentagne gange fremholdt det urimelige i at dømme andre ud fra racebiologiske kriterier og dermed forhold, som de er uden indflydelse på. Den omstændighed, at indstævnte ikke har brugt kræfter på at demonstrere antinazistisk sindelag ved at lade almindelige menneskelige spilleregler ude af betragtning i behandlingen og omtalen af nazister, sådan som det er kommet på mode, kan ingenlunde tages som udtryk for sympati med nazisternes ideer.

Appellanten har henvist til forskellige påstået *undskyldende forhold*, som efter hans opfattelse tilsiger, at hans erstatningsansvar bør lempes:

Appellanten har således anført, at hans udtalelse ikke bør kunne opfattes som en nazibeskyldning, idet han herved henviser til nogle forhold omkring nynazisternes julefest (replikken for byretten, ekstrakten s. 70). Disse forhold er imidlertid hverken indstævnte eller den almindelige offentlighed bekendt, hvilket turde være åbenlyst for appellanten.

Endvidere undskylder appellanten sig tilsyneladende med et (påstået) holdningsfællesskab, som han på uklar vis forsøger at fremkonstruere gennem indstævntes position som formand for Den Danske Forening.

Nu er det jo således, at indstævnte som *person* ikke kan bære ansvaret for alt, hvad der foregår i denne forening. Men rent bortset herfra er der ikke i det, der er foregået i foreningen, basis for den beskyldning, appellanten har fremsat:

For det første har appellanten i så henseende henvist til indstævntes og Den Danske Forenings "kontakter" med nogle personer med påstået nazistisk tilknytning ("personsammenfald" med Den Danske Forening, se bilag 93, ekstrakten s. 453, og 94 ekstrakten s. 211). Indstævnte er imidlertid ikke ansvarlig for eventuelle personsammenfald, men har tværtimod gjort, hvad han kunne, for

at sikre foreningen imod infiltration. Rent bortset herfra er der til dels alene tale om sammenfald, som appellanten påstår, uden at der er nogen dokumentation for de pågældendes sindelag.

I øvrigt erindres om, at dele af appellants materiale og vidneforklaring om de omtalte sammenfald som allerede nævnt indgik i forskellige injuriersager, som Den Danske Forening anlagde mod personer, der tillagde foreningen og indstævnte forbindelser til nazisterne (bilag AC, ekstrakten s. 484 ff). Og de dannede i EkstraBladet grundlag for en samlet kampagne mod indstævnte og Den Danske Forening. Enden herpå blev som også allerede nævnt ovenfor, at appellants materiale ikke kunne holde vand i retten (bilag G, ekstrakten s. 219). Herudover kan henvises til indstævntes og DDF's næstformands imødegåelse af appellants beskyldning af 18/10 1994, jf. deres læserindlæg af hhv. 24. og 25./10 1994 (bilag AD, ekstrakten s. 278).

Hvad angår de af appellanten konkret inddragne personer erindres i øvrigt om følgende:

Med hensyn til de navne, der var fremme i de injuriersager, som Den Danske Forening førte for at få mortificeret påstande fra anden side om, at foreningen havde forbindelse til nazisterne, bør nævnes ekstrakten af vidneforklaringerne fra disse sager - herunder appellants egen vidneforklaring - (bilag AC, ekstrakten s. 484 ff). Disse navne omfatter bl.a. *Jonni Hansen*, som på et tidspunkt indmeldte sig uden foreningsledelsens viden for at få foreningens skrifter (referatet af hans vidneforklaring, bilag AC, 1. side fn).

Hertil kommer nogle senere af appellanten fremhævede navne: At den i artiklen i EkstraBladet 5/9 91 (bilagene 89, ekstrakten s. 176, og 91, ekstrakten s. 451) omtalte *Henrik Olling* sneget sig ind i foreningen under urigtige forudsætninger, havde indstævnte ikke nogen anelse om, idet indstævnte ikke kendte Ollings politiske ståsted endstige hørte om den konkrete indmeldelse. Ej heller kender indstævnte til et påstået foreningsmedlem (appellanten kan, som det fremgik af indstævntes forklaring, i henhold til arbejdsfordelingen i Den Danske Forening umuligt være i besiddelse af foreningens medlemslister eller dele af disse), nemlig en hr. *P.W.* (ekstrakten s. 453, jf. 211 ff) som er dømt for nogle plakater. Lige så lidt hæfter indstævnte for fhv. landsarkivar, dr. phil. *Sune Dalgård*s omtale af samme plakater (ekstrakten s. 230) endstige for *Niels Westbergs* forvanskede citat af, hvad *Dalgård* har sagt (ekstrakten s. 233).

Indstævnte må i øvrigt i det hele taget betvivle sikkerheden i appellants judgement m.h.t. hvem der er nazister, "skinheads" m.v. og bemærker, at *Povl Nørager*, som ved et par lejligheder har holdt foredrag for Den Danske Forening, ifølge sin vidneforklaring ingen sinde har konstateret noget nazistisk islæt af nogen art omkring disse møder.

I supplement til det skriftlige materiale, appellanten har bragt frem i sagen, har han også fremlagt forskellig videodokumentation (bilag 108, indslagene 11 ff). At det i h.t. denne er lykkedes appellanten at sælge sammenkædningen mellem DDF og forskellige mærkværdige personer undrer imidlertid ikke, og det undrer heller ikke, at han undlader at fremlægge de TV-udsendelser, hvor denne sammenkædning ikke kommer til udtryk, eller som direkte afkræfter den. Ej heller undrer det, at appellanten undlader at oplyse, at den lange optagelse umiddelbart før nyhedsindslagene om DDF er produceret af TV-Stop, som er et foretagende fra det ekstreme venstremiljø på Nørrebro i København.

Fremdeles henviser appellanten til den misforståelse, at det tidligere nazimedlem *Peter Larsen* var medlem af Den Danske Forening, hvilket han ikke var. Dette er der i øvrigt redegjort for af indstævnte i flere aviser (eksempel: Bilag AN, tillægsekstrakten s. 26, ikke dokumenteret for landsretten), hvorfor appellanten ikke kan undgå at kende det. Det skulle være overflødig at sige, at hvis en kollektiv enhed søgte optagelse i Den Danske Forening under omstændigheder, hvor der måtte vurderes som omgæelse af foreningslovenes regler, ville den optagelsessøgende naturligvis blive afvist. Om noget sådan risiko var der imidlertid overhovedet ikke tale i relation til Dansk Ungdom, som omtalte *Peter Larsen* var tilknyttet - jf. også indstævntes svar i EkstraBladet 13/6 1996 (bilag 86, ekstrakten s. 326). At *Peter Larsen* i sin vildfarne ungdom under indtryk af en uansvarlig faders påvirkning var medlem hos nazisterne og blev kompromitteret gennem appellants "dokumentationsvirksomhed" - og at han faktisk blev hængt ud i pressen i foråret 1996 på grundlag af appellants dokumentation - ændrer ingenlunde Dansk Ungdoms status som en af nazisterne helt uafhængig og oven i købet fjendtlig sindet organisation (jf. også bemærkningen på forsiden af Dansk Ungdoms nyhedsbrev, bilag 84, ekstrakten s. 322).

Indstævnte er i øvrigt glædeligt overrasket, hvis højst så uhyre få som af appellanten omtalt under urigtige forudsætninger har indsneget sig i foreningens medlemsskare på flere tusinde. Hvis de kredse, der udfører efterforskningerne bag appellants såkaldte dokumentation - der jo i virkeligheden kun rummer påstande og fotografier, som ser ud som om de var taget uden blitz i en mørk cykelkælder - har noget bedre at byde på, vil indstævnte imidlertid være glad for at modtage underretning om, hvem infiltratorerne i foreningen er. For hverken indstævnte eller den øvrige foreningsledelse har mulighed til at verificere den slags. I det hele taget er det indstævnte

uforståeligt, hvorfor appellanten ikke har underrettet indstævnte om de påståede "nazister" i foreningens kreds, så der havde kunnet gøres noget ved det.

Når appellanten i sit 2. procedureindlæg for byretten (s. 11) oplyser, at indstævnte skulle have udleveret sin databaserede liste over - påståede - nynazister til indstævnte, er dette som oplyst under partsforklaringen usandt. Indstævnte har aldrig fået nogen sådan liste, men kun har haft adgang til at lede i appellantens databaserede liste i nogle minutter. En videregivelse af den databaserede liste til uvedkommende ville jo da også have indebåret en selvstændig registerlovsovertrædelse fra appellanten.

Det korte og lange er, at det er ubestrideligt, at nazister - så vel som deres modstandere fra den anden fløj - infiltrerede foreningen. Det var jo bl.a. derfor, indstævnte søgte bistand hos appellanten. Nazistisk infiltration har endog Folkebevægelsen mod Nazisme været ude for, jf. skrivelse fra foreningens medstifter, Povl Nørager, af 4/12 1992 til indstævnte (bilag AE, ekstrakten s. 200) som bekræftet under vidneforklaringen. Sådan infiltration siger derfor intet som helst om den infiltrerede.

Ligeledes er det ubestrideligt, at enkelte ekstremister har deltaget i foreningens offentlige møder - bl.a. hidkaldt af pressens og "antiracisternes" råb om, at her var der noget for dem at udrette. Men sådanne personer er blevet smidt eller frosset ud, når det lod sig se, hvad de stod for.

Når indstævnte ikke var i stand til at ekskludere den person, som appellanten i replikken for byretten fremstiller som nazist, og som ifølge bilag 73 (ekstrakten s. 201) formentlig var det, nemlig *Anna Dahl Pedersen*, skyldes det, at appellantens påstand angående hendes politiske synspunkter ikke var nogen dokumentation, at appellanten som allerede nævnt ikke leverede nogen sådan dokumentation til underbygning af sin beskyldnings korrekthed, samt at Den Danske Forening ikke dømmer på basis af "antinazisters" blotte påstande om, hvem der er "nazist", og hvem der ikke er. Indstævnte måtte være forsigtig med at dømme personer som nynazister på grundlag af appellantens udokumenterede påstande herom, så meget mere, som at appellanten jo under parternes samtaler i sin tid fortalte, hvorledes nynazisterne gennem retssager udviklede deres modstandere i endeløse injuriprocessuelle forviklinger og derved reelt neutraliserede modstanderne i den offentlige debat - hvilket f.eks. er sket for forfatteren Povl Nørager. Det er som oplyst under indstævnets partsforklaring på den måde endog lykkedes den fremtrædende revisionist og tidligere SS-mand Krog Pedersen at få dømt en modstander for at have kaldt ham nazist (nemlig ved Sæby Rets dom af 6/9 1990). Urimeligheden i appellantens stadige fastholden af, at der kan rejses en anklage over for Den Danske Forening på grundlag af fr. Anna Dahl Petersens medlemskab i en periode, dokumenteres i øvrigt derigennem, at appellanten - som det vil ses af ekstrakten af vidneforklaringerne (bilag AC, s. 2, ekstrakten s. 485) - som vidne i ovennævnte sager fremhævede *netop* dette medlemskab, hvilket retten imidlertid ikke tillagde betydning.

Foreningen kan i øvrigt ikke føre registerlovstridige kartoteker over påståede nazister for at holde sådanne mennesker ude endsige væk fra offentlige møder - uagtet risikoen for, at de fremstilles af pressen som "*vagtværn*" for foreningen.

Appellantens påvisning af tilfælde, hvor nazister uden Den Danske Forenings ledelses viden har infiltreret foreningen eller har overværet dens møder, kan altså ikke tages til indtægt for nogen forbindelse til nazisterne endsige for, at indstævnte eller dennes forening deler nazistisk "*tankegods*", sådan som appellanten *bliver ved med* at hævde offentligt - herunder i artiklen i Berlingereren 7/10 1994 (bilag K, ekstrakten s. 246), der udløste indstævnets for byretten påklagede indlæg, og i appellantens indlæg i Berlingereren 18/10 1994 (bilag A, ekstrakten s. 258, se tillægsekstrakten), hvor han prøver at nedgøre indstævnets forsvar mod de beskyldninger, appellanten havde rejst.

For det andet henviser appellanten til forskelligt materiale fra eller vedrørende Den Danske Forening, som appellanten synes at mene indicerer, at foreningen har "*tankegods*" fælles med nazisterne, uagtet dette er afvist i flere retssager. Materialet er så vidt ses helt irrelevant i nærværende sag, hvorfor det formentlig kun er fremlagt med i tilsværtningsens tjeneste.

For god ordens skyld bemærkes - med henvisning til den af indstævnte afgivne partsforklaring - følgende om

det:

Bilag 97 (ekstrakten s. 199) viser et uddrag af en landsmødeberetning udfærdiget af indstævnte, hvoraf fremgår, at Den Danske Forenings ledelse ikke vil blandes ind i en stillingtagen for eller imod de folkelige reaktioner mod en forfejlet indvandringspolitik, men blot beskrive samme, og at foreningen i øvrigt finder en voldelig udvikling grundlæggende imod det synssæt, Den Danske Forening bygger på (3. spalte fo). - Men appellants understregninger i bilaget markerer vel, at appellant håbede at han kunne få landsretten til at nøjes med at læse noget andet.

Bilag 98 (ekstrakten s. 169) viser en protest mod en lokalplan, hvilken protest indstævnte ikke erindrer at have set, fra en foretagsom varmemester, der ikke ville have en stormoské som nabo, og som flere gange henvendte sig til indstævnte om juridisk rådgivning. Dette fik han, men med understregning af, at Den Danske Forening ikke ville blandes ind i hans projekt. Det var også Den Danske Forenings advokat, der varetog pågældendes interesser vedr. nævnte indsigelse i varmemesterens ved Østre Landsret af pressen uomtalte heldigt gennemført proces mod staten for overtrædelse af Grundloven i sammenhæng med stormoske-affæren. - Appellant vil altså gøre det til et suspækt anliggende at svare en borger, som spørger om, hvordan man protesterer mod en lokalplan, på, hvorledes borgeren skal forholde sig.

Bilag 99 (ekstrakten s. 172) er et brev til et medlem i Den Danske Forening, T.A., som viser, at indstævnte tager forbudet i Den Danske Forenings love mod kontakt med nynazistiske foretagender alvorligt, dels ved at advare mod at søge sådan forbindelse, og dels altså ved konkret at ekskludere brevets adressat, om hvem det i kraft af hans offentliggørelse af en artikel gennem et sådant foretagende lod sig bevise, at han havde forbindelser af denne art. - Men appellant omskriver godt nok i replikken for landsretten indstævntes bemærkning i brevet om, at han flere gange har understreget, at man ikke på en gang kan være medlem af Den Danske Forening og i æresmedlem i nazipartiet Albert Larsens partifraktion, så at indstævntes bemærkning skulle dække over, at indstævnte var bekendt med sådanne tidligere kontakter.

Bilag 100 (ekstrakten s. 165) viser et papir, indstævnte ikke erindrer, angående et møde, indstævnte ikke har deltaget i, med et partipolitisk foretagende, Den Danske Forening ikke vil have med at gøre, og hvis leder i øvrigt måtte forlade Den Danske Forening længe inden, de holdninger hos ham, som gav anledning hertil, var blevet offentligt kendt. Indstævnte kan selvsagt ikke svare for, hvad andre måtte finde på at skrive om deres forhåbninger m.h.t. kommunikationer med Den Danske Forening.

Bilagene 101-104 (ekstrakten s. 454, 455, 456 og 457) viser nogle på grundlag af en gammel pengeseddell udfærdigede plakater med et slogan, som hovedparten af den danske befolkning ifølge opinionsundersøgelser kan tilslutte sig. - Indstævnte må her blot notere, at appellant uden nærmere dokumentation hævder, at den ukendte gruppe "Patrioterne" er en nazistisk fraktion. Ud fra appellants bag fremlæggelsen af disse bilag liggende tankegang vil ethvert fællesskab med virkelige og påståede nazister om noget som helst være belastende. Ifølge appellants forskruede synssæt må det følgelig også være belastende for kolonihaveejere at hejse Dannebrog, idet dette jo er et symbol, tillige nazisterne betjener sig af.

Bilag 105 (ekstrakten s. 152) viser et uddrag af et Den Danske Forenings blad, hvilket uddrag ikke lader sig forstå uden sammenhæng med de foregående sider i bladet. - Indstævnte noterer, at appellant åbenbart ikke ønsker at læse, hvad der står i bilaget, idet han jo fremstiller den fremskrivning, der i bilaget klart præsenteres som et *tankeeksperiment*, der blot skal belyse den øjeblikkelige *væksttakt* i udlændingetallet, som om det var foreningens realistiske befolkningsprognose (som findes i bilag R, tillægsekstrakten s. 2 ff).

Bilag 106 (ekstrakten s. 458) viser Den Danske Forenings love samt en løbeseddell fra Den Danske Forening forud for indstævntes formandskab i foreningen, indeholdende fakta, hvis sandhed var bevist, og som i dag er offentligt tilgængelige (jf. herom også Den Danske Forenings faktahæfte, bilag R, ekstrakten s. 208, jf. tillægsekstrakten s. 1 ff).

Bilagene 109-13 (ekstrakten s. 173, 174, jf. 467) viser hetzartikler i EkstraBladet mod indstævnte udformet af appellants samarbejdspartnere Peter Breseman, Niels Westberg og Kurt Simonsen på basis af indstævntes svar (bilag 113, ekstrakten s. 468) på appellants forespørgsel om, hvad der vil ske, såfremt politikerne på tværs af Grundloven ulovliggør Den Danske Forening - jf. herom i øvrigt Henrik Zahles Statsret in fine. Problemet blev aktuelt, da danske Europaparlamentarikere omkring tidspunktet for svaret anbefalede fremgangsmåder til undertrykkelse af politiske modstandere, som indebar tilsidesættelse af Grundlovens foreningsfrihedsbestemmelse.

Bilag 116 (ekstrakten s. 149) viser et anonymt referat af et sommerstævne i Den Danske Forening, hvis sandhedsværdi må stå for appellants regning.

Bilag 117 (ekstrakten s. 166) rummer en artikel til imødegåelse af Ole Espersen, efter at denne med usande oplysninger havde hetzet Den Danske Forening.

Bilag 118 (ekstrakten s. 170) indeholder en opfattelse af, hvad begrebet "landsforræderi" rummer, trykt efter ordre fra fhv. nedkastningschef Jens Toldstrup umiddelbart inden dennes død. Det bemærkes, hvorledes appellant i replikken for landsretten s. 3 midt (ekstrakten s. 99) misrefererer lederens indhold på den måde, at det af den skulle fremgå, at en indvandringspolitik, der ikke stemmer med Den Danske Forenings opfattelser, er landsforræderisk. Det står der ikke i lederen, og det har foreningen aldrig givet udtryk for.

Bilag 119 (ekstrakten s. 171) viser et brev, som indstævnte sendte Bernhard Baunsgaard, efter at denne gentagne gange under offentlige møder på upassende vis havde afæsket indstævnte en tilkendegivelse om, at Baunsgaard ikke var "landsforræder". Som det fremgår af brevet, har indstævnte ikke fundet at skulle gøre sig

til dommer over andre i dette anliggende, men han har svaret ved at sende Baunsgaard den leder, Jens Toldstrup havde forlagt trykt, til privat overvejelse. Indstævnte ønsker i øvrigt ikke at kommentere Baunsgaard, idet han jo er afgået ved døden, men bemærker, at det altså er lykkedes appellanten at afsætte sin tolkning til samarbejdspartnerne på EkstraBladet (bilag 120, sidste side, ekstrakten s. 239).

Appellanten har i tilslutning hertil som *bilag 71* fremlagt lydindslag, der skulle dokumentere, at indstævnte er inficeret af nazistisk "tankegods". Inden for det område, indstævnte har kendskab til, er optagelserne imidlertid beklippet, så at uddragene gang på gang bliver uforståelige eller direkte misvisende. F.eks. er det som allerede nævnt således, at det klip, der ifølge den skriftlige præsentation i bilag 72, s. 7 (jf. replikken for landsretten s. 13, ekstrakten s. 109), dokumenter, at indstævnte "*erkender Riis-Knudsens racisme som det eneste middel mod muslimsk indvandring*" (jf. også appellants udtalelse herom i bilag AS, ekstrakten s. 335) i virkeligheden rummer indstævnets udtryk for bekymring af, at Riis-Knudsens model på et tidspunkt vil komme til at stå for jævne mennesker som det eneste bud på en løsning.

Som supplement til denne tynde dokumentation for sine undskyldninger insinuerer appellanten i øvrigt (under domsforhandlingen (men for øvrigt også i 1. procedureindlæg for byretten s. 29 f, og i replikken for landsretten s. 12, ekstrakten s. 108), at Den Danske Forenings vedtægtsmæssige forbud mod optagelse af nazister og andre ekstremister blot skulle være "*et ansigt udadtil*" og skalkeskjul for det modsatte. - Sidstnævnte sted underbygges beskyldningen oven i købet ved hjælp af en fordrejning af, hvad indstævnte har skrevet i et brev til en ekskluderet (bilag 99, ekstrakten s. 172). Det skal for anstændighedens skyld i så henseende oplyses, at forbudet skyldes *dels* den omstændighed at tidligere modstandsfolk, herunder personer, der har været i nazitysk fangenskab, spillede en rolle ved foreningens stiftelse, og *dels* en realistisk opfattelse hos stifterne af, hvad man kunne vente sig fra nynazistisk side.

Således er der ingen grund til at lempe ansvaret. Tværtimod taler meget for at *skærpe* det:

For det første er appellanten gennem information fra indstævnte under parternes samkvem i sin tid *udmærket bekendt med* tingenes rette tilstand - herunder at indstævnte endog er blevet truet af nazisterne med intimidering og kompromittering af forskellig art i anledning af sin stædige holden nazisterne og deres synspunkter ude af Den Danske Forening.

For det andet repræsenterer injurieringen et med professionelle manipulationsmidler gennemført forsøg på at koble indstævnte til nazismen. *Netop* kneb af den art, appellanten har brugt, herunder i det læserindlæg, der kulminerer med beskyldningen (jf. om disse ovenfor), er det meget vanskeligt at værne sig imod over for en godtroende offentlighed.

For det tredje taler for en skærpelse af ansvaret den omstændighed, at appellants beskyldning som påvist ovenfor *ikke* er noget enkeltstående fænomen eller udtryk for et øjeblikks ophidselse. Den er tværtimod *et led i en hel serie tilsvarende, omhyggeligt udtænkte besmudsninger*. Og det drejer sig vel at mærke om bekligninger, som appellanten har fremsat i *vindingsøjemed*, nemlig for at give sin foredragsvirksomhed et løft.

Appellants oprindelige erstatningskrav for byretten var på denne baggrund meget beskedent sat og rækker endog end ikke til at dække det direkte sandsynliggjorte økonomiske tab. I lyset af den særlige krænkelse, den rejste beskyldning indebærer i kraft af indstævnets stilling, er den tilkendte erstatning absolut ikke for høj.

Det gøres således i relation til modpåstanden gældende:

- AT appellants påklagede beskyldning mod indstævnte indeholder en utvetydig og injurierende beskyldning for nazistisk sindelag.
- AT beskyldningens rigtighed ikke er bevist, hvorimod det allerede gennem indstævnets i denne sag dokumenterede virksomhed er bevist, at beskyldningen intet som helst har på sig, jf. også appellants erkendelse heraf (jf. også replikken for byretten, ekstrakten s. 62).

- AT indstævnte ikke har udvist nogen som helst egen skyld.
- AT appellanten derimod har udvist en betydelig grad af skyld.
- AT der derfor både ud fra det sandsynliggjorte økonomiske tab og som torterstatning uden betænkelighed kan udmåles en erstatning svarende til det af byretten fastsatte beløb.

2. Procesførelsen og menneskerettighedsaspektet samt spørgsmålet om sagsomkostninger m.v.

Som det vil fremgå af det foregående, er appellants klagemål åbenlyst uberettiget. Så uberettiget, at man tvinges til at spørge, hvorfor han overhovedet har anlagt sagen.

Dette spørgsmåls besvarelse kommer man nærmere, når man betænker, hvorledes appellanten på det praktiske plan har tilført processens praktiske gennemførelse former, som ligger uden for sædvanlig retspleje. Former, som i sig selv sandsynligvis ville have påført indstævnte en tabt sag, såfremt han ikke havde haft sin egen juridiske baggrund at trække på, eller som i hvert fald ville have påført ham omkostninger helt ude af proportion til stridens genstand. - Og dermed også former, som virker til at afskære appellants andre og mindre heldigt stillede kritikere fra at udtale sig ufordelagtigt om appellanten. Processen har kort sagt - som allerede anført - reelt mere karakter af et forsøg på at båndlægge indstævntes ytringsfrihed end på at værne appellants ære.

Dette bør tages i betragtning *dels* ved landsrettens udmåling af sagsomkostninger, og *dels* - i lyset af menneskerettighedskonventionens art. 10 (om ytringsfriheden) - ved afgørelsen af, hvorvidt retsplejelovens sanktionsregler bør bringes i anvendelse.

I så henseende er det værd at være opmærksom på de videre perspektiver i det, der foregår:

Som oplyst af såvel indstævnte som af vidnerne Povl Nørager og Jacques Blum bruges såkaldte "filibustersager" i dag som redskab til at hindre sande, men for visse kredse ubelejlige oplysninger i at komme frem. Metoden er den, at der anlægges langvarige, uhåndterlige injuriprocesforløb mod de personer, der offentliggør de uønskede ting. Pressionen over for dem ligger dels i det psykologiske pres, en sådan sag påfører den indstævnte, dels i den omstændighed, at almindelige mennesker, der udsættes for et filibustersøgsmål, må regne med at blive dømt, *allerede fordi* de realistisk set ikke kan finde tilstrækkelig sagkyndig advokatbistand til at varetage det urimeligt ressourcerelevende forsvar, og i øvrigt heller ikke kan forsvare at investere de betydelige pengemidler, sager efter filibusterkonceptet kræver, i processeri.

Filibustersager har længe været kendt i udlandet. Men nu har de også vundet indpas herhjemme, hvor de anvendes af ekstreme politiske grupperinger, af tvivlsomme naturlægemiddelsælgere samt af visse nyreligiøse grupperinger. Som ét eksempel er dokumenteret den redaktionelle kommentar i Randers Amts Avis af 27/7 1996 (bilag AP, tillægsekstrakten s. 27), hvis redaktør blev ramt af en injuriersøgsmål fra nynazistisk side, som varede 7 år og kostede ham et sekscifret beløb, uagtet han vandt sagen. Redaktøren konkluderer, at almindelige mennesker stillet heroverfor nok må opgive at få deres ret. Som et andet eksempel er af indstævnte under partsforklaringen nævnt et tilfælde, hvor det endog lykkedes en erklæret nationalsocialist at opnå dom for, at det var uberettiget at kalde ham nazist (jf. også ovenfor). Også appellanten - bistået af advokat Mogensen - har en stribe sager i gang. Som det er oplyst af vidnet Jacques Blum, har appellanten gennem disse søgsmål og den uoverkommelige opgave, det er at forklare varierende domme, hvad det hele drejer sig om, faktisk haft held til at afskrække pressen fra at bringe kritiske artikler om sig selv og sine offentlige forestillinger. Resultatet er bl.a., at appellants useriøse nazisme-tamtam - efter en model, som både Jacques Blum, Povl Nørager og indstævnte under forklaringerne har vurderet som værende i nynazisternes interesse - kan køre stort set uimodsagt til benefice for ubefæstede skolebørn og andet godtroende publikum.

Landsretten har imidlertid nu mulighed for at standse dette procescirkus og dermed på ny muliggøre modsigelse af appellanten og hans nazi-pjæt, således at bærekraften af hans offentlige præsentationer igen vil komme til at afhænge af hans argumenters kraft og ikke af hans hårdkogte brug af domstolssystemet. Og ingen sag ville være mere velegnet til dette formål end nærværende. For i ingen anden sag kan den sagsøgte nemlig mobilisere den kombination af juridisk baggrund og indsigt i de ekstreme gruppers adfærd og teknikker, som indstævnte

repræsenterer. Stopper landsretten derfor ikke misbruget af domstolene her og nu, lader misbruget sig næppe overhovedet standse.

Landsretten vil imidlertid med største lethed kunne stoppe det. Det kan retten nemlig gøre *dels* ved at give indstævnte medhold i hans hovedpåstand, *dels* ved at anvende retsplejelovens sanktionsregler over for appellantten og dennes advokat, og *dels* ved at udforme afgørelsen så udførligt, at den kan fremlægges som præjudikat i andre sager - og så der i øvrigt kan tages initiativ til at følge sagen til dørs i relation til Registertilsynet (vedr. overholdelsen af registerloven), politimyndighederne (vedr. de uholdbare dele af appellantens partsforklaring) m.v.

Nærværende sags forløb viser på udmærket måde, hvad en filibustersag er. Selv om retsplejelovens straffebestemmelser formelt set bringes i anvendelse *ex officio*, er det imidlertid let at drukne i papirerne. Jeg vil derfor tillade mig at resumere, hvad der er foregået, med henvisning både de fremlagte bilag og den øvrige korrespondance:

2.1. Det praktiske sagsforløb

Det vil formentlig efter den udførlige præsentation ovenfor være indlysende for landsretten, hvad sagens udfald bør være. Det ville det imidlertid - efter al erfaring med disse sager - *ikke* have været uden netop den i forhold til sagsgenstanden ekstremt omfattende præsentation. Den indsats, dette har krævet, skal endvidere sættes i relation til sagens praktiske forløb ved retten, som er følgende:

Indstævnte blev stævnet i Århus, som ikke er hans hjemting, og hvor der næppe heller er deliktværneting, så vidt som at den oprindeligt påklagede artikel i Berlingen 14/10 1994 (bilag 1, ekstrakten s. 248) er udkommet i København, hvor også Berlingen's debatredaktion er beliggende. At en avis også sælges eller har redaktion i en anden by, kan således ikke være afgørende for værnetinget, eftersom besværlige læserbrevsskribenter i de landsdækkende medier jo så ville kunne jages landet rundt til helt irrelevante værneting. Indstævnte accepterede imidlertid at møde i Århus for at undgå at belaste og forsinke sagen med en formaliaprocedure herom.

Ifølge indstævntes optegnelser er stævningen for byretten forkyndt primo februar 1995, og svarskrift for byretten er herefter afsendt 15/2 1995. Appellantens replik for byretten fremkom herefter - efter en uforklarlig misforståelse fra appellantten og trods et forberedende retsmøde 18. april - først 25/7 1995, uagtet byretten oprindeligt satte en tidligere frist. Se herved byrettens skrivelse af 21/6 1995.

Indstævnte måtte i anledning af replikken for byretten fremkomme med nogle processuelle provokationer. Således nægtede appellantten i replikken, s. 8 (ekstrakten s. 69) at vedkende sig den video, indstævnte havde fremlagt. Derfor opfordrede indstævnte i brev fra indstævnte af 7/8 1995 appellantten til at fremlægge den video, appellantten ville vedkende sig at have produceret, og det kontraktmateriale med nynazisterne, som appellantten var kommet for skade at nævne på et offentligt møde. Appellantten fik ved byrettens skrivelse af 24/8 1995 14 dages frist til at kommentere provokationerne. Det gjorde han ikke. Men efter egne undersøgelser kunne indstævntes advokat selv fremsende kontrakterne i brev af 30/8 1995 sammen med en opfordring til appellantten om herefter at opgive sagen. Dette skete imidlertid ikke, men appellantten *fastholdt* i stedet i brev af 4/9 1995, at han *ikke* havde produceret den fremlagte videooptagelse (bilag O). Indstævnte afsendte derfor sin duplik for byretten 15/9 1995. Retten gav dernæst appellantten frist til 11/10 1995 til at svare på duplikken for byretten, jf. byrettens skrivelse af 21/9 1995, ifølge hvilken forberedelsen sluttes, såfremt fristen ikke måtte blive overholdt. Der fremkom imidlertid

intet - bortset fra, at advokat Mogensen ved brev af 30/10 1995 underrettede indstævnte om, at hans klient havde givet advokaten transport i den erstatning, indstævnte evt. måtte blive pålagt. Indstævntes advokat, Folmer Reindel, forsøgte herefter uden held ved skrivelse af 20/11 1995 at komme i kommunikation med appellanterns advokat om domsforhandlingens praktiske afvikling.

Primo januar 1996 fremkom så et processkrift (af 2/1) fra appellanten, som intet væsentligt indeholdt. Den 8/1 1996 gjorde indstævnte derfor byretten (og appellanten) opmærksom på de utilfredsstillende forhold og anførte, at der var påført ham unødigt besvær og ekstra omkostninger. Indstævnte hæftede sig herunder ved, at appellanten havde fået fri proces, til trods for at sådant principielt ikke bevilges i injuriersager og slet ikke til en erhvervsdrivende. Indstævnte havde - i strid med almindelige forvaltningsretlige regler om myndighedernes pligt til at sikre ordentlig sagsoplysning - end ikke fået lejlighed til at udtale sig om appellanterns ansøgning om fri proces over for amtet. Derfor gjorde indstævnte i skrivelserne også byretten opmærksom på nødvendigheden for nu - altså efter nytår 1996 - at få sagen bragt til afslutning under *håndterbare* former, så at *begge* parter fik vilkår, der stod i forhold til deres ressourcer. I parentes bemærket havde indstævnte på dette tidspunkt fundet det økonomisk uforsvarligt at fortsætte sagsførelsen gennem advokat, hvorfor han nu stod tilbage med sin egen juridiske arbejdsindsats som eneste ressource over for appellanterns mulighed for gennem bevillingen af fri proces at trække på statskassen. Endelig gjorde indstævnte i skrivelserne til retten opmærksom på adv. Mogensens brev af 30/10 1995 med denunciationen angående transporten i appellanterns eventuelle erstatningskrav. Ifølge indholdet af en korrespondance mellem advokaten og Advokatnævnet var denne nemlig foretaget til dækning af advokatens salærkrav, hvilket vanskeligt kunne læses som andet end en tilsidesættelse af retsplejelovens ' 336 c, stk. 5. Indstævnte udtrykte dels på denne baggrund, dels ud fra det oven for anførte, og dels ud fra kendskab til forløbet i advokat Mogensens tilsvarende processer skepsis med hensyn til, om advokaten ville være sindet at medvirke til at bringe sagen til en hurtig afslutning. Indstævnte pegede tillige på, at adv. Mogensen endnu ikke havde taget stilling til et forslag fra indstævntes advokat, Folmer Reindel, i brevet af 20/11 1995 om praktiske foranstaltninger til lettelse af domsforhandlingens praktiske afvikling, ligesom indstævnte vurderede, at det af advokat Mogensen forudsatte tidsforbrug til domsforhandlingen var ude af proportioner til sagens reelle indhold, hvorfor man kunne befrygte, at tiden ville medgå til at oppumpe forhandlingen unødigt.

Byretten var imidlertid på dette tidspunkt - i januar 1996 - afskåret fra at gøre noget effektivt over for appellanten, idet sagsakterne var udlånt i forbindelse med en klagesag fra indstævnte i anledning af appellanterns fri proces. Der skete følgelig ikke noget fra appellanterns side efter 8/1 1996, ud over at der fremsendtes yderligere nogle irrelevante bilag. Den 18/1 1996 rykkede indstævnte derfor på ny for at få afviklet sagen.

Appellanterns udnyttede den omstændighed, at sagen ikke var afgjort, til at forsætte sine ejendommelige offentlige præsentationer omkring indstævnte. Herunder fandt han f.eks. lejlighed til at anvende den båndoptagelse af den *fulde* samtale mellem vidnet Holger Petersen og nazisternes tidl. landsleder, P.H. Riis Knudsen, som indstævnte 27/4 1995 havde fremlagt i sagen som bilag P (littereret af retten som P2), på manipulativ vis. Herunder påstod appellanten over for tilhørerne, at optagelsen var kommet ham i hænde ved en fejl fra indstævntes advokat, der nemlig havde forvekslet *ekstrakten* af båndet (som indstævnte fra først af havde fremlagt) med den *fulde* optagelse (som indstævnte først fik senere) og derfor havde tilsendt adv. Mogensen sidstnævnte. Man forstod på appellanterns fremstilling, at indstævntes advokat var impliceret i manipulation af bevismaterialet og udsendelse af et for hr. Farmand belastende bånd til dennes foredragsværter. Denne urigtige og for indstævntes advokat belastende oplysning har appellanten således givet over den københavnske lokalradio Radatosk 15/2 1995, hvilken udsendelse en lytter har optaget på bånd (audiovisuelt bilag AM) og tilsendt indstævnte.

Hvordan appellanten i replikken for landsretten, s. 11 fn (ekstrakten s. 107) kan hævde, at hans beskyldninger mod advokaten blot bygger på en *antagelse*, er uforklarligt, idet det hans krav om fremlæggelse af det fulde

bånd i retssagen var et nøglepunkt under det forberedende retsmøde i april 1995. Lige så uforklarligt er det naturligtvis, at han under partsforklaringen fra landsretten kunne fortælle, at han fik den urigtige oplysning om båndets tilvejebringelse fra sin advokat.

Appellantens udtalelser på lokalradioen falder som følger: Intervieweren: "*Det jeg spekulerer på, det skal vi lige sige, denne her optagelse, den har også været brugt i retten, ikke?*" Farmand: "*Den har været brugt i retten, og den er fremkommet derved, at man har lavet den i uddrag og sendt den til de mennesker, der har inviteret mig til foredrag - det er på den måde, jeg har opdaget, at den findes. Og så ved en fejltagelse på modpartens advokatkontor har man forvekslet originalen med de brudstykker, der var kopieret ud og pludselig fik min advokat originalen med det resultat, at vi fik et indblik i, hvordan de svinske metoder er, når man skal ud og gøre folk til nazister, fordi man er bange for, at jeg er i stand til at afsløre dem for det, de er*". Interviewer: "*Og den retssag, den er afsluttet?*" Farmand: "*Den retssag, den kører lige så smukt - nogen af de her ting, de er afsluttet, men den her den kører, retssagen kører endnu og hele skriftet er udskrevet og har ligget i næsten et helt år mellem parterne. Og fordi de stadigvæk bruger den, bruger jeg også den her, når jeg vil fortælle folk, hvad det er for nogen metoder, man bruger både blandt nazister og folk i Den Danske Forening.*"

Den 18/4 1996 - på *étårsdagen* efter det første forberedende møde i byretten - holdtes dernæst et nyt sådant møde. Herunder formuleredes med byrettens bistand et forslag til et rimeligt forlig, som indstævnte accepterede under hensyn til behovet for at reducere sit tidsforbrug, og som appellanten havde været veltjent med også at tilslutte sig. Men det gjorde han ikke. Der kom intet svar - og slet ikke "*snarest*", sådan som retten havde krævet (jf. referatet af retsmødet).

I brev af 20/5 1996 meddelte indstævnte derfor, at han nu var nødt til at gå i gang med at forberede proceduren til domsforhandlingen i august. Han foreslog i denne forbindelse skriftlig procedure, hvilket forslag, såfremt det var blevet accepteret dengang, havde sparet tid for både retten, appellantens og indstævnte selv. Herpå kom der imidlertid *heller* intet svar. I stedet ankom der umiddelbart før sommerferien et processkrift (af 21/6 1996) med en ny bilagsbunke - denne gang på over 30 numre - som så måtte underkastes en foreløbig gennemgang. Denne viste blot, at bilagene intet væsentligt for sagen indeholdt (se rettens kendelse af 8/7 1996 vedr. værdien af disse bilag).

Heller ikke domsforhandlingens praktiske gennemførelse var det i tiden herefter muligt at komme i kommunikation med appellantens advokat om. Denne lavede således enerådigt en tidsplan, som indstævnte først blev bekendt med, da et af de indkaldte vidner fortalte ham om den. Planen tog ikke højde for den dengang forudsatte afhøring af et vidne for indstævnte, (jf. brev fra advokaten af 5/8 1996). At vidnet ville falde væk på grund af en hetz, EkstraBladet førte mod vidnet i forårets og sommerens løb (i øvrigt på grundlag af materiale fra appellantens), kunne man jo i princippet ikke dengang vide. Men frem for alt indebar planen et overforbrug af tid den første retsdag (jf. indstævntes brev til byretten af 7/8 1996 om denne betænkelighed).

Retten accepterede imidlertid planen. Men indstævntes frygt viste sig ikke desto mindre berettiget. Domsforhandlingens første dag hengik således med en forelæggelse fra appellantens advokat, som måtte suppleres af indstævnte i kraft af, at indstævntes skriftlige dokumentarium kun blev stedmoderligt berørt af advokaten. Og frem for alt anvendtes ikke mindre end 22 time på advokatens afhøring af appellantens - i store dele om helt irrelevante ting - hvortil kom en halv times afhøring af denne fra indstævntes side.

Herefter måtte sagen p.g.a. tidnød overgå til skriftlig procedure. Og i denne måtte indstævnte endog læse sammenholdende korrektur på appellantens referater af, hvad indstævnte havde sagt.

Appellantens i 1. procedureindlæg for byretten, s. 8, i citationstegn anførte *gengivelse af, hvad appellantens skulle have skrevet i det påklagede indlæg i Berlingeren*, er således urigtigt. Men end ikke indstævntes 1. procedureindlæg for byretten refererede appellantens korrekt. På s. 10 i sit 2. procedureindlæg for byretten anfører han f.eks., at indstævnte i sit 1. procedureindlæg for byretten har skrevet, at han kun kendte brudstykket af Holger Petersens båndoptagelse. Men procedureindlægget for byretten indeholder (s. 14) kun en formodning om, hvad appellantens kendte til. Og i appellantens 2. procedureindlæg for byretten s. 12 refererer han i citationstegn indstævntes procedureindlæg for byretten for at have talt om appellantens stedmoderlige behandling af "*sagens skriftlige dokumentarium*". Af indstævntes procedureindlæg for byretten s. 30 fremgår, at det var *indstævntes* dokumentarium, appellantens omtaler som overfladisk behandlet af advokat Mogenssen.

Byretsdommen faldt ud i indstævntes favør. Men indstævnte blev til dækning sin omkostninger - herunder advokatomkostninger indtil det tidspunkt, hvor han selv overtog sagsførelsen - tilkendt siger og skriver 5.000 kr.

Afgørelsen blev - ikke uventet - appelleret. Efter indgivelsen af ankestævningen af 15/11 1996 til landsretten er der foregået følgende:

Stævningen for landsretten forkyndtes ved landsrettens brev af 25/11 1996, og indstævnte afgav svarskrift for landsretten allerede 11/12 1996, hvorefter landsretten ved brev af 16/12 1996 fastsatte frist for replik for landsretten til 13/1 1997.

Dagen før fristens udløb, nemlig 12/1, anmodede advokat Mogensen om udsættelse p.g.a. tidspres og ferie, hvorefter landsretten ved brev af 13/1 1997 udsatte fristen til 10/2 1997.

Den 10/2 kom der imidlertid ikke andet fra advokaten end en ny anmodning om udsættelse - nu p.g.a. sygdom - hvilket landsretten herefter bevilgede, idet ny frist sattes til 3/3. Heroverfor protesterede indstævnte ved brev af 14/2 1997, hvori redegøres for, hvorledes appellanten havde anvendt den tid, udsættelserne gav ham, til at intimidere vidnerne. I brevet gøres også opmærksom på, hvordan indstævnte mistede et vidne i byretten, idet den pågældende - der er "afhopper" fra det nynazistiske miljø, og som derfor ville kunne berette om appellants rolle i samme, hvilket var genstand for bevisførelse - unddrog sig kontakt, efter at der på grundlag af materiale fra appellanten var iværksat en hetz mod vidnet i EkstraBladet.

Uagtet dette skete der imidlertid på dagen for fristens udløb, altså 3/3 1997, heller ikke andet, end at advokat Mogensen anmodede om en ny udsættelse, nu i anledning af overvældende tidspres og indsats i en rocker-sag samt nødvendigheden for at få tid til sortering af et yderligere bilagsmateriale, som appellanten tænkte sig at fremlægge. - Det var altså heldigt, at advokaten sidste gang var for syg til at overholde fristen, for ellers var dette nye materiale jo ikke kommet med. Heroverfor protesterede indstævnte ved brev af 6/3 1997, hvori han bl.a. gør opmærksom på, at behovet for at få tid til at frasortere betydningsløst materiale så rigeligt måtte siges at være tilgodeset gennem de næsten 22 år, sagen hidtil havde trukket ud på trods af straffelovens forskrift om, at sådanne sager skal fremmes med størst mulig hurtighed. Desuden undrede indstævnte sig over, at advokaten trods sin påståede travlhed dog let havde fundet tid til under indstævntes sygehusindlæggelse i januar, hvor indstævnte var ude af stand til at varetage sine anliggender - og til stor forbløffelse for personalet ved indstævntes hjemting, som er Helsingør - at sende indstævnte en fogedsag på halsen for en gæld, der ikke påhvilede indstævnte. Fremdeles gjorde indstævnte i skrivelsen opmærksom på, at advokaten udgør en del af det herhjemme eksisterende særlige "antiracistiske" miljø, og at advokatens travlhed bl.a. skyldes en landsdækkende injuriersøgsmålsvirksomhed rettet mod personer, der på en eller anden måde er blevet ubekvemme for herværende "antinazister". Samtidig anmodede indstævnte landsretten om at fastsætte skriftlig procedure, jf. retsplejelovens ' 387.

Herefter bestemte landsretten 7/3 1997, at fristen skulle udsættes til 21/3 1997 og anmodede i samme forbindelse om appellants stillingtagen til ønsket om skriftlig procedure.

Efter fristens udløb (men dateret 20/3 1997) fremkom appellants replik for landsretten ledsaget af 60 nye bilag samt yderligere underbilag til samme. Samlet havde appellanten dermed i landsretten fremlagt 91 bilag samt et antal yderligere underbilag ud over dem, han fremlagde for byretten - herunder inkluderende båndoptagelser af adskillige timers varighed (idet der dog var en vis overlappning mellem de på de seneste bånd indlagte optagelser og tidligere fremlagte samme). Samtidig krævede appellanten med nye påstande for landsretten indstævnte dømt for forhold, som han formelt set ikke ville kunne dømmes for her, eftersom de ikke var pådømt ved byretten. Flere af klagerne vedrørte endog efterfølgende begivenheder, og den ene (påstand VI) angik en udtalelse fra indstævnte, som kun havde kunne gøres til basis for injurieklage gennem beklipping af, hvad indstævnte faktisk havde udtalt. Klagen i så henseende gik således ud på, at indstævnte skulle have skrevet i en artikel, der er indlagt på Internet i februar 1997, bilag 77

(ekstraktens s. 346 f), at appellanten har tilbragt 20 år under hagekorset. Men det passer ikke, når man læser citatet i sammenhæng med den efterfølgende sætning, hvoraf fremgår, at appellantens ophold under hagekorset angiveligt er hengået med muldvarpearbejde.

De nye bilag illustrerede de intrigante forhold, der hersker i det miljø, appellanten færdes i. Med bilagene udstraktes sagen imidlertid definitivt til at omfatte og nærmest blive en del af disse intriger. Ingen andre end de, der selv er implicerede, ville kunne forstå, hvad disse intriger går ud på - og måske end ikke dem. Indstævnte kunne i hvert fald ikke følge med, og han kunne i det store hele heller ikke se betydningen af de mange nye bilag, allerede af den grund, at de savner dokumentarværdi i en retssal. Mængderne af fremlagte hetzartikler fra appellantens samarbejdspartnere i pressen var f.eks. intet bevis for de heri beskrevne forhold. Og i relation til det som postuleret autentisk fremlagte materiale var der end ikke givet den forklaring om, hvor papirerne hidrører fra, som er den første forudsætning for at tillægge dem troværdighed. Hertil kom, at det, dokumenterne udviste - håndskrevne markeringer af, hvem der er "skinheads" m.v. - ikke i sig selv havde nogen bevisværdi. Hvad specielt de fremlagte båndoptagelser angik, var der endvidere tale om en broget forvirring af stof, herunder med vildledende sammenklipninger, ligesom der forekom vildledende udklip af det, indstævnte har sagt. Båndene præsenteredes ydermere i skriftlige ledsagebilag på en måde, der ikke var korrekt i forhold til det, man kunne høre på båndet. - Men det fremgik dog af båndklippene, at appellanten rådede over en båndoptagelse af den samtale med Povl Vinter Jensen, som han havde vidneindkaldt denne til afhøring om i byretten. Og det fremgik også af denne samtales indhold, at appellanten havde sagt *nøjagtig* det til Povl Vinter Jensen, som denne har hævdet, og som han bekræftede under vidnesbyrdet i byretten (se også bilag AU, ekstrakten s. 339 f). Afhøringen af dette vidne i byretten var altså overflødig og klagers oplysninger over for byretten m.h.t., hvad der var blevet sagt, var urigtige. Denne båndoptagelse havde advokat Mogensen i parentes bemærket kendt til lige siden sagens start - jf. bemærkningen i advokatens brev til indstævnte af 1/11 1994 (bilag 5, s. 2, ekstraktens s. 287), hvoraf dette fremgår.

Under hensyn til, at appellanten vedholdende markedsførte det synspunkt over for offentligheden, at han udelukkende tabte byretssagen, fordi han "*blev afskåret fra at føre bevis*" (jf. eksempelvis indlæg fra Fyns Stiftstidende 15/12 1996, bilag AS, ekstrakten s. 335), til trods for, at han havde næsten to år hertil, og *under hensyn til* det var mislykkedes for indstævnte at opnå byrettens forståelse for, at den ejendommelig procesførelse ikke vil standse, førend retsplejelovens regler om bl.a. utilbørlig forhalelse af en proces bringes i anvendelse på appellanten, *samt* da en protest imod den nye bilagsbunke kunne ventes blot at ville føre til, at der skulle gennemføres en formaliaprocedure herom med yderligere arbejde og forhalelse af sagen til følge, accepterede indstævnte imidlertid fremlæggelsen af det nye materiale (bortset fra de tysksprogede båndindslag), ligesom han for at undgå nye selvstændige søgsmål accepterede, at landsretten tog de kun for landsretten påklagede forhold under påkendelse.

I øvrigt kunne indstævnte notere, at appellanten i sin replik af 20/3 1997 (ekstraktens s. 97) *hverken* svarede på det i svarskriftet fremsatte forslag til den praktiske gennemførelse og lettelse af sagen *eller* på indstævntes anmodning i brev af 6/3 1997 om i det mindste at gennemføre skriftlig procedure, *eller* på landsrettens tilsvarende anmodning i kendelse af 7/3 1997.

Alt dette noterede indstævnte i sin duplik for landsretten (af 2/4 1997). Heri protesterede indstævnte samtidig *på ny* over den form, appellanten havde givet processen, herunder over, *at* han nu skulle belastes med at aflytte længere tids ligegyldige musikindslag på de af appellanten fremlagte bånd for at finde ud af, hvilke dele af det fremlagte, der vedrørte sagen, *at* han igen skulle mødes med bilag, der rummede stof, som allerede er fremlagt én gang (videobåndene, bilag 108), *at* dele af videobåndene var klippet (og præsenteret i bilag 108 C, ekstrakten s. 460 ff) på en vildledende måde (se herved bemærkningerne i appendix til duplikken for landsretten til bilag 108 A-C om, hvorledes appellanten har indlagt vidt forskellige indslag i forlængelse af hinanden, så at beskueren forledes til at tro, at der er tale om én samlet videofilm, ekstrakten s.

127 ff), *at* appellanten i de fremlagte lydband havde beklippet indstævntes udtalelser for at få dem til at fremstå som en tilslutning til Riis-Knudsens racistiske ideer, samt *at* Den Danske forening - i hvis styrelse flere har familiemæssige relationer til andre såkaldte "racer" - forsøgte viklet ind i appellantens racismekonstruktioner omkring indstævnte.

Med den nye bilagsbunke kunne man have troet, at sagen var belyst. Men appellanten havde nu gjort indstævntes omtale af appellantens kontakter til nazibevægelsen til særskilt klagepunkt (jf. appellantens påstand VI). Omfanget og karakteren af disse kontakter fik derfor nu en sådan betydning under bevisførelsen, at indstævnte måtte undersøge dette forhold nærmere.

I denne henseende oplyste appellantens advokat Hans Mogensen i replikken af 20/3 1997, s. 10, ekstrakten s. 106, at appellanten kun havde haft "*spredte kontakter*" af denne art. Med relation hertil kunne ovenfor omtalte Povl Nørager imidlertid på forespørgsel fra indstævnte oplyse, at appellantens kontakter til omtalte bevægelse under den (filibuster)retssag, som nazilederen P.H. Riis-Knudsen i sin tid anlagde mod Nørager, tværtimod var så intime, at appellanten nærmest optrådte som en slags fuldmægtig for Riis-Knudsen. Povl Nørager fremkom til belysning af dette med en brevveksling mellem Nøragers advokat (dengang Hans Mogensen, der havde markedsført sig lokalt som engageret antinazist) og Frede Farmand (for P.H. Riis-Knudsen), der med P.H. Riis-Knudsens tilladelse kunne fremlægges som bilag AY (ekstrakten s. 153), AZ (ekstrakten s. 156), og AÆ (ekstrakten s. 158). Endvidere fik indstævnte et utrykt læserbrev af 24/1 1996 (bilag AØ, ekstrakten s. 317) fra revisionisten H. Krog Pedersen til Jyllands-Posten, som også indeholder en række oplysninger om karakteren af appellantens såkaldt "spredte" kontakter med nynazisterne, udvisende, at disse kontakter *ikke* med nogen som helst rimelighed kan karakteriseres således. Alt dette fremlagdes af indstævnte ved brev af 9/6 1997.

I mellemtiden var der sket besynderlige ting omkring indstævntes vidner. Ved indstævntes svarskrift af 11/12 1996 var kultursociolog Jacques Blum, der har indsigt i de danske højreekstreme miljøer, blevet varslet som vidne. Dette gav appellanten anledning til ved brev af 6/2 1997 at kontakte Blum, over for hvem han besværede sig over visse åbenbart for appellanten ubejglige oplysninger, som Blum skulle have afgivet til indstævnte til brug for sagen. I denne forbindelse beskyldte appellanten vidnet *for* tyveri, *for* at have ført byretten bag lyset, *for* at have bedraget og *for* at deltage i antiracistisk arbejde med økonomisk vinding for øje. I det i øvrigt ikke let forståelige brev fremsætter appellanten også forskellige krænkende udtalelser om Den Danske Forening, ligesom han anfører, at der i landsretten vil blive ført nogle til dels navngivne vidner mod Jacques Blum. Blum informerede indstævnte om henvendelsen, og indstævnte protesterede herefter ved brev af 14/2 1997 til landsretten under vedlæggelse af appellantens brev af 6/2 til vidnet.

Ved brev af 30/3 1997 havde indstævnte under hensyn til appellantens nye påstande i sagen (jf. replikken af 20/3 1997, den nye påstand VI, der gjorde appellantens relation til nazisterne til direkte bevistema i sag) yderligere anmeldt 2 vidner, nemlig forfatteren og journalisten Povl Nørager (der bl.a. formodedes f.eks. at ligge inde med informationer om appellantens mulige udlevering af materiale fra Folkebevægelsen mod Nazisme og til nazisterne) samt journalist Søren Espersen (til uddybning af sin forklaring i sit brev af 11/4 1995, bilag U, ekstrakten s. 298). I brevet anførte indstævnte, at han forudsatte som en selvfølge, at appellanten ikke på nogen måde ville genere vidnerne, ligesom indstævnte særligt gjorde opmærksom på, at Povl Nørager har svagt helbred og tidligere havde måttet trække sig som vidne i en retssag, hvor der blev øvet pression mod ham i form af trussel om (filibuster)injuriesag.

Povl Nørager kunne ikke desto mindre i foråret 1997 oplyse, at han nu var blevet stævnet af appellanten v./ advokat Mogensen - nemlig vedrørende P.H. Riis-Knudsens oplysning om fra appellanten at have modtaget medlemslisterne fra Folkebevægelsen mod Nazisme. Denne stævning mod Povl Nørager forekom indstævnte ejendommelig, idet appellanten *i forvejen* havde et injuriesøgsmål kørende mod en tredjemand for at have gengivet *nøjagtig* samme oplysning, hvilken sag *i forvejen* lå til bedømmelse i landsretten, således at appellantens injuriesøgsmål mod

Povl Nørager ved byretten alligevel ikke ville kunne fremmes for tiden. Povl Nøragers påståede forsyndelse ifølge stævningen mod ham var endvidere rent petitesseagtig, idet han blot var kommet med oplysningen i et privat brev til Folkebevægelsen mod Nazisme, hvis indhold uden hans vidende var blevet offentliggjort af modtageren. Indstævnte i nærværende sag protesterede derfor i brev af 9/6 1997 mod, at appellanten v./ advokat Mogensen under disse omstændigheder ikke lod vidnet i fred, indtil nærværende sag er overstået.

Dette var dog uden effekt. For ved juletid 1997 blev indstævnte underrettet om, at også det sidste af de af ham ved brev af 30/3 1997 varslede vidner, nemlig journalist Søren Espersen, var blevet intimideret af appellanten. Denne havde således bag kulisserne forsøgt at få iværksat en pressehetz mod vidnet - herunder med oplysninger, Espersen karakteriserer som falske - gående ud på, at vidnet skulle have en nazistisk fortid.

Dette meddelte indstævnte så 26/12 1997 landsretten (med dokumentationsbilag). På landsrettens opfordring klarificerede indstævnte 4/1 1998 henvendelsen til landsretten med en anmodning om, at landsretten greb ind til værn for vidnerne.

Det havde været naturligt at forvente, at indstævnte herefter uden videre ville give tilsagn om at lade vidnerne i fred, så længe sagen varer, så at landsretten kunne spares for ulejligheden med at overveje mulighederne for at pløje ny jord inden for retsplejens område med henblik på at sikre sagen de ydre rammer m.h.t. vidners vilkår, som burde være helt selvfølgelige. Indstævntes advokat svarede imidlertid i brev af 5/1 1998, at dispositionerne mod vidnerne ikke havde noget med sagen at gøre - i hvilken forbindelse advokaten i øvrigt til almindelig afskrækkelse bekræftede sin opfattelse af, at der kan gennemføres mortifikationssag mod vidner i anledning af det, de forklarer for retten. Den 6/1 1998 replicerede indstævnte, at såfremt appellants adfærd i relation til vidnerne ikke havde noget med sagen at gøre, kunne det vel ikke volde appellanten noget større afbræk at indstille kampagnen mod Søren Espersen, indtil sagen er overstået, og at indstævnte derfor, såfremt han fik tilsagn herom, naturligvis ville tilbagekalde sin anmodning til landsretten. Noget sådant tilsagn fremkom imidlertid ikke.

I samme brev fra indstævnte (altså af 6/1 1998) til advokat Mogensen, erindrede indstævnte i øvrigt denne om, at landsretten i kendelsen af 6/8 1997 pålagde advokaten i samråd med indstævnte at udarbejde en tidsplan for domsforhandlingen og fremsende samme senest 1/2 1998. Indstævnte havde i parentes bemærket intet hørt om dette anliggende fra advokaten. Ej heller forelå der noget om advokatens stillingtagen til indstævntes forslag om skriftlig procedure, som landsretten ved kendelsen af 7/3 1997 (med fristangivelse) havde givet advokaten pålæg om at meddele sin stillingtagen til.

Først knap 2 uger efter fristens udløb forelå hos indstævnte advokat Mogensens stillingtagen (nemlig i dennes brev af 11/2 98) samt ekstrakten og en undskyldning for forsinkelsen, der denne gang angaves begrundet i familiemæssige problemer. Ved at læse sammenholdende korrektur på appellants ekstrakt i forhold til originalbilagene konstateredes imidlertid, at ekstrakten var ufuldstændig ikke blot på den måde, at den udelod materiale, der var dokumenteret for byretten, men også således, at den slet ikke indeholdt det for indstævnte centrale bilag A, uagtet dette bilag fremgik af indholdsfortegnelsen. Ved at stole på denne havde indstævnte altså stået i retten uden et afgørende dokument. Dette gjorde indstævnte så opmærksom på i brev af 17/2 1998, uden at det dog affødte nogen reaktion. Herefter måtte indstævnte rette op på ekstrakten ved selv at udarbejde den tillægsekstrakt, appellanten skulle have lavet (inden for ugefristen, jf. retsplejelovens ' 385, stk. 1). For at sikre, at selve dokumentationen af bilagene for landsretten ville kunne få den klarhed, som bør være et minimumskrav, når man ulejliges en overordnet retsinstans, måtte indstævnte endelig også udarbejde den systematiserede bilagsoversigt til brug for forelæggelsen og dokumentationen, som appellanten burde have taget sig af. Dette måtte oven i købet ske i den tåge, som forårsagedes af, at indstævnte i kraft af advokat Mogensens umiddelbarhed ikke vidste, hvilket dele af sit store bilagsmateriale, denne overhovedet tænkte sig at bygge domsforhandlingen på.

Domsforhandlingen var fastsat til 30.-31. marts 1998. Fremmødt om morgenen - omfattende forberedt - her fik indstævnte imidlertid at vide, at sagen måtte udsættes p.g.a. "stressbetinget sygdom" hos advokat Mogensen (jf. skrivelse fra advokatkontoret af 29/3 98 til indstævnte). Forfaldet havde dog ikke kunnet forudses af advokaten på en sådan måde, at det kunne meddeles indstævnte, forinden denne om eftermiddagen forud for mødedagen i landsretten måtte begive sig på den flere hundrede kilometer lange færd til landsretten med nødvendig overnatning aftenen forud til følge. Endvidere undlod advokatens kontor at kontakte vidnet Jacques Blum, som derfor på selve dagen for retsmødet nåede helt til Odense, førend det ved indstævntes foranstaltning lykkedes at få hans videre rejse stoppet. - Advokat Mogensen og dennes kontor er, som bekræftet under vidneforklaringen, i kraft af en tilsvarende opsigende injurieproces for Frede Farmand mod Blum udmærket bekendt med, hvor Blum kan træffes.

Landsretten meddelte herefter ved brev af 31/3 1998 domsforhandlingens omberømmelse til 11-12/5 1998. Ved brev af 3/4 1998 bekræftede indstævnte disse datoer og opridsede i øvrigt det urimelige i, at han skulle bære de evige forsinkelses- og andre konsekvenser af modpartens misforståelser af byrettens fristangivelser (se byrettens skrivelse af 21/6 1995), forfald p.g.a. tidspres og ferie (advokatens brev af 12/1 1997), sygdom (advokatens brev af 10/2 1997), overvældende tidspres og rockersager samt behov for tid til at sortere bilagsmateriale, som der i forvejen havde været over 2 år til at få frem (brev af 3/3 1997), familiemæssige problemer (brev af 11/2 1998) etc. etc. Herunder gjorde indstævnte tillige opmærksom på, at han - også stående over for årets arbejdsmæssigt travleste periode - ingen fysisk mulighed havde for fortsat at dække processen ind i de former, den hidtil havde haft. Han gjorde endvidere opmærksom på, at modparten forsøgte at skræmme ham fra at argumentere sit forsvar ved at nedlægge injuriopstande vedr. det, der er fremført som led i samme (påstand II) og utilslørret lod vide, at vidnerne kunne vente sig tilsvarende (advokat Mogensens brev af 5/1 1998 s. 2, 1. linje), ligesom indstævnte truedes i sideordnede, udenretlige breve (vedlagt brevet og dateret 5/1 1998) med retsskridt for den forulempelse af hans person, advokaten hævdede lå i forsøget på at påkalde landsrettens beskyttelse. At dette ikke er tomme trusler fremgår af, at advokaten faktisk i tilsvarende anledning har foretaget sådant før - hvilket dokumenteredes for landsretten med en dom fra retten i Ålborg. Ligeledes gjorde indstævnte igen opmærksom på, hvordan han i kraft af appellants adfærd stod uden advokat. *Da* indstævnte fandt, at advokat Mogensens adfærd i sagen nu var gået helt over gevind, *da* advokaten ikke syntes i fjerneste grad at have forholdt sig kritisk til de bevisligheder, han havde bragt ind i sagen, endsige de klager, han havde formidlet indbragt for retten, hvorved han havde påført indstævnte mængder af unødvendigt arbejde, samt *da* indstævnte måtte forudse, at appellanten personligt ikke har midler til at udrede de omkostninger, landsretten måtte pålægge ham, nedlagde indstævnte endelig påstand om, at advokat Hans Mogensen dømmes jf. retsplejelovens ' 321 til at erstatte appelindstævnte et efter landsrettens skøn passende beløb for de denne forvoldte uforholdne omkostninger og afbræk, alternativt til at hæfte solidarisk med appellanten for de denne pålagte omkostninger til appelindstævnte.

Ved brev af 8/4 1998 - efter at indstævnte havde arrangeret sig i henhold til landsrettens omberømmelse af 31/3 1998 - meddelte advokat Mogensen herefter, at han på grund af andre nødvendige gøremål ikke kunne møde på de af landsretten berammede dage (altså 11-12/5 1998). Tillige foreslog advokat Mogensen i brevet at afsætte 3 dage til domsforhandlingen.

Hertil svarede indstævnte ved brev af 13/4 1998, at han umiddelbart efter at have modtaget landsrettens bekræftelse på mødetidspunkterne havde omvarslet vidnerne, som med nogen besvær havde fået ændret deres kalender herefter - for Jacques Blums vedkommende med konsekvenser for eksamensplanlægningen på RUC. Af tilsvarende planlægningsgrunde ville det volde indstævnte selv store vanskeligheder nu at skulle ændre dato på ny, ligesom endnu en udsættelse ville tvinge ham til at læse hele sagen op igen med deraf følgende yderligere tidsspilde. Derfor anmodede han landsretten om at fastholde datoerne for domsforhandlingen. Hvad angik

forslaget om at udvide domsforhandlingens omfang, anførte indstævnte, at der stort set intet nyt forelå siden den aflyste ditto, og at advokatens forslag derfor var ensbetydende med, at advokaten ville have gennemført domsforhandlingen 30-31/3 ud fra forudsætninger, advokaten nu betragtede som urealistiske. Dernæst anføres i svarbrevet, at indstævntes bekymring for tidsplanen dels skyldtes, at advokaten havde druknet sagen i ukritisk fremlagte bilag, dels at appellanterns forklaringer savnede stabilitet. Han foreslog derfor advokaten at gennemgå akterne og uddestillere det centrale samt på de relevante punkter at blive enig med sin klient om, hvilken af dennes forskellige forklaringer, der skulle være den definitive. På dette grundlag fandt indstævnte, at advokaten ville kunne udarbejde et oplæg til forelæggelse og dokumentation, som ville gøre det muligt at holde domsforhandlingen inden for den afsatte tid, hvorimod det ikke kunne være meningen, at advokatens evt. manglende sådan indsats skulle kompenseres gennem langstrakte forhandlinger i landsretten.

Ved kendelse af 20/4 1998 besluttede landsretten imidlertid - også på baggrund af en skrivelse af 16/4 1998 fra appellanten, som indstævnte, jf. sin skrivelse af 21/4 1998 ikke havde fået nogen kopi af - at imødekomme appellanterns krav om udsættelse af sagen. Landsretten tilstillede ved brev af 22/4 1998 indstævnte den fornødne kopi.

Den 30/3 1998 havde landsretten i øvrigt på mødet i retten anmodet advokat Mogensens fremmødte stedfortræder om fra advokaten at skaffe en hurtig klarificering vedr. påstand V, ligesom man havde anmodet om advokatens nærmere begrundelse for påstandene VI-VIII, der ikke var omfattet af byretssagen. Ved kendelse af 7/4 1998 var der sat frist til 17/4 for aflevering af disse oplysninger. Advokaten reagerede ikke herpå, og ved kendelse af 8/6 1998 rubricerede landsretten herefter påstand V som et anbringende, medens de øvrige nævnte påstande nægtedes fremme. Indstævntes forberedelse af disse påstande var herefter spildt.

Domsforhandlingen var herefter planlagt til 29-30/3 1999. Medio marts 1999 havde indstævnte imidlertid endnu ikke modtaget nogen underretning fra advokat Mogensen om, hvorledes denne forestillede sig dagene afviklet, hvorfor han ved brev af 13/3 meddelte advokaten sin indvarsling af vidnerne. Trods opfordringen i indstævntes brev af 13/4 1998 var der heller ikke fremkommet nogen underretning om, hvilke dele af appellanterns bevismateriale, sagen skulle koncentreres om. Indstævnte gjorde derfor opmærksom på de problemer, der vil blive ved at holde domsforhandlingen inden for den afsatte tidsramme, såfremt sagen ikke koncentreredes.

Ved advokatens brev af 21/3 1999 kom så oplysning om, hvilke vidner, han agtede at afhøre, men intet om, hvilke bilag, han ville dokumentere. Indstævnte anmodede derfor ved brev af 23/3 1999 om oplysning herom, således at han kunne begrænse sit procedureoplæg tilsvarende. Opfordringen var forgæves.

I landsretten 29/3 1999 viste det sig dernæst, at advokat Mogensen ikke havde sat sig ind i sagens akter, men byggede sit påstandsdokument på et forældet grundlag. Således havde han ikke taget højde for landsrettens kendelse af juni 1998. Det viste sig også, at der endnu ikke efter de mange år, sagen havde taget, var enighed mellem advokaten og dennes klient om, hvilke påstande, der skulle nedlægges, hhv. fastholdes. Helt hen til domsforhandlingens afslutning var det - uanset landsrettens behjertede bistand til at klarificere appellanterns påstande - ikke muligt at få oplyst koncist, hvad disse påstande gik ud på. Samtidig belastede advokaten retsforhandlingen i kraft af, at han heller ikke havde opdaget, at manglerne i hans ekstrakt var blevet afhjulpet gennem en tillægsekstrakt fra indstævnte. Ja, advokaten havde end ikke medtaget sagsakterne til retsforhandlingen, men stod uden nævnte tillægsekstrakt under dokumentationen for landsretten.

At retsforhandlingen i øvrigt i kraft af advokatens omfattende dokumentation af irrelevante bilag ikke kunne holdes inden for de afsatte 2 dage, kom ingenlunde som nogen overraskelse for indstævnte, der som omtalt oven for havde forudsagt dette resultat længe forinden. Lige så lidt kom det som en overraskelse, at man måtte opleve advokat Mogensen more sig højlydt i retssalen over det af sygdom tydeligt mærkede vidne Povl Nørager.

2.2. Opsummering

De karakteristiske elementer i det skitserede forløb er følgende:

1) *Appellanten og dennes advokat har negligeret stort set alle forslag til lettelse af processens praktiske gennemførelse, men tværtimod besværliggjort den, herunder også gennem noget, der dårligt kan opfattes som andet end utilstrækkelig forberedelse.*

2) *Appellanten og dennes advokat har forbrugt væsentlig mere tid end indstævnte på forberedelsen. Herunder har de igen og igen overskredet de af retten fastsatte frister.*

I denne forbindelse har der på et tidspunkt i 1995 endog været tale om en overskridelse med over 22 måned - tilsyneladende begrundet i, at appellanten i stedet for at lave sit procesindlæg udarbejdede en bog ("Løgneren fra Auschwitz", 1995), indeholdende de kompromitterende oplysninger, nærværende retssag bragte for dagen, så at det for bogens udenforstående læsere måtte se ud, som om oplysningerne var offentliggjort af ham selv.

3) *Appellanten og dennes advokat har også på anden vis gang på gang påført indstævnte og dennes advokat overflødig ekstraarbejde.*

Dette gælder således i relation til *appellantens vidneførsel*, hvoraf dele har vist sig irrelevant eller overflødig. Hvad var f.eks. meningen med at forlange Poul Vinter Jensen vidneafhørt i byretten om indholdet af sin samtale med appellanten (hvorunder denne indrømmede at have afsløret Riis-Knudsen med dennes egen indforståelse)? Appellanten kendte jo fra sin båndoptagelse af samtalen udmærket dens indhold og vidste, at dette svarede til, hvad indstævnte og vidnet hævdede?

Appellanten og dennes advokat har også belastet sagen med *mængder af irrelevante bilag*. Den umådeholdne bilagsfremlæggelse er endog gået så vidt, at der for landsretten *endnu en gang* (som bilag 68, ekstrakten s. 314) er fremlagt den artikel af Erik Thomle, som allerede var fremlagt i forvejen (som bilag 37, ekstrakten s. 314). - Dette i øvrigt til trods for, at det efter den samtale med Thomle, som indstævnte efter appellants opfordring dokumenterede ved båndoptagelse i byretten (audiovisuelt bilag AG, jf. bilag AH, tillægsekstrakten) lå *krystalklart*, at indstævnte *ikke* kunne tages til indtægt for det, Thomle hævder i artiklen. Ligeledes er fremlagt bilag 87 (ekstrakten s. 327), som er sammenfaldende med bilag 39 (ekstrakten s. 328). Der er fremlagt videobånd (bilag 108) med materiale, som allerede var fremlagt på bilag 65. Og appellanten har (som bilag 31, ekstrakten s. 144) på et fremskredent tidspunkt fremlagt den kontrakt med nynazisterne, som indstævnte allerede forlængst havde fremlagt som bilag X (ekstrakten s. 145). Af den grund måtte indstævnte i øvrigt også her læse sammenholdende korrektur, inden han blev klar over, at fremlæggelsen af bilag 31 var overflødig for retssagen. Der er fremlagt bilag (39, ekstrakten s. 328, og 40, som er udeladt i ekstrakten) om, at vildfaren ung mand, som engang var medlem af nazistpartiet, nu skulle være medlem af Den Danske Forening, til trods for, at dette *omfattende er dementeret* i pressen (eksempelvis i appellants eget bilag 86. ekstrakten s. 326, samt i bilag AN, tillægsekstrakten, der er offentliggjort, jf. også Søren Krarups fortrydelse i bilag AO, tillægsekstrakten s. 30).

Hertil kommer så den tid, indstævnte har måttet bruge på at hitte rede i og tage stilling til *appellantens hele tiden vekslende forklaringer* (jf. neden for under 4).

4) Endvidere har appellanten *vanskeliggjort sagens oplysning*.

Han har f.eks. helt ud i småtingsafdelingen *benægtet facts*, som indstævnte herefter måtte *dokumentere* (jf. også neden for). Og når indstævnte så har bevist, hvad kendsgerningerne er, trods alle appellants omsvøb, ja, så har appellanten præsteret at komme med *nye* forklaringer

og nyt materiale, der skulle få hans adfærd til at se ud som selvfølgeligheder. Dette har indstævnte (og dennes advokat) så måttet bruge *endnu* mere tid på. Appellanten har endog forlangt hele den omstridte video (bilag O) translatoversat (det forberedende retsmøde 18/4 1995, se retsbogsudskriften fn.) for *dernæst* at komme i tanke om, at han slet ikke ville vedkende sig den som sin (replikken af 25/7 1995, s. 8, ekstrakten s. 69 fo). - Hvorefter han i øvrigt selv fremlagde uautoriseret oversat eller slet ikke oversat tysksproget materiale uden at imødekomme indstævntes ønske om i det mindste at få at vide, nøjagtig *hvad* heri det var, appellanten ønskede at bruge.

Appellanten har også *forholdt retten væsentlige oplysninger*. Således *tilbageholdt han trods indstævntes advokat Folmer Reindels forespørgsel 7/8 1995 (ekstrakten s. 307) de kontrakter med nynazisterne*, som han senere fremstillede som en selvfølge, da de dukkede op på indstævntes initiativ. - Og da dette skete, brugte appellanten sin energi på at få indstævntes optagelse af kontakt med Riis-Knudsen, som blev aftalt på det første forberedende retsmøde i byretten, til at se ud som et "*samarbejde*" mellem indstævnte og nynazisterne. Det var en "*brun ring*", reklamerede appellanten, som ved hjælp af et portrætbillede af indstævnte sat sammen med Riis-Knudsen og Thies Christophersen i en grafisk figur (jf. bilag 26, ekstrakten s. 379, og bilag 28, ekstrakten s. 406) markedsførte dette aldeles irrelevante synspunkt både på markedspladserne og i retssalen, hvor han også ved hjælp af bilag med artikler af journalist Erik Thomle, der velvilligt havde viderekolporteret denne smøre, forsøgte at påføre retten samme opfattelse. Tilsvarende *tilbageholdt appellanten den båndoptagelse af sin samtale med Poul Vinter Jensen*, som viser, at appellanten har udtalt sig til Povl Vinther Jensen *nøjagtig* sådan, som indstævnte hævdede, og at appellantens klagemål på dette punkt altså er uberettiget (jf. det brev, appellanten sendte vidnet 27/1 1997 ang. samtalens indhold, og som indstævnte derefter kunne fremlægge som bilag AU, ekstrakten s. 339 f). Fremdeles har appellanten *nedlagt påstande mod indstævnte med begrundelse i, at hans kontakter med nazibevægelsen kun var "spredte"* (se replikken for landsretten, ekstraktens s. 106) til trods for, at det senere viser sig, at de tværtimod var så intime, at han nærmest har været fuldmægtig for Riis-Knudsen under forligsforhandlinger (ført oven i købet med Hans Mogensen som advokat: Bilagene AY, AZ, AÆ, ekstrakten s. 153, 156 og 158).

Endvidere har appellanten *oplyst eller forklaret anderledes, end kendsgerningerne betinger, eller tvetydigt*, så han kunne hoppe frem og tilbage i tolkningerne af, hvad han har sagt. Blot nogle enkelte eksempler, som lader sig eftervise i sagens akter:

- Ifølge klarificering på retsmødet 18/4 1995 (jf. udskriften af retsbogen s. 1 fn) var det den taleløse indledning til videoen, der fremlagdes af indstævnte. Ikke desto mindre oplyste appellanten 25/7 1995 i sin replik for byretten, s. 8 fo (ekstrakten s. 69), at den af indstævnte fremlagte videooptagelse *ikke* er identisk med den, han ydede "*teknisk bistand*" til. Først under partsforklaringen for byretten i august 1995 vedgik appellanten - da han i kraft af indstævntes bevisførelse i form af en båndoptagelse af, hvad appellanten selv havde sagt om sit videoarbejde på et offentligt møde (bilag AB) ikke længere kunne komme uden om det - at denne del af videoen *alligevel* er identisk med det, han fremstillede (jf. referatet af partsforklaringen for byretten s. 5, lidt over midten, ekstrakten s. 34).

- Appellanten bekræftede i sin tid i Østre Landsret under sandhedsansvar (jf. ekstrakten i AC, ekstrakten s. 486), at hverken han eller hans fond havde modtaget penge fra den danske nynazistiske bevægelse eller fra andre nazistiske organisationer, selv om det nu viser sig, at han har fået et klækkeligt beløb for den af sagen omhandlede video. I overensstemmelse med forklaringen for Østre Landsret oplyste han endog helt hen til og med et stykke inde i sin forklaring for byretten (referatet af forklaringerne for byretten s. 5 fo, ekstrakten s. 34), at han skulle lave sit arbejde for Thies Christophersen

vederlagsfrit. Men det viser sig jo altså ikke desto mindre, at han har haft en solid fortjeneste på den for Thies Christophersen og dennes "*Bauernschaft*" fremstillede video (jf. i øvrigt referatet af forklaringerne for byretten, s. 8 midt, ekstrakten s. 37).

- Appellanten viser sig i henhold til dokumenterne i den sag, han har haft med Registertilsynet, *faktisk* at have været EDB-konsulent for nynazisterne, mere konkret P.H. Riis-Knudsen. Se bilag AI, s. 4 fn og 14 fo, ekstrakten s. 224 og 229 samt skrivelse fra tilsynet af 18/12 1996, hvori meddeles, at oplysningen er afgivet til tilsynet under dettes inspektion hos appellanten 28/10 1993, se bilag AT, ekstrakten s. 336. Desuagtet har han både over for byretten og landsretten oplyst, at det var han *ikke* (jf. referatet af forklaringen for byretten s. 8 midt, ekstrakten s. 37, og replikken for landsretten, s. 7, ekstrakten s. 103), idet han bare "*hjælp*" med "*nogle regnskabsmæssige problemer*".

- Appellanten fortalte under sandhedsansvar i byretten (jf. referatet af forklaringerne for byretten s. 13 fn, ekstrakten s. 42, hvor ordet "Bank" er en fejlskrift for "Forening"), at han ikke har beskyldt indstævntes forening for at "*modtage støtte fra racistiske grupperinger*". Indstævnte dokumenterede så ved audiovisuelt bilag AM, at appellanten *faktisk* har udtalt sig således. Stillet over for beviset for indholdet af appellants udtalelse forandrer han derefter i replikken for landsretten s. 14, (ekstrakten s. 110) sin i byretten afgivne forklaring, så at den nu kun skulle gå på *økonomisk* støtte. Men dette fremgik *ikke* af hans forklaring for byretten.

- Appellanten berettede under partsforklaringen i landsretten, at hans kontrakter med nazisterne havde været tilgængelige siden sommeren 1994, hvor hans manuskriptet til *Løgneren fra Auschwitz* nemlig lå hos trykkeren. Bogen udkom imidlertid først i december 1995 og indeholder i øvrigt påstande om, at indstævnte stod i ledtog med nazisterne, da han bragte kontrakterne frem fra P.H. Riis-Knudsen i eftersommeren 1995. Appellanten var med andre ord clairvoyant, da han allerede sommeren forinden kunne se og skrive en bog om indstævntes (påståede) ledtog. I øvrigt passer det, han sagde i landsretten om materialets tilgængelighed allerede i 1994, ikke med skrivelse af 4/9 1995 fra appellants advokat (bilag AF, s. 2, ekstrakten s. 312), hvor det anføres, at appellanten som følge af kontaktens fortrolighedsklausul hidtil har været afskåret fra at fremlægge kontraktmaterialet.

Det er selvsagt uhyre vanskeligt for indstævnte at forberede sagen, når appellanten hele tiden skifter forklaring eller giver en ukorrekt, ufyldstgørende, misforståelig eller direkte misvisende sådan. Lige så lidt er det muligt at skære sagen til inden for overkommelige rammer, når man hele tiden nødes til at dokumentere oplysninger, som burde kunne bekræftes gennem appellants simple accept af deres rigtighed.

Alt i alt har de under 1-4 opridsede forhold indebåret, at retssagen har fået en helt uhåndterlig form for indstævnte. Hertil kommer, at processen i kraft af de opregnede forhold har trukket ud i årevis og nu kører på sit 5. år.

Dette skal sættes i relation til de krav, Den europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6, stk. 1, stiller til en "fair trial", herunder til, at rettergangen skal gennemføres inden rimelig tid. I parentes bemærket hæfter Menneskerettighedsdomstolen sig i sag 11295/84 netop ved, at denne sag, der forekom ukompliceret, ikke desto mindre trak ud i 5 år.

Sættes der ikke ind over for det misbrug af domstolene, som indstævnte aflæser nærværende sags forløb, er der ikke længere nogen retssikkerhed. For det nytter jo altså ikke noget at betinge rettens sikkerhed af, at en indstævnet opfylder krav til ham, som det er praktisk uoverkommeligt

for almindelige mennesker og sædvanlige advokater at honorere.

Derfor er der anledning til at tilkende indstævnte *særdeles* rigelige sagsomkostninger for det arbejdstab, han har lidt ved at måtte anvende overflødig tid på processen, hvilken tid omsat i f.eks. responsumkroner kunne have udgjort et klækkeligt beløb - samt for de positive udgifter, han har haft ved at skulle følge sagen til Viborg. Endvidere er der anledning til at henstille til landsretten at bringe de særlige midler i anvendelse, som retsplejeloven har fastlagt for et tilfælde som det her foreliggende, jf. lovens ' ' 321, 324, 325 og 327.

2.3. Retsplejelovens sanktionsregler

I relation til disse forskrifter kan anføres følgende:

Appellantens ansvar

Lovens ' 324 giver mulighed for at pålægge den, der *uden rimelig grund anlægger en retssag*, bøde. Bestemmelsen er - som det kan efterses i den kommenterede retsplejelov, rapporteret anvendt i praksis i ganske mange tilfælde: Ugeskriftet 1955/484, 1955/500, 1959/300, 1959/334, 1959/756, 1960/553, 1962/32, 1963/596, 1965/287, 1966/10, 1966/445, 1967/308, 1968/80, 1968/384, 1970/35, 1970/192, 1971/480, 1972/1011, 1974/329, 1981/622 1982/424, 1985/137, 1985/142, 1986/33, 1986/119, 1986/661, 1988/518 og 1988/535. Se i øvrigt særligt dommen i U 1988/322, der er omtalt nedenfor.

∇ 324 er efter indstævntes opfattelse anvendelig i relation til appellanten. Det måtte således være indlysende for denne, at han ikke ville kunne vinde søgsmålet, såfremt kendsgerningerne blev retten bekendt. Han må have spekuleret i, at indstævnte - og i sin tid amtet ved bevillingen af fri proces - ikke kendte til f.eks. hans kontrakter med nynazisterne og Thies Christophersen, eller at der i al fald ikke ville kunne føres bevis for kontrakternes eksistens, medens han omvendt ville kunne trække på sin medieskabte aura som "nazijæger" og på den bias, der ikke mindst ved hans egen indsats er påført indstævnte. Den ene kontrakt er jo ligefrem en produktionskontrakt på den propagandafilm, han i henhold til stævningen for byretten hævder ikke at have produceret. Dybt belastende for appellanten er det i denne forbindelse, at han endog nedlægger en påstand (påstand II), der har som *udtrykkelig* forudsætning, at der *ikke* eksisterer noget autentisk kompromitterende materiale om ham hos nazisterne, uagtet der jo altså *faktisk* eksisterede de for hans lykkelige gennemførelse af sagen præjudicerende kontrakter. Lige så belastende er det, at han nedlægger en påstand mod indstævnte vedr. dennes udtalelse om, at appellanten i Fak2oren afslørede Riis-Knudsen med dennes egen indforståelse, uagtet appellanten selv har sagt til Povl Vinter Jensen - og endog er i besiddelse af en båndoptagelse heraf - at tingene *netop* forholder sig således.

Hvilket retfærdigt formål har en injurieproces, som i henhold til det materiale, man selv råder over, ikke lader sig vinde?

Retsplejelovens ' 325 vedrører muligheden for at anvende bødestraf over *for den, der bruger udflugter til at forhale sagen eller skille modparten ved hans ret*. Reglen er bragt i anvendelse i dommene i U 1921/506 (hvor der var brugt udflugter til at skille modparten ved hans ret), U 1921/779 (som vedrører urigtige oplysninger i et processkrift og en efter pågældendes egen partsforklaring urigtig indsigelse), U 1922/227 (hvor der i et processkrift var fremsat en ifølge pågældendes senere partsforklaring urigtig indsigelse), U 1922/305 H, (hvor et faktum, der var af betydning for sagens afgørelse, var forsøgt skjult under proceduren), samt U 1988/322 H (hvor det måtte tilskrives pågældende, at de for sagens udfald afgørende oplysninger, som han lå inde

med, ikke var blevet tilvejebragt for 1. instans, og hvor de yderligere var søgt tilbageholdt for Højesteret, hvorfor både parten og advokaten pålagdes bøde, jf. §§ 324, 325 og 327).

Også § 325 er således anvendelig på appellanten. Der erindres i denne forbindelse om, *dels* hvorledes han som påvist oven for med skiftende forklaringer og irrelevant bevisførelse har svøbt sagen i en tåge, man kun kunne færdes meget langsomt og besværligt i, *dels* hvordan han gang på gang har forsinket sagsforberedelsen under ejendommelige påskud eller helt uden angivelse af nogen begrundelse, og *dels* hvorledes han i stort og småt regulært har fremstillet tingene *anderledes*, end der var dækning for. - *Småt*, som når appellanten f.eks. forsøger at forbedre sin positur ved at bilde retten ind, at han selv var den første til offentligt at omtale sit videoarbejde for Thies Christophersen (processkriftet af 2/1 1996, s. 3 f.o., ekstrakten s. 84), uagtet dette - som allerede indstævntes fremlagte artikel af Erik Thomle i JyllandsPosten (bilag C, ekstrakten s. 207) viser - *var* blevet omtalt forinden, oven i købet under omstændigheder, der involverede appellants medvirken på en sådan måde, han umuligt kan have glemt det. Den artikel af 1/10 1994, appellanten har fremlagt som bilag 33 (ekstrakten s. 245, der ikke dokumenteret under domsforhandlingen) til bevis for, at han var den første til at underrette offentligheden om videoproduktionen, fulgte ydermere umiddelbart *efter*, at den pris på 40.000 mark, som indstævnte fik for videoen, og som JyllandsPosten ikke havde held til at få frem, var blevet afsløret i en TV- diskussion 27/9 1994, hvilket er bekræftet af vidnet Holger Petersen, der var med i TV-udsendelsen, og som under denne kom i et voldsomt klammeri med appellanten, hvem han for åben mikrofon bebrejdede dennes lønsomme bidrag til udbredelsen af nazisternes propaganda (forklaringerne for byretten, s. 16, ekstrakten s. 45). - Og *stort*, som når appellanten f.eks. - endog trods direkte forespørgsel herom under sagen - undlod at fortælle om sine belastende kontrakter. Det turde vel også siges at være noget af en "udflugt", når appellanten, da kontrakterne alligevel kom frem, forsøgte at give det udseende af, at han ikke var bundet af kontrakten med nynazisterne (ankestævningen s. 8 fn, ekstrakten s. 8, jf. partsforklaringen s. 4 fo, ekstrakten s. 33), uagtet appellanten altså selv *senere* har forhandlet med denne kontraktmodpart om kontraktens forståelse (jf. bilagene 41, ekstrakten s. 203, og 44, ekstrakten s. 204) - ja, endog har gjort gældende, at hans manglende fremlæggelse af kontrakterne måtte undskyldes af, at han stadig *var bundet* af den kontraktlige fortrolighedsklausul (se den skrivelse fra appellants advokat, der er fremlagt som bilag AF, ekstrakten s. 312.). Hvordan kan appellanten på én gang hævde, at han *både* er bundet *og* ikke bundet af kontrakterne? - På et forberedende møde i byretten i april 1996 oplyste appellants advokat i øvrigt, at grunden til, at appellanten forholdt retten kontrakterne, var, at appellanten ikke ønskede at undergrave nyhedsværdien i den bog, han var i færd med at skrive om disse ting(!)

Særligt med henblik på § 325 må det endvidere være på sin plads at pege på den meget nærliggende risiko for, at indstævnte i kraft af appellants fortielse af nævnte dokumenter ved sagens start slet ikke havde fået nys om dem. Og ligeledes på risikoen for, at appellants senere manglende lyst til at udlevere dokumenterne ville føre til, at indstævnte ville lide retstab *ene og alene* fordi, deres eksistens ikke ville kunne bevises. Det er bl.a. *netop* sådan spekulation, § 325 søger at modvirke.

Som faldende under § 325 må man ligeledes naturligt rubricere appellants langvarige nægtelse af at ville vedkende sig den af indstævnte fremlagte video, uagtet denne i henhold til hans egen redegørelse for et andet publikum *netop* var hans (audiovisuelt bilag AB) - jf. også hans erkendelse *omsider* under domsforhandlingen i byretten vedrørende den taleløse indledning (som var det eneste, indstævnte ønskede dokumenteret til sagen).

Advokatens ansvar

Retsplejelovens § 327 giver mulighed for at udstrække det ansvar, som er omtalt i §§ 324-25, til

rettergangsfuldmægtigen, altså advokaten. Også denne bestemmelse er blevet anvendt i en række tilfælde, hvoraf jeg har noteret følgende: Ugeskriftet 1928/47, 1950/657, 1955/484, 1966/10 1967/308, 1972/1011, 1984/444, hvortil kommer U 1988/322 og U 1942 363, i hvilke sager advokaten havde bidraget til at forholde modparten væsentlige oplysninger.

Herudover giver ' 321 mulighed for at pålægge en advokat (med)ansvar for sagsomkostningerne, nemlig i den udstrækning, han har opført sig *pligtstridigt*. Retspraksis efter denne paragraf er ikke omfattende. Af dens beskudne omfang kan imidlertid kun udlæses, at advokater er tilbageholdende med at holde hinanden til regnskab. Derimod kan man ikke læse noget om, at reglen er bortfaldet ved desvetudo.

En enkelt nyere sag viser dette. Det drejer sig om Højesterets i U 1999/99 H refererede kendelse, der stadfæster SØ- og Handelsrettens afgørelse. I denne pålægges en advokat at bære omkostningerne solidarisk med klienten. SØ- og Handelsretten henviser herved til, at det pågældende søgsmål var uden begrundelse, og at dette efter modpartens tilkendegivelser til advokaten måtte have stået denne klart. Fortsættelsen af søgsmålet ansås derfor af SØ- og Handelsretten at kunne tilregnes advokaten som pligtstridigt forhold.

I relation til kravet om, at advokaten må holdes strafansvarlig efter ' 227, jf. ' ' 324-25, og erstatningsansvarlig efter ' 321, kan henvises til sagens oven for skildrede forløb.

Det vil heraf bl.a. fremgå, at advokat Mogensen har rejst hhv. fastholdt åbenlyst uigennemførlige krav, at han har forholdt sig passiv på tidspunkter, hvor sagens fremme krævede handling fra hans side trods forskriften i retsplejelovens ' 126, stk. 1, om advokaters pligt til at fremme sagerne med størst mulig hurtighed, at han har negligeret kendsgerninger og bevismaterialer, samt at han har påført indstævnte unødvendige omkostninger:

Hvorfor bistår advokaten klienten med at rejse krav ud fra urigtige formodninger om, hvorledes indstævntes korrespondance med advokaten skal forstås (jf. appellants klage vedr. indstævntes udtalelse i sin skrivelse af 27/10 1994 vedr. retssagen med Kaj Villadsen), når det dog fremgår klart af indstævntes skrivelse af 6/11 1994 fra indstævnte til advokat Mogensen (bilag 6, ekstraktens s. 291, pkt. 3, indledningen), at formodningen ikke holder stik?

Hvorfor bistår advokaten uden forinden at have søgt indstævntes accept klienten med at rejse nye krav for landsretten, når kravene allerede efter deres tidsmæssige oprindelse formelt set ikke kan behandles af landsretten uden sådan accept?

Hvorfor bistår advokaten sin klient med at rejse et (nyt) krav under ankesagen (påstand VI vedr. indstævntes udtalelser på Internet), uagtet den nedlagte påstand var åbenlyst uberettiget allerede i henhold til det, der i fuldstændighed var sagt af indstævnte?

Hvorfor svarede advokaten ikke på landsrettens anmodning om et processkrift vedr. de i landsretten fremsatte nye påstande V-VIII, når han dog måtte regne med i det mindste at skulle *begrunde* deres fremsættelse, hvis ville have dem fremmet?

Hvorfor kontrollerede advokaten ikke den båndoptagelse af samtalen mellem vidnet Povl Vinter Jensen og hans klient, som klienten har optaget på bånd, hvilken optagelse advokaten har kendt til lige siden sagens start (jf. bemærkningen i advokatens brev til indstævnte af 1/11 1994 - bilag 5, s. 2, ekstraktens s. 287)? Hvorfor foranstaltede han i stedet langvarig vidneafhøring i byretten af den anden samtalepart vedr. samtalens indhold?

Hvordan kan det gå til, at hverken advokaten eller dennes kontor var i stand til at finde indstævnte, inden han forgæves var rejst til Viborg til den aflyste domsforhandling i marts 1998, endside finde og afvarsle vidnet Jacques Blum, som advokaten udmærket kender, så at Blum ikke på morgenen for domsforhandlingen forgæves begav sig sammesteds hen?

Hvorfor har advokaten overskredet de frister, retten har givet ham?

Der kan stilles mængder af spørgsmål af denne art til advokatens fremgangsmåde. Advokat Mogensens procesførelse har været præget af stor villighed til at holde sagen i gang og endog

udvide den med nye krav, men af passivitet i anliggender, der kunne tjene til at bringe den til afslutning - som det også på pinligste måde viste sig under domsforhandlingen, hvor advokaten demonstrerede manglende kendskab til sagens akter.

Specielt hvad ' 321 angår, må man naturligvis spørge, hvorvidt der er noget særligt behov for at holde *netop* advokaten ansvarlig for sagens omkostninger.

Hertil kan svares, at det ikke kan være meningen, at en advokat - som i dette tilfælde endog opnåede fri proces for sin klient - risikofrit kan lade klienten løbe så langt, denne lyster, med åbenlyst uholdbare krav. Det kan ikke være en advokats opgave at bistå en klient, der i den udstrækning, som Frede Farmand har demonstreret under sagen, savner forståelse for, hvordan virkeligheden ser ud, og hvorledes det talte sprog forstås. I en sådan situation er det tværtimod advokatens opgave at retlede klienten fremfor at udnytte dennes svaghed til at ulejlige domstolene og andre mennesker med søgsmål. Dette gælder så meget desto mere, når advokaten udmærket véd, at det vil kunne være vanskeligt at få klienten til at godtgøre modparten dennes tilkendte omkostninger.

En sådan viden vedr. sin klients betalingsevne lå advokat Mogensen inde med. I appellants hus i Århus blev der således - uanset hans optimistiske vurdering af sin betalingsevne i 2. procedureindlæg for byretten (af 4/10 1996), s. 13 - ud over sædvanlig prioritering konstateret hele 6 udlæg samt et ejerpantebrev med meddelelse til advokat Hans Mogensen (jf. tingbogsattesten af 21/8 1996 i bilag AK, ekstrakten s. 330). Og appellanten kunne jo altså heller ikke uden fogedens bistand betale Kaj Villadsen den erstatning, denne blev tilkendt i den sidste sag, appellanten anlagde mod ham (jf. bilag AL, ekstrakten s. 333), hvilket jeg vil tillade mig at anse som kendt af advokaten. Men at advokaten kender til indstævntes ringe betalingsevne, fremgår i øvrigt med al tydelighed af, at han har taget sikkerhed i appellants eventuale krav mod indstævnte i sagen (jf. advokatens denunciationsskrivelse til indstævnte af 30/10 1995, bilagt indstævntes brev til byretten af 8/1 1996).

Når den materielle injuriersag derfor falder ud, som advokaten måtte forudse i henhold til det, der forelå i den allerede på et tidligt tidspunkt, må advokaten også være med til at bære de tab, han har forvoldt indstævnte i form af udgifter *til* dennes rejse og overnatning, *til* indstævntes vidners ditto, *til* den advokat, indstævnte har holdt i hånden under forløbet, *samt* det tab af indtægt, der følger af, at indstævnte har måttet frasige sig indtægtsdækket virksomhed for at kunne udføre det langvarige arbejde med sagens forberedelse og domsforhandling.

Ole Hasselbalch